

EESTI NSV
MINISTRITE
NÕUKOGU
JUURES ASUV
LOODUSKAITSE
VALITSUS

LOODUSKAITSE
PÕHIMATERJALE

EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU
JUURES ASUV
LOODUSKAITSE VALITSUS

LOODUSKAITSE PÕHIMATERJALE

Fr. B. Kreutzwaldi nim.
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

EA 12/110

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1959

SAATEKS

Meie tänapäev on aeg, mil hiiglaslikus tempos areneb tööstus ja kasvab põllumajanduslik tootmine, kus pidevalt tõuseb elanike arv ning järjest suureneb vajadus iga liiki loodusvarade järele.

Elame ajastul, mil inimene, varustatuna kaasaja võimsa tehnikaga, oskab muuta viljatud rajoonid õitsevateks kultuurmaadeks, luua uusi veekogusid, suunata jõgesid voolama uutest sängides, ümber kujundada maastikku.

Neis tingimustes kerkis üles vajadus kehtestada loodusvarade kasutamises selline süsteem, mis kindlustaks nende taastumise ja võimalust mööda ka suurenemise nii tänapäeva kui ka tulevaste põlvete huvides.

Loodusrikkuste kasutamisel ilmneb pahatihti, et looduselt võetakse kiiremini, kui ta n. ö. suudab oma varusid täiendada, samuti kujundatakse looduses lühikese ajaga ümber see, mis on välja arenenud aastatuhandete ning -miljonite vältel. Sellise tempo juures rikutakse sageli looduses valitsevaid vastastikuseid seoseid ning teaduse ja tehnika võimas rakendamine võib ebaõigel kasutamisel anda negatiivse tulemuse — ühe või teise loodusvara ülikiire vähenemise või koguni kadumise.

On tekkinud vajadus looduskaitse rakendamiseks kõige laiemas mõttes.

Tänapäeva looduskaitse lähebki välja omaaegsetest kitsastest raamidest, kus kaitsti ainult loodusharuldusi ja mõnd kaunist maastiku osa, parki jms.

Kuna looduslikud ressursid — pinnas, veed, taime- ja loomariik — on üksteisega tihedas seoses, moodustades ühtse terviku, siis on ka nende kaitse (otstarbeka kasutamise, säilitamise ja taastootmise mõttes) ulatuslikuks ning kompleksseks küsimuseks. Siit tuleneb vajadus rakendada looduskaitse abinõusid tegelikku ellu nii, et rahvamajanduse ühe haru väljaarendamisel arvestatakse ka teist liiki loodusvara olukorda, tagavara jne. antud momendil. Seega

on tänapäeva looduskaitse riikliku tähtsusega rahva-
majanduslikuks probleemiks.

Looduskaitse otstarbekas rakendamine eeldab põhjalikku teaduslikku uurimistööd, sest mida parem on ülevaade loodusest ja seal toimuvatest protsessidest, seda efektiivsem on ka kaitse. Selle uurimistöö teostamiseks oli hädavajalik eraldada loodusest teatud piirkonnad (looduskaitsealad), kus kehtestatud kaitseréžiim takistab inimese ümberkujundavat tegevust, luues võimalused looduses toimuvate protsesside loomulikuks arenguks. Ainult niisugustes n. ö. ürgse looduse paikades annab uurimistöö selliseid tagajärgi, mis võimaldavad välja töötada vastavaid abinõusid nii looduse paremaks ekspluateerimiseks kui ka loodusvarade kaitseks. Vastav uurimistöö aitab välja selgitada ka neid looduse objekte, mis on haruldased, mis on hävimisohus, mis vajavad kaitset ja säilitamist kui omapärased ning teaduslikult tähtsad objektid. Nii on tänapäeva looduskaitse suur teaduslik tähtsus.

Looduskaitse ülesannete hulka kuulub samuti kultuuri või ajaloo seisukohalt tähtsate loodusmälestusmärkide kaitse. Suur hulk põliseid puid, rändrahne, tammikuid ja muid objekte on seotud ajalooliste sündmustega, muistenditega või rahvapärimustega, paljud neist vajavad säilitamist kui nimekate revolutsionäärade, kultuuritegelaste jt. tegevusega seotud looduslikud paigad. Seega on looduse kaitsmisel suur kultuuriajalooline tähtsus.

Looduskaitse ülesandeks on ka inimest ümbritseva looduse sanitaarse olukorra parandamine — näiteks võitlemine veekogude, õhu, joogivee ja maapinna reostamise vastu, hoolitsemine haljasalade loomise, säilitamise ja laiendamise eest. Loodus peab kõikjal olema esteetiliste elamuste ja ilu allikaks, kohaks, kuhu rõõmuga minnakse puhkehetkel.

Kuivõrd loodusvarade olukord tänapäeval on tingitud inimese tegevusest, siis ongi looduse aktiivse kaitsmise juures kõige tähtsam see, kuidas inimene ise tema poolt ekspluateeritavatesse loodusrikkustesse suhtub. Hoolikat, ratsionaalset, heaperemehelikku suhtumist loodusesse tuleb inimeses kasutada, ja seda juba alates tema lapsepõlvest.

Lõpuks, looduskaitse ideede ellurakendamise kaudu saame süvendada rahvahulkade, eriti noorsoo kultuuritaset, ilumeelt ja armastust kodumaa looduse vastu.

Kaasaja looduskaitsele asetatud ülesannete lahendamine nõuab suurt organisatsioonilist tööd. Esimesed sammud selles suunas on meil astunud ja rida vastavaid asutusi on ettevalmistavad tööd juba läbi viinud.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia juurde asutatud Looduskaitse Komisjon on rea aastate jooksul kogunud ulatuslikku looduskaitsealast materjali. Esijoonel selgitati välja suuremad alad (kaitsealad), kus üldise kaitsereežiimi kehtestamisega hoitakse puutumatusena ürgne loodus, et siin võiksid toimuda hädavajalikud uurimistööd, mis oleksid omakorda aluseks praktiliste küsimuste lahendamisele. Edasi koostati esialgsed loom- ja taimharulduste, rändrahnude ning maastiku üksikelementide nimekirjad. 1957. aastaks oli välja töötatud ka Eesti looduse kaitse seaduse projekt.

1957. aastat võib pidada uue ajajärgu alguseks Eesti NSV looduse kaitstes: Eesti NSV Ülemnõukogu poolt võeti vastu nimetatud seadus, Eesti NSV Ministrite Nõukogu kinnitas määruse looduskaitse korraldamisest ja kutsuti ellu Looduskaitse Valitsus — keskne organ, kelle kompetentsi kuulub kogu looduskaitsealase töö kooskõlastamine.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse töös võiks seni märkida järgmist.

Vastavate materjalide alusel, mida tuli osaliselt veel looduses kontrollida, vormistati ja esitati Eesti NSV Ministrite Nõukogule kinnitamiseks kaitse- ja keelualade põhimäärused ning looduskaitset vajavate üksikelementide nimekirjad, samuti parkide kaitse põhimäärus.

Kogu see materjal on möödunud ja käesoleva aasta jooksul Ministrite Nõukogu vastavate määruste ning korraldustega kinnitatud.

Samaaegselt on tihedas koostöös kala- ja jahikaitse organisatsioonidega välja töötatud ja vastu võetud uued jahi- ning kalakaitse eeskirjad.

Jooksvalt on Looduskaitse Valitsusel olnud päevakorral mitmesuguste küsimuste lahendamine seoses maanteedehitamisega, kruusa- ja liivakarjäärade rajamisega, elektritrasside läbiviimisega, melioratsioonitööde teostamisega, vete reostamisega jpm.

Eespool nimetatud küsimused looduse kaitsmisel hõlmavad vabariiklikku tähtsust omavaid alasid ja objekte ning vabariigi rahvamajandust. Rajoonilise tähtsusega

looduse objektide kaitse korraldamine on määrusega pandud TSN Täitevkomiteedele, muidugi tihedas koostöös Looduskaitse Valitsusega.

Üldiselt tuli rajoonides tegelda järgmiste küsimustega: esijoones kaitset vajavate ja säilitamist väärivate looduse objektide, alade ning looduslike ressursside arvelevõtmine; nende kohta kogutud materjalide vormistamine vastava otsuse või üldkohustusliku otsuse vastuvõtmiseks; objektide tähistamine looduses. Tööd rajoonides organiseerivad tavaliselt alaliste kultuurikomisjonide juurde moodustatud looduskaitse sektsioonid või komisjonid. Nende ümber koonduvad aktiiv teostabki rajoonis tegelikku looduskaitse-alast tööd, millesse tihtilugu tõmmatakse kaasa jahiseltside ja kalaspordiorganisatsioonide kohalike osakondade töötajaid.

Võimsaks kaadriks looduse kaitsmisel on looduskaitse usaldusmehed (volinikud). Nende arv ulatub meil juba üle kolmesaja.

Usaldusmehed — see on ühiskondlik vabatahtlik aktiiv, kes loodusesõpradena-entusiastidena on meie looduskaitsealaste organisatsioonide usinateks abilisteks kohtadel, kelle kohapealsete elanikena on kõige parem ülevaade oma kodurajooni resp. külanõukogu piires paiknevatest looduskaitse all olevatest objektidest ja üldse olukorrast ümbruses. Looduskaitse usaldusmeesteks vormistamine toimub kohaliku looduskaitse sektsiooni või täitevkomitee kaudu Looduskaitse Valitsuses, kelle poolt ka välja antakse vastav tõend. Usaldusmeeste arv vabariigis pole veel kaugeltki piisav, kuid see tõuseb pidevalt.

Tegelik elu näitab, et loodust kaitsta ei suuda ainuüksi vastav seadusandlus ega erialased kaitseorganisatsioonid. Looduse kaitsmine pole küllalt efektiivne, kui ta ei leia kõlapinda elanikkonna laiaades hulkades. Ainult meie ühiskonna laialdane toetus kindlustab riiklikke looduskaitse-sätteid, s. t. kui tuhanded inimesed veenduvad nende määruste vajalikkuses, jälgivad nende ellurakendamist, hoiavad ära seaduste rikkumist ebateadlike kodanike poolt. Sellepärast on vaja looduskaitse laialdast propagandat nii meie töötajate kui ka koolinoorte ja noorte hulgas. Seda on tehtud nii kohalike organisatsioonide initsiatiivil kui ka tsentraliseeritult Looduskaitse Valitsuse ja Looduskaitse Komisjoni poolt. On organiseeritud näitusi ja rändnäitusi, peetud vestlusi, läbi viidud loenguid. Vabariiklik

Õpetajate Täiendusinstituut on läbi viinud instruktaaže ja seminare, mobiliseerinud õpetajaid looduskaitse-alasele tööle. Meie koolivälised asutused (Vabariiklik Laste Turismi-Ekskursiooni Jaam, Noorte Naturalistide Jaam) on korraldanud rea vastavasisulisi suurüritusi — konkurse, näitusi, noorte naturalistide kokkutulekuid...

Ka ajakirjandus on looduskaitse propagandale kaasa aidanud, tuues ära lühemaid ja pikemaid artikleid, meie raadio kajastab oma saadetes süstemaatiliselt looduskaitse-alaseid uudiseid.

Sellest kõigest aga ei piisa kaugeltki veel. Vajame sellealaseid teatmikke, samuti looduskaitset käsitlevaid ulatuslikumaid teoseid. Seda laadi trükiseid on seni ilmunud vaid mõni üksik: mõned on praegu koostamisel, mõned juba esitatud kirjastusele väljaandmiseks.

Senise lünga osaliseks täitmiseks on mõeldud käesolev brošüür, millesse on koondatud kõik vajalik looduskaitsealane faktiline materjal — vastav seadus, määrused, kaitse korraldamise eeskirjad, kaitsealuste üksikobjektide loetelud ning mõningad muud looduskaitse-alased abimaterjalid. Brošüür on mõeldud Looduskaitse Valitsuse ühiskondlikele usaldusmeestele, õpetajaile, metsanduse alal töötajaile, täitevkomiteedele, maavaldajatele, loodust ümberkujundavate töödega tegelevatele asutustele ja organisatsioonidele ning ka kõigile teistele asjast huvitatuile.

Kuna taoliste koondmaterjalide järele tunti suurt puudust, siis Looduskaitse Valitsus loodab, et käesoleva brošüüri ilmumine aitab kaasa looduskaitse ideede propageerimisele ja kaitse tõhustamisele elanikkonna laialdasel kaasabil.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuv
Looduskaitse Valitsus*

LÜHENDID

as.	=	asundus	mnt.	=	maantee
k.	=	kõrgus	osak.	=	osakond
k/a.	=	kaluriartell	ps.	=	poolsaar
k/n.	=	külanõukogu	rtj.	=	raudteejaam
kolh.	=	kolhoos	S	=	pindala
kv.	=	kvartal	sovh.	=	sovhoos
m/k.	=	metskond	v/k.	=	vahtkond
m/m.	=	metsamajand	ü.	=	ümbermõõt

EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU VABARIIGI SEADUS EESTI NSV LOODUSE KAITSEST

Eesti NSV Ülemnõukogu märgib, et hoolitsus loodusvarade ratsionaalse kasutamise, kodumaa looduse ilu ja omapära säilitamise eest, tähelepanuväärsete maa-alade ja looduse mälestusmärkide kaitse on vajalikuks tingimuseks rahva kasvavate materiaalsete, kultuuriliste ja esteetiliste vajaduste rahuldamiseks ning teaduslikuks uurimistööks. Looduse kaitsmine on sotsialistliku riigi ja kogu nõukogude üldsuse tähtsaks ülesandeks.

Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu

o t s u s t a b:

§ 1. Kehtestada, et maa-alad, mida asustavad teaduslikust seisukohast erilist huvi pakkuvad taime- ja loomaliigid, samuti maa-alad, mis pakuvad huvi oma geoloogilise ehituse või omapäraste pinnavormide tõttu ja mis kogu oma loodusliku kompleksiga vajavad kaitset, kuuluvad riikliku kaitse alla võtmisele ja kuulutatakse looduskaitsealadeks.

Maa-ala, kus vajab kaitset loodusliku kompleksi mingi osa (loomastik, taimestik, geoloogilised paljandid, maastiku üksikelemendid jne.), kuulutatakse kas alatisteks või ajutisteks keelualadeks. Riikliku kaitse alla kuuluvad samuti üksikud loodusemälestusmärgid ja looduse objektid (looma- ja taimeliigid, põlised puud, jõad, geoloogilised paljandid, rändrahnud jne.), mis on haruldased ja mida ähvardab väljasuremine või hävimise oht; looduse objektid (pargid, puistud, jõed, järved jne.), mis otseselt ei ole loodusemälestusmärgid, kuid mis vajavad säilitamist teaduslikel, kultuurilistel või esteetilistel kaalutlustel.

§ 2. Looduskaitse tõhusamaks korraldamiseks Eesti NSV-s moodustada Ministrite Nõukogu juures Loodus-

kaitse Valitsus, kellele teha ülesandeks tegutseda tihedas koostöös teaduslike ja ühiskondlike organisatsioonidega ja organiseerida ülevabariigiline looduskaitse volinike võrk.

§ 3. Teha Eesti NSV Ministrite Nõukogule ülesandeks

a) välja töötada ja kinnitada Looduskaitse Valitsuse põhimäärus;

b) vastavalt käesolevale seadusele kinnitada Looduskaitse Valitsuse esilduse alusel alalised ja ajutised looduskaitse- ja keelualad, samuti riikliku kaitse alla võtmisele kuuluvate loodusmälestusmärkide ja maastiku üksikelementide loetelu;

c) tugevdada abinõusid püügikalade, jahilindude ja loomade tõhusamaks kaitseks ning arvukuse tõstmiseks;

d) välja töötada ja rakendada abinõusid parkide säilitamiseks ja korrastamiseks vabariigi ulatuses.

§ 4. Kehtestada, et looduslike objektide tahtliku rikkumise või hävitamise eest looduskaitse- ja keelualadel ning riikliku kaitse alla võetud üksikobjektide tahtliku rikkumise või hävitamise eest karistatakse vabaduse kaotusega kuni kahe aastani või paranduslike töödega ühest kuust kuni ühe aastani, kui need teod oma iseloomu tõttu ei too endaga kaasa raskemat karistust.

§ 5. Kehtestada, et kahju tekitamine linnades ja asulates paiknevatele puiestikele, istandikele jne., mis pole arvatud looduskaitse objektide hulka, toob endaga kaasa vastutuse administratiivkorras koos tekitatud kahju kohustusliku hüvitamisega.

Tallinn, 7. juunil 1957.

*Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi
esimees A. Jakobson*

*Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi
sekretär A. Kründel*

**Eesti NSV Ministrite Nõukogu
m ä ä r u s**

abinõudest looduskaitse organiseerimiseks Eesti NSV-s

Eesti NSV looduslike ressursside, looduslike komplekside, maastikkude ning loodusemälestusmärkide kaitsmiseks ja kooskõlas Eesti NSV 7. juuni 1957. a. seadusega «Eesti NSV looduse kaitsest» Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Moodustada Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures Looduskaitse Valitsus ning kinnitada nimetatud valitsuse põhimäärus vastavalt lisale nr. 1.

2. Asutada Eesti NSV territooriumil järgmised looduskaitse- ja keelualad:

a) riiklikud looduskaitsealad:

- 1) Matsalu Riiklik Looduskaitseala,
- 2) Nigula Riiklik Looduskaitseala,
- 3) Vaika Riiklik Looduskaitseala,
- 4) Viidumäe Riiklik Looduskaitseala,

b) maastikulised keelualad:

Ahja jõe ürgorg keskjooksul, Pirita jõe org alamjooksul, Tilleorg, Suur-Munamägi ja Vällamägi, Rõuge järvestik, Pühajärv, Väike-Munamägi ja Tedremägi, Neeruti mäed, Aegviidu-Nelijärve, Saka-Ontika-Toila glint ja Valgejõe org keskjooksul;

e) geoloogiline keeluala:

Kaali meteoriidikraatrid;

d) botaanilis-zooloogilised keelualad:

Harilaid, Nehatu soo, Nätsi raba, Muraka raba, looduskaitse kvartal Järvseljal, Virussaare rabasaar, Puhtulau ja Abruksa saare salu-lehtmets ja Mihkli tammik;

e) botaanilised keelualad:

Laelatu, Tagamõisa, Halliste ja Koiva puisniidud ning Harku dendropark;

f) ornitoloogilised keelualad:

Linnulaht ja Virtsu.

3. Kohustada Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvat Looduskaitse Valitsust koos ENSV Põllumajanduse Ministeeriumiga esitama hiljemalt 1. oktoobriks k. a. Eesti NSV Ministrite Nõukogule kinnitamiseks looduskaitse- ja keelualade piirid ning põhimäärused, aga samuti riikliku kaitse alla kuuluvate loodusmälestusmärkide, maastiku üksikelementide ning taime- ja loomaliikide loetelud.

4. Kohustada rajoonide, linnade ning külade TSN täitevkomiteesid, ministeeriume, organisatsioone, asutusi ning ettevõtteid, kelle territooriumil asuvad riikliku kaitse alla kuuluvad loodusobjektid, kindlustama nende objektide kaitse ning hooldamine.

5. Teha ülesandeks Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvale Looduskaitse Valitsusele tihedas koostöös teaduslike ja ühiskondlike organisatsioonide, koolide ja TSN täitevkomiteedega organiseerida ülevabariiklike looduskaitse ühiskondlike volinike võrk ning kindlustada riikliku looduskaitse alla võetud objektide säilitamise ning kaitsmise kontroll, samuti uute objektide looduskaitse alla võtmine.

6. Määrata, et tööd, mis on seotud looduse ümberkujundamisega ja mis võivad mõjustada vabariigi maastikkude, looduslike komplekside ja üksikobjektide, taime- ja loomastiku muutumist või looduskaitse all olevate maa-alade ning objektide rikkumist, tuleb kooskõlastada Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega.

7. Kohustada Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu ja Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi koos Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega välja töötama abinõude kompleksi riiklike ressursside suurendamiseks kalade ja kasulike jahiloomade osas ning rakendama rangelt abinõusid jahiloomade ja kalade kaitseks.

8. Kohustada Eesti NSV Kultuuriministeeriumi, Eesti NSV Haridusministeeriumi, Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi ja Eesti NSV Teaduste Akadeemiat senisest laiemalt läbi viima elanikkonna hulgas propagandatööd looduskaitse alal.

Eesti NSV Kultuuriministeeriumil koos Looduskaitse Valitsusega välja anda vabariigi loodust ja looduskaitse objekte kirjeldavaid brošüüre ja albumeid ning filmida ja linastada vastavasisulisi filme.

*Tallinn, Toompea,
11. juulil 1957. Nr. 242.*

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
esimees A. Müürisepp.
Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Pertels.*

L i s a n r. 1
Eesti NSV Ministrite Nõukogu
11. juuli 1957. a. määruse nr. 242 juurde

**Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse
p õ h i m ä ä r u s**

1. Looduskaitse Valitsus asub Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures ja tema struktuuri kuuluvad riiklikud looduskaitsealad.

2. Looduskaitse Valitsusele alluvad kõik riiklikud looduskaitse-alased asutused vabariigis. Looduskaitse Valitsuse juures on organiseeritud ühiskondlik looduskaitse volinike võrk, mille abil Looduskaitse Valitsus teostab oma funktsioone kohtadel ja arendab sidet laiade rahvahulkadega.

3. Looduskaitse Valitsus allub vahetult Eesti NSV Ministrite Nõukogule ja töötab tihedas koostöös ENSV Teaduste Akadeemia Looduskaitse Komisjoniga ja loodusteaduslike uurimisasutustega, ENSV Põllumajanduse Ministeeriumi Jahimajanduse Inspeksiooni ja Eesti Riikliku Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ja Kalapüügi Reguleerimise Inspeksiooniga ning jahinduse ja kalanduse organisatsioonidega. Looduskaitse Valitsuse süsteemis toimuvat teaduslikku tegevust juhendab Eesti NSV Teaduste Akadeemia.

4. Looduskaitse Valitsus teostab põhiliselt järgmisi ülesandeid:

a) teostab üldist järelevalvet loodusliku taimestiku ja loomastiku, maastikkude, looduslike komplekside, üksikobjektide ja looduslike ressursside kaitse ning arendamise üle;

b) kontrollib looduskaitse-alaste kehtivate seaduste, määruste, eeskirjade täitmist ja kõikide asutuste ning organisatsioonide tegevust looduskaitse ja looduslike ressursside kaitse alal;

c) võtab arvele Eesti NSV loodusliku taimestiku ja loomastiku ning maapinna ressursid ja loodusmälestusmärgid, mis kuuluvad looduskaitse alla;

d) töötab välja ja esitab ENSV Ministrite Nõukogule kinnitamiseks abinõud loodusvarade ja loodusmälestusmärkide kaitseks ja uuendamiseks;

e) esitab Eesti NSV Ministrite Nõukogule kinnitamiseks looduskaitsealade ja keelualade asutamise projektid ning määrab kaitse ulatuse nii üksikutele looma- ja taime liikidele kui ka eluta looduse objektidele;

f) esitab oma seisukohad kaitset väärivate looduslike objektide ja maa-alade majandusliku kasutamise planeerimise alal;

g) kontrollib loomade ja taimede introducteerimist ja aklimatiseerimist;

h) annab välja lubasid kaitsealuste taimede, loomade ja eluta looduse objektide teaduslikuks kasutamiseks ja uurimiseks;

i) esitab ettenähtud korras proteste asutuste ja organisatsioonide tegevuse kohta, kes rikuvad looduskaitse, jahi- ja kalanduse ning teiste looduslike ressursside kasutamise alal kehtivaid seadusi, määrusi ja eeskirju;

j) vormistab ja esitab materjalid kohtu- või uurimisorganitele looduskaitse-alaste seaduste, määruste ja eeskirjade rikkujate vastutusele võtmiseks.

5. Looduskaitse Valitsusel on õigus nõuda kõigilt ministriumidelt, ametkondadelt, asutustelt ja organisatsioonidelt nende süsteemis toimuva looduskaitse-alase töö kohta plaane, ettenähtud aruandeid, materjale ja andmeid.

6. Ministriumid, ametkonnad, asutused ja organisatsioonid, mille süsteemis või valduses asub kaitset vajavaid looduslike objekte, on kohustatud kõik nende poolt läbiviidavad selliste objektide kasutamise ja kaitsmise abinõud õigeaegselt kooskõlastama Looduskaitse Valitsusega.

7. Looduskaitse Valitsus on kohustatud pidevalt propageerima loodusvarade ja haruldaste looduslike objektide kaitset, uuendamist ja ratsionaalset kasutamist.

8. Looduskaitse Valitsus omab Eesti NSV riigivapi kujutusega pitsatit.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Pertels.*

I. LOODUSKAITSEALAD
EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU
M Ä Ä R U S

MATSALU, NIGULA, VAIKA JA VIIDUMÄE RIIKLIKE
LOODUSKAITSEALADE PIIRIDE JA
PÕHIMÄÄRUSTE KINNITAMISEST

Vastavalt Eesti NSV Ministrite Nõukogu 11. juuli 1957. a. määrusele nr. 242 Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Kinnitada Matsalu, Nigula, Vaika ja Viidumäe riiklike looduskaitsealade piirid vastavalt lisadele nr. 1, 2, 3 ja 4.

2. Kinnitada Matsalu, Nigula, Vaika ja Viidumäe riiklike looduskaitsealade põhimäärused vastavalt lisadele nr. 5, 6, 7 ja 8.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
esimees A. Müürisepp.
Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras.

Tallinn, Toompea,
5. augustil 1958. Nr. 277.

I. MATSALU RIIKLIK LOODUSKAITSEALA

Lisa nr. 1

Eesti NSV Ministrite Nõukogu 5. augusti
1958. a. määruse nr. 277 juurde

Matsalu Riikliku Looduskaitseala piiride kirjeldus

Matsalu Riikliku Looduskaitseala piirid määratakse kindlaks järgmiselt.

Põhjas: Härjamaa ja Sõmeri saartest, arvates need

looduskaitseala koosseisu, kagu suunas; Tauksi ja Sassi saare kirdekaldal lähedalt merelt kuni Tuuruni (Kalaküla ja Puise teeristmeni) ja siit piki teed kuni Haapsalu—Lihula maantee; kagu suunas piki Haapsalu—Lihula maanteed Laikülani.

Idas: piki Risti—Virtsu maanteed Laikülast kuni Kasari jõe sillani.

Lõunas: Kasari jõe sillast piki maanteed Kirblani, siit piki III kl. maanteed läbi Lautna ja Kloostri Penijõe, sealt mööda külavaheteed läbi Kirikuküla Tuudi jõeni, piki Tuudi jõge kuni Lihula—Virtsu maantee, piki nimetatud maanteed Saastna teeristini, sealt piki Saastna teed kuni Poanse teeristini, sealt Salevereni ja edasi piki teed Mõisaküla pargini. Mõisakülalt kulgeb looduskaitseala piir lääneedelasse Mõisaküla neemeni ja sealt läände kuni Papirahu (Kivirahu) lõunatipuni.

Läänes: piki merd Papirahust, mis kuulub looduskaitseala koosseisu, põhja suunas Sipelgarahu edelatipuni ja siis edasi kuni Härjamaa saarteni.

L i s a n r. 5

Eesti NSV Ministrite Nõukogu 5. augusti
1958 a. määruse nr. 277 juurde

Matsalu Riikliku Looduskaitseala p õ h i m ä ä r u s

1. Matsalu Riiklik Looduskaitseala organiseeritakse praeguse Matsalu ornitoloogilise ja jahiteadusliku õppekatsemajandi baasil.

2. Matsalu Riikliku Looduskaitseala ülesandeks on väärtuslike jahiloomade, vee- ja soolindude ning imetajate säilitamine ja nende arvu suurendamine, uute linnu- ja imetajaliikide introductseerimine (sissetalumine); ta on ühtlasi teadusliku uurimistöö teostamise baasiks.

3. Matsalu Riiklikul Looduskaitsealal keelatakse jahipidamine kogu aasta kestel. Samuti on keelatud lindude ja imetajate pesade rüüstamine ja poegade püüdmine. Täielikult on keelatud inimeste viibimine kajakaliste kolooniate piirkondades Matsalu lahe siseosa roostikus ja hallhanede peamisel pesitsusalal Kasari lõunapoolse jõekanali Penijõe, Suitsu jõe ning Äärenurga ja Penijõe ranniku vahelises

roostikus 15. aprillist 15. juulini; samuti on sel ajavahe-
mikul nimetatud kohtades keelatud igasugune kalapüük.
15. aprillist kuni 15. juulini keelatakse inimeste viibimine
kõigil Matsalu lahe keskosas ja suudmeosa läheduses asu-
vatel looduskaitseala piiridesse kuuluvatel saartel ja lai-
dudel, välja arvatud Tauksi, Sassi ja Holmi saar ning
Porgi saared. Liia saarel on lubatud rändpüügil viibivate
kalurite peatumine. Kõigil keelualustel saartel ja laidudel
on nimetatud ajal keelatud ka võrkude ja mõrdade kuiva-
tamine ning karjatamine. Looduskaitse Valitsus võib aju-
tiselt keelata inimeste viibimise lindude massilise kogune-
mise kohtades. Erandeid käesoleva punkti suhtes võidakse
teha ainult teaduslikul otstarbel ja võitluseks looduskaitse-
ala looduslikku tasakaalu häirivate röövloomadega või
ümbruskonda ohustavate lindude ja imetajatega ning epi-
deemiatega Looduskaitse Valitsuse loal. Heinaniitmist
keelualustel saartel võib enne 15. juulit alustada Loodus-
kaitse Valitsuse loal.

4. Lindude haudeasendite ja sulgimiskohtade kaitseks
keelatakse Matsalu lähel 1. aprillist 1. septembrini roo ja
rohu põletamine ja rooniitmine. Kooskõlastatult Loodus-
kaitse Valitsusega lubatakse kalandusmelioratiivset roo-
niitmist pärast 1. juulit. Matsalu lahe kagupoolses osas
hallhane pesapaikadel Kasari lõunapoolse jõekanal, Peni-
jõe, Suitsu jõe ning Penijõe ja Äärenurga rannikuga pii-
ratud alal on keelatud roo ja rohu põletamine ning roo niit-
mine kogu aasta vältel. Kalapüük looduskaitseala piirides
peab toimuma ranges kooskõlas kehtivate eeskirjadega.
Matsalu Riikliku Looduskaitseala piiridesse jäävates riigi-
ja kolhoosimetsades keelatakse lageraiete tegemine ilma
Looduskaitse Valitsuse vastava loata.

5. Kasari jõe ja looduskaitsealal paikneva muu vete-
võrgu reguleerimine võib toimuda ainult sellisel määral,
mis ei muuda looduskaitseala looduslike tingimusi, tema
taimestikku ja loomastikku. Nende tööde teostamine peab
olema kooskõlastatud Looduskaitse Valitsusega.

6. Kuna Matsalu Riiklik Looduskaitseala asub tihe-
dasti asustatud ja intensiivselt majandataval alal, siis tema
maavaldused ja looduslike ressursside kasutamine, välja
arvatud käesoleva põhimääruse punktides 3, 4 ja 5 toodud
kitsendused, jäävad kõikides osades endisteks.

7. Kõigi looduskaitsealadele kuivama asetatud mõr-
dade pärad peavad olema avatud. Kõik looduskaitsealal

hukkunud ja vigaselt leitud linnud ja imetajad tuleb nende hukkamispõhjuste selgitamiseks ja nende teaduslikuks kasutamiseks viivitamata üle anda looduskaitseala töötajatele.

8. Looduskaitseala töötajatel on õigus kinni pidada kõiki looduskaitseala režiimi rikkunud kodanikke ja nõuda neilt isikut tõendavate dokumentide esitamist. Looduskaitseala töötajad koostavad režiimirikkumiste kohta akti, mis on kehtiv ka ilma tunnistajate allkirjadeta.

Looduskaitseala töötajad võivad looduskaitseala piirides kanda registreeritud valverelva (jahipüssi), ilma jahipidamise õigusega (välja arvatud kahjulike röövimetajate ja -lindude ning hulkuvate kasside ja koerte hävitamine).

9. Looduskaitsealal kehtestatud režiimi rikkujaid karistatakse vastavalt kehtivatele jahipidamise ja kalapüügi eeskirjadele, kui rikkumise iseloom ei too kaasa karistamist Eesti NSV Ülemnõukogu 7. juuni 1957. a. seaduse «Eesti NSV looduse kaitsest» § 4 alusel.

Andmeid Matsalu Riikliku Looduskaitseala kohta

NSV Liidu loodeosas moodustab Matsalu laht suurima ja rikkalikema vee- ja soolindude kogunemiskoha, millele pesitsevate ja läbirändavate lindude liigiliselt koosseisult ja arvukuselt ei leidu võrdset kogu Balti mere piirkonnas. Ornitoloogilise uurimistöö kestuse ja tõhususe poolest on Matsalu laht üks esimesi kogu Nõukogude Liidus. Siin on alates 1870. a. töötanud paljud eesti, vene ja välismaa ornitoloogid. Uurimistulemusi käsitleva kirjanduse kaudu on Matsalu lahe linnustik tuntud kogu maailma ornitoloogidele ja teistelegi loodusteadlastele. NSV Liidu Teaduste Akadeemia Presiidiumi määrusega nr. 677 13. septembrist 1957. a. on Matsalu lahte soovitatud üleliidulise tähtsusega looduskaitsealade hulka. Rahvusvaheline Looduskaitse Liit on rõhutanud looduskaitse teostamise vajadust Matsalu lahel ja selle suurt üleeuroopalist tähtsust.

Suured kajakaliste kolooniad, kuni saja paarina pesitsevad hallhaned, tuhanded partlased ja kurvitsalised, samuti ka tuhandetesse küündiv arv mitmesuguseid värblinde kindlustavad Matsalu lahel harukordselt hea baasi eriti vee- ja soolindude teaduslikuks uurimiseks. Matsalu lahe siseosades pesitsevad partlased on aluseks ümbruskonna jahilindude ulatuslikule juurdekasvule. Lindude

praeguse arvu juures on võimalik kaitseabinõude rakendamisel suhteliselt lühikese ajaga taastada Matsalu lahe kunagisi linnurikkusi enamiku liikide osas.

Matsalu laht on laialt tuntud kui mitmete pardiliikide sulgimise tähtsaim koht Baltimaadel, sinna lendavad kaugelt aladelt kokku nende lindude suured hulgad.

Kogu Matsalu laht ja Kasari luht on Balti mere ümbruses üks kevaditi ja sügiseti läbirändavate lindude massilise koondumise ja puhkealad, olles aga läbirändajate liigiliselt koosseisult kõige mitmekesisem. Kasari luhal pesitsevad massiliselt paljud kurvitsalised, mitmed haneliigid jt. Lahesisestes roostikes ja Kasari jõe kanalite kaldavallidel peatuvad kurvitsaliste (eriti tutkaste), partlaste ja kajakaliste arvukad läbirändavad salgad ja parved. Matsalu lahe keskosa on partlaste, eriti sukelpartlaste kümnetesse tuhandetesse lindudesse küündivate parvede rändeaegseks peatuspaigaks. Siin peatuvad ka läbirändavad luigid. Kahtlemata tõuseb Matsalu lahe tähtsus läbirändavate lindude peatus- ja puhkepaigana tulevikus veelgi, sest on kehtestatud lindude täielik kaitse.

Erilist kohta merelindude, eriti sukelpartide läbirände- ja puhkealana omab Matsalu lahe suudmeosast lääne pool asetsevate Väinamere meresaarte ja laidude (Papilaid, Kumari, Sõmeri, Tauksi, Liia saar jt.) vaheline meri, kust kevaditi ja sügiseti lendab läbi sadu tuhandeid veelinde. Selline põhjapoolse päritoluga lindude massiline läbiränne loob seal kõige soodsamad tingimused lindude rände uurimiseks. Seda on viimastel aastatel rõhutatud paljudel üleliidulistel zooloogide konverentsidel ja nõupidamistel ning arvesse võetud teadusliku töö planeerimisel Eesti NSV jaoks.

Väinamere rohkearvulised meresaared ja laiud on oluliseks vahelüliks Matsalu lahe lindude, eriti aga hallhanede noorlindude üleskasvatamisel ja nende rändel lõuna poole. Ka on need saared ja laiud tähtsad haha ja mitmete teiste merelindude seni vähearvulise pesitsemise paigana. Neist on hahk oma udusulgede poolest küllalt suure majandusliku tähtsusega lind. Nii haha kui ka teiste partlaste arvukust on täieliku kaitse puhul võimalik tunduvalt tõsta. Kõike seda arvestades on osa nendest saartest arvatud looduskaitseala piiridesse.

Matsalu lahe ja selle rannikualade erakordselt mitmekesised ja soodsad looduslikud tingimused lubavad korral-

dada ulatuslikke katseid uute linnu- ja imetajaliikide sissetoomiseks.

Looduskaitseala on rikas mitmekesise ja huvitava ranniku-, meresaares- ja metsataimestiku poolest. Siinsed laialehelised metsad ja puisniidud pakuvad küllalt suurt teaduslikku huvi. Kasari suudmeala luha- ja roogsood on oma ulatuselt suurimaid Baltimaadel.

Et võimaldada kompleksse looduskaitseala väljakujunemist Matsalu lahel, hõlmab Matsalu Riiklik Looduskaitseala mitte üksnes lahte, selle saari ja roostikke ning lähema ümbruse avamaastikku, vaid ka nendega piirnevaid teisi maastikutüüpe, et maa-ala kasulike lindude ja imetajate sigimiseks ning teadusliku töö läbiviimiseks oleks küllalt suur.

Matsalu Riikliku Looduskaitseala piirides on looduskaitseala terviklikkuse ja looduslike vahetõrgete säilitamiseks keelatud igasugune jahipidamine, välja arvatud 1) võitlus looduskaitseala ja selle ümbrust ohustavate röövlomade ja epideemiaid levitavate loomade vastu ning 2) eriti vajalikud ja väga piiratud juhud teaduslikul otstarbel (haruldased eksikülalised, ebanormaalse sulestikuga jne. linnud).

Arvestades, et Matsalu Riiklik Looduskaitseala paikneb inimestega asustatud põllumajandusliku, karjakasvatuse, kalapüügi jne. piirkonnas, piirduakse looduskaitsealal ainult minimaalsete kitsendustega nende majandusharude suhtes. Ettenähtud kitsendused ei tekita olulisi kõrvalekaldumisi Matsalu lahe ümbruskonna majandamises ega põhjusta erilisi kahjusid praegustele maakasutajatele.

Matsalu Riikliku Looduskaitseala esimeseks ülesandeks on vee-, soo- ja rannikulindude kaitsmine nende arvukuse suurendamiseks. Täielik kaitse on vaja tagada nii lindude pesitsemise, sulgimise ja läbirände kui ka talvitamise ajal. Eriti tähtis on kohapeal pesitsevate hallhanede ja läbirändavate luikede kaitse korraldamine.

Matsalu Riiklikul Looduskaitsealal teostatakse pidevaid vaatlusi loomade, eriti lindude liigilise koosseisu, arvukuse ja juurdekasvu ning neid mõjutavate tegurite selgitamiseks, samuti ka vaatlusi loodusnähtuste kulgemise kohta (fenoloogilised ja meteoroloogilised vaatlused). On otsustarbekohane uute imetajate ja linnuliikide sissetoomine (kühmnokk-luik, rääkspart, kobras, ondatra jt.) ja lindude

pesitsemist soodustavate abinõude rakendamine (pesakastide ülesseadmine, kunstlike pesakoobaste ja -aluste valmistamine partlastele jne.). Matsalu lahe lindude rännete uurimiseks organiseeritakse nende rõngastamist, osutades sealjuures suurt tähelepanu eriti vanalindude püüdmisele ja rõngastamisele. Et populariseerida Matsalu Looduskaitseala loodust ja looduskaitse ülesandeid, on kavas luua looduskaitseala muuseum. Suurt tähelepanu pööratakse lindude fotografeerimisele.

Et tagada looduskaitseala kaitsmine ebaseadusliku, looduskaitseala põhimäärusega keelatud jahipidamise, munade korjamise ja kalapüügi, samuti ka suvise pilliroopõletamise vastu, on looduskaitseala töötajatel õigus kinni pidada kaitserežiimi rikkunud isikuid (jahimehi, linnupeade rüüstajaid, röövkalastajaid jne.), kontrollida nende dokumente ning ära võtta jahisaaki, linnumune, keelatud ajal püütud kalu, keelatud püügivahendeid ja jahirelvi. Avastatud korrarikkumiste kohta koostavad looduskaitseala töötajad vastava akti.

Matsalu Riiklik Looduskaitseala omab erilist tähtsust just seetõttu, et NSV Liidus pole kogu Balti mere rannikul ühtki niisugust looduskaitseala ja neid ei saa olla ka edaspidi, sest Balti mere teistel rannikutel puuduvad Matsalu lahega võrdsed looduslikud tingimused. Sellepärast ongi Matsalu Riiklik Looduskaitseala üleliidulise ja rahvusvahelise tähtsusega looduskaitseala, mille asutamisega algas uus etapp antud ala looduse uurimises ning loodusvarade kaitsmises.

2. NIGULA RIIKLIK LOODUSKAITSEALA

Lisa nr. 2

Eesti NSV Ministrite Nõukogu 5. augusti
1958. a. määruse nr. 277 juurde

Nigula Riikliku Looduskaitseala piiride kirjeldus

Määrata Nigula Riikliku Looduskaitseala piirid järgmiselt.

Põhjas: piki Kilingi-Nõmme metsamajandi Urissaare metskonna kvartalite nr. nr. 57, 58, 59, 60, 61, 62 ja 63 põhjaserva.

Idas: piki Jäärja metskonna kvartali nr. 82 põhja- ja

idaserva sama kvartali kagutipuni, sealt sirgjoones 190° (lõuna-edela) suunas kuni punktini A, mille koordinaadid on järgmised: $24^\circ 42' 15''$ i.-p.; $57^\circ 59' 01''$ p.-l.

Lõunas: punktist A, mille koordinaadid on $24^\circ 42' 15''$ i.-p.; $57^\circ 59' 01''$ p.-l., sirgjooneliselt 243° (lõuna-kagu) suunas kuni Urissaare metskonna kvartali nr. 99 lõunatipuni.

Läänes: kvartali nr. 99 lõunatipust piki sama kvartali lääneserva kuni 98. kvartali lõunaservani, sealt lääne suunas piki kvartali nr. 98 lõunaserva kuni sama kvartali edelatipuni, kust piir kulgeb piki kvartali nr. 98 lääne- ja põhjaserva kuni kv. nr. 93 lääneservani, sealt edasi mööda kv. nr. 93 ja 82 lääneserva ja kv. nr. 82 põhjaserva kuni kv. nr. 94 lääneservani, edasi piki kv. nr. 94, 67 ja 56 lääneserva kuni kv. nr. 57 põhjaservani.

Lisa nr. 6

Eesti NSV Ministrite Nõukogu 5. augusti
1958. a. määruse nr. 277 juurde

Nigula Riikliku Looduskaitseala põhimäärus

1. Nigula Riiklikku Looduskaitsealasse kuulub Kilingi-Nõmme rajoonis Kilingi-Nõmme metsamajandi Urissaare ja Jäärja metskonna piirides paiknev Nigula raba koos juurdekuuluva metsaalaga, kokku 2730 ha suuruses.

2. Nigula Riiklik Looduskaitseala kujundatakse uurimis- ja katsebaasiks botaaniliste, metsanduslike ja zooloogiliste püsivuurimiste jaoks.

3. Nigula Riikliku Looduskaitseala ülesandeks on ürgse soomassiivi säilitamine looduslikus olekus, et oleks võimalik tundma õppida soostumisprotsesside edasist kulgu rabamassiivil ja seda ümbritseval metsaalal ning rabataimestiku ja puuliikide vahelduvust inimtegevusest mõjutamata looduslikus arenguprotsessis, samuti uurida loomakoosluste dünaamikat ja üksikute liikide bioloogiat.

4. Nigula Riiklikul Looduskaitsealal on keelatud metsa pea-, vahe- ja kõrvalkasutus, kaasa arvatud kuivendustööd, turbalõikamine, heinaniitmine ja jahipidamine.

5. Ümbruskonda ohustavate röövlindude ja röövlomade hävitamine on lubatud Looduskaitse Valitsuse eriloal, kooskõlas kehtivate jahieeskirjadega.

6. Ümbruskonna metsi ohustava metsakahjurite kolde tekkimisel looduskaitsealal on lubatud Looduskaitse Valitsuse nõusolekul tarvitusele võtta vastavaid metsakaitseteid.

7. Looduskaitseala piirid tähistatakse Kilingi-Nõmme metsamajandi poolt keelutulpade ja -siltidega, mille tekst on kooskõlastatud Looduskaitse Valitsusega.

8. Statsionaarseteks uurimisteks vajalike tingimuste loomine (põhjaveekaevude, proovialade, prooviruutude, meteoroloogiliste ja hüdrooloogiliste vaatluspunktide jne. rajamine) viiakse läbi Eesti NSV Teaduste Akadeemia Looduskaitse Komisjoni juhendamisel Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi poolt.

9. Looduskaitseala iseloomule vastavaid perioodilisi vaatlusi ja kaitseala valvet teostatakse Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi töötajate poolt Looduskaitse Valitsuse juhendamisel vastavalt kokkuleppele.

10. Kontrolli Nigula Riikliku Looduskaitseala põhimääruse täitmise üle teostab Looduskaitse Valitsus.

Andmeid Nigula Riikliku Looduskaitseala kohta

Nigula Riikliku Looduskaitseala peamise osa moodustab 2050 hektari suurune raba. Peale selle kuulub siia veel 640 ha metsa, 20 ha veekogusid (järv), 20 ha rohusoid.

Seoses intensiivsete kuivendustöödega Eesti NSV-s pannakse looduslik soostumisprotsess enamikul vabariigi soodel seisma, nii et seda pole võimalik uurida inimese tegevusest mõjustamata alal. Nigula raba kui looduskaitseala jääb aga selleks baasiks, kus on soodsad võimalused Eesti NSV looduslikele tingimustele omaste soostumisprotsesside uurimiseks ja teiste sellega seotud looduslike muutuste kindlakstegemiseks.

Siin on võimalik põhjalikult uurida inimese poolt mõjustamata looduslikku metsa- ja rabataimestikku ning loomastikku, ühtlasi selgitada soostumisprotsessi vältel toimuvaid muutusi veerežiimis, mullastikus, taimkattes, puistute koosseisus ja tootlikkuses, loomastikus jne.

Nigula Riiklik Looduskaitseala kujuneb statsionaarsete uurimiste baasiks. Selleks rajatakse siia alalised proovitükid ja prooviruudud, põhjaveekaevude süsteem, vaatluspunktid sademete, õhu, temperatuuri ja niiskuse mõõtmis-

seks jne. Kogu töö organiseerimine ja vastavate tööde läbiviimine jääb looduskaitseala töötajate ülesandeks.

3. VAIKA RIIKLIK LOODUSKAITSEALA

Lisa nr. 3

Eesti NSV Ministrite Nõukogu 5. augusti
1958. a. määruse nr. 277 juurde

Vaika Riikliku Looduskaitseala piiride kirjeldus

Määrata kindlaks Vaika Riiklik Looduskaitseala järgmistes piirides:

saared — Karirahu, Alumine Vaigas, Keskmine Vaigas, Ülemine Vaigas, Mustpank ja Kullipank — koos nende vahel asuva ja ümbritseva merega 200 m kaugusel nendest.

Lisa nr. 7

Eesti NSV Ministrite Nõukogu 5. augusti
1958. a. määruse nr. 277 juurde

Vaika Riikliku Looduskaitseala põhimäärus

1. Vaika Riiklik Looduskaitseala asutatakse Vilsandi saare Lääneranniku saarestikus üldpindalaga umbes 35 ha.

2. Vaika Riikliku Looduskaitseala ülesandeks on väärtuslike merelindude, eriti haha haudekoostise säilitamine ja suurendamine, teaduslike vaatluste organiseerimine merelindude liigilise koosseisu ja arvukuse ning taimestiku pikaajsete muutuste kohta ning abinõude rakendamine merelindude ja taimkatte kaitseks.

3. Jahipidamine on Vaika Riikliku Looduskaitseala piirides keelatud kogu aasta vältel. Samuti keelatakse lindude segamine nende asukohtades, linnupesade rüüstamine, linnupoegade püüdmine, paadiga sõitmine Vaika saarte, Karirahu ja Kullipanga vahel ja inimeste viibimine looduskaitsealal. Erandeid võidakse teha vaid teaduslikul otstarbel ning võitluseks looduskaitseala häirivate röövlomade ja epideemiatega vastu Looduskaitse Valitsuse loal.

4. Looduse kaitseks keelatakse Vaika saarte loodus-

liku ilme muutmine, pae ja kruusa äravedu saartelt, põõsaste ja rohttaimestiku rikkumine ning mereheidise kogumine.

5. Looduskaitsealal kehtestatud režiimi rikkujaid karistatakse vastavalt kehtivatele jahipidamise ja kalapüügi eeskirjadele, kui rikkumise iseloom ei too kaasa karistamist Eesti NSV Ülemnõukogu 7. juuni 1957. a. seaduse «Eesti NSV looduse kaitsest» § 4 alusel.

Andmeid Vaika Riikliku Looduskaitseala kohta

Lääne-Saaremaa rannikul Vilsandi saare juures paiknev mõne hektari suurune Vaika kaljusaarestik moodustas enne Teist maailmasõda Eesti tähtsaima linnukaitseala — nn. Vilsandi linnuriigi.

Vilsandi linnuriigi nimi oli üleeuroopaliselt tuntud nii arvukate ekskursionide kui ka ornitoloogilise kirjanduse kaudu. Balti mere oludes ainulaadne hahkade koostis (1939. a. üle 726 pesa), sajad paarid teisi partlasi, kajakalisi ja kurvitsalisi nii väikesel maa-alal, nagu seda on Vaika pisisaarestik — see sai võimalikuks ühelt poolt nende saarte erilise sobivuse tõttu merelindudele ja teiselt poolt tänu aastakümnete pikkusele linnukaitsealasele tööle, mida Vilsandi linnuriigis süstemaatiliselt läbi viidi.

Sõda purustas Vaika linnukaitseala ja pärast sõda ei õnnestunud seda kaua taastada. Hoopis vastupidi: Vaika saarte linnustik on kuni 1958. aastani kannatanud lindude pideva hävitamise ja linnupesade põhjaliku rüüstamise all.

Vaika saarte linnustiku taastamiseks ja lindude arvu tõstmiseks endisele kõrgusele või veelgi kõrgemale rakendatakse lindude igakülgselt kaitset. Kogemused näitavad, et kui taoliste meresaaresse anda inimeste poolt täielik, kestev rahu, siis taastub seal 4—5 aasta pärast endine rikkalik linnuriik. Selleks on saared võetud absoluutse kaitse alla.

Vaika saarestik on oma pindalalt väike ja hästi kontrollitav. Kuna Vaika dolomiit-aluspõhjaga saared on ainulaadsed kogu Nõukogude Liidu loodeosas, siis on vaja, et Vaika saarte linnustikku mitte ainult pidevalt ei kaitstaks, vaid et seal teostataks kogu aasta läbi ka teaduslikke vaatlusi. Sellele tööle on rakendatud looduskaitseala juhataja ja üks tehnik-vaatleja. Nende töö tulemusena on võimalik

saada Vilsandi linnustiku kohta huvitavaid teaduslikke materjale, mis oma iseloomult ja loodetavatelt tulemustelt oleksid olulised kogu nõukogude ornitoloogia ja ka Euroopa lindude uurimise seisukohalt, omaksid aga eriti suurt tähtsust Balti mere ala ornitoloogilises uurimistöös.

4. VIIDUMÄE RIIKLIK LOODUSKAITSEALA

Lisa nr. 4

Eesti NSV Ministrite Nõukogu 5. augusti
1958. a. määruse nr. 277 juurde

Viidumäe Riikliku Looduskaitseala piiride kirjeldus

Määrata Viidumäe Riikliku Looduskaitseala piirid järgmiselt.

Põhjas: punktist Viidu—Liiva maanteel, mis asub Viidumäe järsakust 400 m kaugusel loodes sirgjooneliselt edela-kirde suunas kuni Kuusnõmme metskonna piirini, sealt piki Kuusnõmme metskonna piiri põhja poole kuni Kuusnõmme metskonna kvartali nr. 98 põhjatipuni.

Idas: Kuusnõmme metskonna kvartali nr. 98 põhjatiipust piki sama metskonna kvartalite nr. nr. 98, 99, 100, 103, 104 ja 105 idaserva kuni 105. kv. kagutipuni.

Lõunas: Kuusnõmme metskonna kvartali nr. 105 kagutipust piki sama kvartali lõunaserva kuni Kuusnõmme metskonna piirini, siis piki metskonna piiri kagusse kuni kolhoosi «Lembitu» põhjapiirini ja läände 340 m piki kolhoosi «Lembitu» põhjapiiri.

Läänes: punktist, mis asub kolhoosi «Lembitu» põhjapiiril 340 m kaugusel Kuusnõmme metskonna piirist läänes, sirgjooneliselt kagu-loode sihis, lõigates harukraavi nr. 1 ja Kingissepa—Lümanda maanteed, kuni põhja pool Lümanda maanteed oleva kagu-loode suunas kulgeva piirdekraavi kagutipuni, sealt edasi piki kraavi sirgjooneliselt loode-kagu suunas kuni Viidu—Liiva maanteel 400 m kaugusel Viidumäe järsakust loodes oleva punktini.

Viidumäe Riikliku Looduskaitseala põhimäärus

1. Viidumäe Riiklik Looduskaitseala asutatakse Kingissepa rajooni Saaremaa metsamajandi Kuusnõmme metskonda kuuluva metsa piirides 593 ha suuruses.

2. Viidumäe Riikliku Looduskaitseala ülesandeks on haruldaste, möödunud kliimaperioodidest pärinevate jäänuktaimede ja reliktsete taimekoosluste säilitamine, nende kaasaegse ja möödunud esinemisviisi tundmaõppimine ning ta on vastava teadusliku uurimistöö baasiks.

3. Viidumäe Riikliku Looduskaitseala metsa osas on keelatud lageraied, vaigutamine ja karjatamine. Valik- ja hooldusraied on lubatud Looduskaitse Valitsuse nõusolekul. Varem vaigutatud metsa osas teostatakse aegjärgset raiet. Lageraied on keelatud ka väljaspool looduskaitseala, selle idapiiril olevas 200 m laiuses metsakaitseribas.

4. Olemasolevate raielankide metsastamine teostatakse loomuliku, looduskaitsealale iseloomuliku männi-tamme-pärna segametsaga, mis tagaks olemasoleva alustaimestiku säilimise.

5. Viidumäe Riikliku Looduskaitseala soisel osal on keelatud maa kuivendamine ja ülesharimine, niitmine ja karjatamine, välja arvatud soise ala põhjapoolse osa puisniidud, kus on niitmine lubatud.

6. Saare Maaparandusvalitsus, Saaremaa Metsamajand ja Viidumäe Riikliku Looduskaitseala naabruses olevad kolhoosid jt. asutused ja organisatsioonid on kohustatud oma maaparandustöid kooskõlastama Looduskaitse Valitsusega ja planeerima ning läbi viima need selliselt, et need ei muudaks Viidumäe Riikliku Looduskaitseala vee- režiimi.

7. Viidumäe Riikliku Looduskaitseala piirides on liikumine lubatud ainult järgmistel üldkasutatavatel teedel: a) Kingissepa—Lümanda maantee, b) Viidu—Liiva maantee, c) Kingissepa—Lümanda maanteelt pöörduv Audaku tee ja d) Viidu—Liiva maanteelt pöörduvad kolhoosiperede juurdepääsuteed. Väljaspool neid teid võib liikumine toimuda ainult looduskaitseala hooldajate loal.

8. Looduskaitseala piiridesse jäävate kolhoosnikute individuaalmajandite õue-aiamaade majandamine jääb endiseks. Karjamaade ja heinamaade kasutamine tuleb kooskõlastada Looduskaitse Valitsusega.

9. Viidumäe Riiklikul Looduskaitsealal on keelatud jahipidamine. Igasugune kollektsoonmaterjalide kogumine võib toimuda ainult teaduslikuks otstarbeks Looduskaitse Valitsuse eriloal.

10. Looduskaitseala tähistamine keelutulpade ja -siltidega, osaline tarastamine, lihtsamate vaatluspunktide rajamine (näit. põhjaveekaevud jms.) ja lihtsamad hooldustööd (võsa raiumine) toimuvad Saaremaa Metsamajandi poolt, missugused tööd võetakse Saaremaa Metsamajandi tootmisplaani.

11. Looduskaitseala iseärasustele ja selle tüübile vastavaid spetsiaalseid perioodilisi vaatlusi, hävimisohus olevate reliktsede taimeliikide ja taimekoosluste asjatundlikku kaitset teostavad looduskaitseala töötajad Eesti NSV Teaduste Akadeemia Looduskaitse Komisjoni juhendamisel.

Andmeid Viidumäe Riikliku Looduskaitseala kohta

Viidumäe Riikliku Looduskaitseala keskseks osaks on Saaremaa keskkõrgustiku lääneosas loode-kagu suunas kulgev järsakukujuline astang (üldiselt tuntud Viidumäe nimetuse all), mille kõrgeim punkt on 54 m üle merepinna (endise triangulatsioonitorni kohal).

Järsak kujutab endast suure, Balti mere basseini täitnud Antsülus-järve rannamoodustist, mille kujunemine toimus seoses Saaremaa keskosa tõusmisega umbes 8000—9000 aastat tagasi. Viidumäe läänejärsak kujutab endast seega tähtsat ja huvitavat geomorfoloogilist mälestusmärki, mille iseloomulikud jooned on järgmised: nõlva vahelduva kõrgusega üldkuju; järsaku alliksoine jalam nõlvast väljavoolavate omapäraste allikaniredega, mis allpool ühinevad ojakesteks ning sõltuvalt turbalasuundi pakusest on uuristanud endale madalama või sügavama sängi; sama jalami põhjapoolses lõigus esineb paiguti üks kuni kaks vana madalat, liivast rannamoodustist.

Taimestikult on Saaremaa keskkõrgustiku Viidumäe lõik koos alliksoise jalamiga ainulaadne Eesti NSV-s ja kogu NSV Liidus. Keskkõrgustiku metsastunud platoole,

järsakule ja viimase jalamil asuvale alliksoole, seega väga erinevate keskkonnatingimustega alale, on nagu mingisse vabaõhumuuseumisse koondunud Eesti NSV floora suurimad haruldused — reliktised taimeliigid kõikidest meil kord valitsenud kliimaperioodidest, alates subarktilisest kuni subatlantilise kliimaperioodini. Viidumäe jalami alliksoodes on atlantilises Euroopas levinud tõmppõielise loa ainsad leiukohad kogu NSV Liidus, siin kasvab ka Saaremaa lääneosale omane endeem — Saaremaa robirohi, mille sugulasliigid asuvad kaugetel Balkanimaadel. Haruldastest liikidest kasvavad käsitletava ala nõlval ja platoo metsastunud osas veel karvane lippihernes, mägi-naistepuna, püstine hiirehernes jt. Alliksoises osas pelgupaiga leidnud haruldustest on peale eespool mainitud liikide tähtsad alpi võipätakas, lõhnav käoraamat, luuderohi, keskmine huulhein, musta ja pruuni sepsika värd, käre-hambune osi.

Kogu selle haruldaste ja reliktsete taimede kompleksi koondumine ühte kohta pakub erakordset teaduslikku huvi Eesti floora ajaloolise kujunemiskäigu uurimise seisukohalt. Siin on parimad võimalused reliktsete taimeliikide, taimekoosluste bioloogia ja kaasajal esinevate depressiooninähtuste pikaajaliseks uurimiseks, turbalasundi mikro- ja makroskoopiliseks tundmaõppimiseks. On arusaadav, et sellise omapärase, liigirikka taimestiku säilitamiseks on looduskaitsealal kehtestatud eri režiim.

Viidumäe Riiklikul Looduskaitsealal olev mets on erineva ilmega. Looduskaitseala põhja- ja loodeosas järsaku jalamil kasvab mitmesuguses vanuseastmes, kohati soostunud männi-kase segamets. Looduskaitseala idaosas, Viidumäe platool, eriti sellel alal, mis asub Kingissepa—Lümanda maanteest lõunas, kasvab huvitav ja omapärane hästi väljakujunenud männimets, kus alusmetsas esineb tammi. Selle metsa säilitamine looduskaitse seisukohalt on hädavajalik, sest selliste metsade looduslik teke praegusel kliimaperioodil ei ole enam mõeldav. Seega on Viidumäe Riiklikul Looduskaitsealal võimalus jälgida mitmesuguste metsatüüpide arengut ning vaheldumist ja alus- taimestiku koosseisu muutumist seoses metsatüüpide muutmise- ga.

Looduskaitseala on umbes 7 km pikk ja 700—1600 m lai, haarates järsakualust metsa ja sood umbes 200—500 m laiuselt ja järsakul ning platool olevat metsa 200—1300 m

laiuselt. Ta algab nõlvaku kirdesse käändunud osast ligikaudu 150 m põhja pool ja ulatub lõunas nõlva madaldumiskoha lähedale. Looduskaitseala kulgeb enam-vähem põhja-loode-lõuna-kagu suunas. Kirjeldatud ala läbivad üldkasutatavad teed, millest suuremad on Kingissepa—Lümända ja Viidu—Liiva maantee. Peale nende läbivad ala veel vähemad külavaheteed.

Looduskaitseala metsa põhjapoolses osas on toimunud lageraie, kohati on teostatud ka vaigutamist. Et säilitada taimharuldusi metsa alustaimestik, metsastatakse olemasolevad raielangid männi-tamme-pärna segametsaga, s. o. sama tüüpi metsaga, mis valitses siin varem. Vaigutatud metsaalad alluvad aegjärgsele raiele, sest sel teel on võimalik ilma silmatorkavate raielankideta uuesti metsa taastada, maastiku ilmet põhiliselt muutmata. Kuna looduskaitseala piiril paiknev mets on ohustatud tuule poolt ka sel juhul, kui lageraiet teostatakse väljaspool looduskaitseala — selle läheduses —, siis moodustatakse looduskaitseala piiril, kus see on vajalik, 200 m laiune metsakaitseriba (näit. idapiiril), kus lageraiet on keelatud.

Looduskaitseala soise osa põhjapoolset lõiku on kasutatud karjakoplitena ja heinamaadena. Nimetatud alal teostatakse võsa raiumist, et säilitada haruldaste taimekoosluste püsimist.

Viidumäe Riikliku Looduskaitseala loomisega on kindlustatud meie floora harulduste püsimine ja võimalused laiaulatuslikuks teaduslikuks uurimistööks.

II. KEELUALAD

EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU MÄÄRUS RIIKLIKE MAASTIKULISTE, GEOLOOGILISTE, BO- TAAANILIS-ZOOLOOGILISTE, BOTAANILISTE JA ORNITOLOOGILISTE KEELUALADE JA NENDE PII- RIDE KINNITAMISEST

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Kinnitada riiklikud maastikulised, geoloogilised, botaanilis-zooloogilised, botaanilised ja ornitoloogilised keelualad ning nende piirid vastavalt lisadele nr. 1—26.

2. Teha ülesandeks Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvale Looduskaitse Valitsusele kinnitada punktis nr. 1 nimetatud keelualade kaitse korraldamise eeskirjad kooskõlastatult Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi ja Eesti NSV Riikliku Ehituse ja Arhitektuuri Komiteega, võttes aluseks Eesti NSV Ülemnõukogu 1957. a. 7. juuni seaduse «Eesti NSV looduse kaitsest» ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu 1957. a. 11. juuli määruse nr. 242 «Abinõudest looduskaitse organiseerimiseks Eesti NSV-s».

3. Kohustada Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvat Looduskaitse Valitsust ja rajoonide tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteesid tähistama riikliku kaitse alla võetud keelualad 25. maiks 1959. a. ja kindlustama nende kaitset.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
esimees A. Müürisepp
Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Tallinn, Toompea, 6. aprillil 1959. Nr. 119.

EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU JUURES ASUVA LOODUSKAITSE VALITSUSE JUHATAJA KÄSKKIRI RIIKLIKE MAASTIKULISTE, GEOLOOGI- LISTE, BOTAANILIS-ZOOLOOGILISTE, BOTAANI- LISTE JA ORNITOLOOGILISTE KEELUALADE KAITSE SE KORRALDAMISE EESKIRJADE KINNTAMISEST

Vastavalt Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusele 6. aprillist nr. 119 kinnitada riiklike maastikuliste, geoloogiliste, botaanilis-zooloogiliste, botaaniliste ja ornitoloogiliste keelualade kaitse korraldamise eeskirjad vastavalt lisadele nr. nr. 1—26.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
V. Telling*

28. aprillil 1959. a. nr. 36

1. RIIKLIK MAASTIKULINE KEELUALA «AHJA JÕE ÜRGORG»

Lisa nr. 1

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku maastikulise keeluala «Ahja jõe ürgorg» piiride kirjeldus

Riiklik maastikuline keeluala «Ahja jõe ürgorg» asub Põlva rajoonis Vastse-Kuuste ja Põlva külanõukogu territooriumil. Ala levib piki Ahja jõge 18 km pikkuselt alates Koorvere maantee sillast kuni Valgesoo veski paisuni, laiusega kummalegi poole jõge ja Saesaare paisjärve veepiirini 300 m.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 1
Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

Riikliku maastikulise keeluala «Ahja jõe ürgorg» kaitse korraldamise eeskiri

1. Riiklik maastikuline keeluala «Ahja jõe ürgorg» asub Põlva rajoonis Vastse-Kuuste ja Põlva k/n. territooriumil Ahja jõe ürgoru piirkonnas Koorvere maantee silla ja Valgesoo veski paisu vahemikus. Keeluala pindala on ca 1040 ha.

2. Keeluala ülesandeks on säilitada looduslikult kaunist devoni liivakivisse lõikunud ürgorgu koos mitmekümne meetri kõrguste liivakivipaljanditega (nn. Taevaskojad) ja kiirevoolulist ning allikaterikast Ahja jõge.

3. Keelualal on keelatud jõe süvendus- ja edasised paisutustööd, vete reostamine, ürgoru veerudel asuvate liivakivipaljandite rikkumine liivavõtmise või nimede jm. sissekraapimise teel, igasugused massüritud (laulupäevad, jaaniõhtud, spordipeod jm.), telkide püstitamine, autode parkimine, lõkete tegemine, metsa lageraie, kasvavate puude rikkumine, kioskite ja müügilaudade püstitamine, jahipidamine (välja arvatud röövloomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega), ala igasugune prahistamine või mõnel muul viisil ala loodusliku ilme kahjustamine või muutmine.

4. Uute ehituste püstitamine võib toimuda rajooni TSN täitevkomitee loal kooskõlastatult Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega.

2. RIIKLIK MAASTIKULINE KEELUALA «PIRITA JÕE ORG»

Lisa nr. 2
Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku maastikulise keeluala «Pirita jõe org» piiride kirjeldus

Riiklik maastikuline keeluala «Pirita jõe org» paikneb Tallinna linna ja Harju rajooni Lagedi ning Viimsi küla-

nõukogu territooriumil. Ala levib piki Pirita jõe orgu Tallinn—Maardu põhjapoolsemast raudteest kuni Pirita sillani laiusega kummalegi poole jõge 300 m.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 2

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

**Riikliku maastikulise keeluala «Pirita jõe org»
kaitse korraldamise eeskiri**

1. Riiklik maastikuline keeluala «Pirita jõe org» asub Tallinna linna ja Harju rajooni Lagedi ning Viimsi k/n. territooriumil. Keeluala pindala on ca 550 ha.

2. Keeluala eesmärgiks on säilitada looduslikult kaunist Pirita jõe orgu kui Tallinna elanikkonna, eriti noorsoo poolt armastatud puhkepaika, kuid ka geoloogiliselt huvitavat ala (paljandid, Iru koobas jm.) võimalikult looduslikul kujul.

3. Keelualal on keelatud liiva- ja kruusavõtmine, oru nõlvade rikkumine liivakivisse nimele jm. sissekraapimise teel, vete reostamine, metsa lageraied, kasvavate puude rikkumine, karjatamine Pirita silla ja Iru silla vahelises lõigus, prügi mahapanek ja ala igasugusel muul viisil prahistamine.

4. Kõik ala looduslikku ilmet muutvad tööd (parkide ja botaanikaaija rajamine, jõe süvendus- ja paisutustööd ning uute ehituste püstitamine) tuleb kooskõlastada Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega.

3. RIIKLIK MAASTIKULINE KEELUALA «TILLEORG»

Lisa nr. 3

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku maastikulise keeluala «Tilleorg» piiride kirjeldus

Riiklik maastikuline keeluala «Tilleorg» asub Põlva rajoonis Häätare külanõukogu territooriumil Ahja jõe ürgoru piirkonnas Tille ja Möksi veski vahelisel alal.

Keeluala piirab põhjast Möksi veskit Tartu—Võru maanteega ühendav tee, idast Tille—Möksi külavahetee, lõunast Tartu—Võru maantee ja läänest Ahja jõe ürgoru perval kasvava metsa lääneserv.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 3

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

Riikliku maastikulise keeluala «Tilleorg» kaitse korraldamise eeskiri

1. Riiklik maastikuline keeluala «Tilleorg» asub Põlva rajoonis Häätare k/n. territooriumil Ahja jõe ürgoru piirkonnas Tille ja Möksi veski vahelisel alal. Keeluala pindala on ca 190 ha.

2. Keeluala eesmärgiks on säilitada looduslikult kauni Tilleoru senist maastikulist ilmet.

3. Keelualal on keelatud Ahja jõe süvendamine ja õgvendamine, aluspõhja paljandite rikkumine liivavõtmise, nimedede sissekraapimise jm. teel, metsa lageraie, oru veerudel üksikult kasvavate puude mahavõtmine, jahipidamine (välja arvatud röövlomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega), iga-sugune prahistamine või mõnel muul viisil ala loodusliku ilme kahjustamine või muutmine.

4. Uute ehituste püstitamine võib toimuda rajooni TSN täitevkomitee loal kooskõlastatult Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega.

4. RIIKLIK MAASTIKULINE KEELUALA «SUUR-MUNAMÄGI JA VÄLLAMÄGI»

Lisa nr. 4

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku maastikulise keeluala «Suur-Munamägi ja Vällamägi» piiride kirjeldus

Riiklik maastikuline keeluala «Suur-Munamägi ja Vällamägi» koosneb kahest lahus asetsevast osast, mis asuvad Võru rajoonis Haanja külanõukogu territooriumil.

Suur-Munamäe piirkonda piirab põhjast Haanja—Uue-Saaluse tee, idapoolseks piiriks on Tralla—Riidmäe tee. Lõunas kulgeb piir piki Ruusmäe—Võru maanteed kuni Plaksi küla põhjaservani, siit mööda Plaksi küla põhja- ja lääneserva kuni 100 m kaugusele Tuuljärvest. Edasi kulgeb piir 100 m kauguselt ümber Tuuljärve Plaksi külla suunduva teeni, pöördudes siit läände kuni kolhoosi «Munamäe» ja riikliku metsafondi piirini. Ala länepiiri moodustab kolhoosi «Munamäe» ja riikliku metsafondi vaheline piir kuni Rõuge—Haanja teeni, mida mööda kulgeb kuni Haanjani.

Vällamägi jääb keelualasse koos ümbritseva alaga 250 m ulatuses, arvates «mäe» jalamist.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 4

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

Riikliku maastikulise keeluala «Suur-Munamägi ja Vällamägi» kaitse korraldamise eeskiri

1. Riiklik maastikuline keeluala «Suur-Munamägi ja Vällamägi» asub Võru rajoonis Haanja k/n. piires. Keeluala kogupindala on ca 475 ha (Suur-Munamäe ümbrus 340 ha ja Vällamägi 135 ha).

2. Keeluala eesmärgiks on säilitada Kagu-Eesti Haanja

ümbrusele omaste pinnavormide (suurkuplite) tüüpiliste esindajate, kuid ka Eesti NSV kõrgemate punktide Suur-Munamäe (317 m) ja Vällamäe (297 m) ning nende lähema ümbruse looduslikku ilmet.

3. Keelualal on keelatud kruusaaukude rajamine, järvede (Vaskna-, Tuul-, Pera-, Vahe- ja Külajärv) veepinna alandamine, metsa lageraie, sarapuude raie Suur-Munamäel, jahipidamine (välja arvatud röövloomade ja lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega), igasugune prahistamine või mõnel muul viisil ala senise loodusliku ilme kahjustamine või muutmine.

4. Uute ehituste püstitamine võib toimuda rajooni TSN täitevkomitee loal kooskõlastatult Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega.

5. RIIKLIK MAASTIKULINE KEELUALA «RÕUGE JÄRVESTIK»

Lisa nr. 5

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku maastikulise keeluala «Rõuge järvestik» piiride kirjeldus

Riiklik maastikuline keeluala «Rõuge järvestik» asub Võru rajoonis Rõuge ja Nursi külanõukogu territooriumil. Keelualasse kuulub Rõuge-Nursi ürgorg koos selles asuva 7 järvega (Liinjärv, Valgjärv, Suurjärv, Kaussjärv, Tõugjärv, Ratasjärv ja Kahrila järv). Ala on piiratud kirdest Nursi—Mustahamba—Rõuge—Jürihani—Üleoru—Mõõlu teega ja edelast Nursi—Lauru—Rõuge—Suure-Ruuga—Mõõlu teega.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 5

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

**Riikliku maastikulise keeluala «Rõuge järvestik» kaitse
korraldamise eeskiri**

1. Riiklik maastikuline keeluala «Rõuge järvestik» asub Võru rajoonis Rõuge ja Nursi k/n. territooriumil. Keeluala pindala on ca 1210 ha.

2. Keeluala eesmärgiks on säilitada üht Eesti NSV looduslikult kaunimat ja ainulaadsemat ürgorgude süsteemi koos seal leviva aheljärvestikuga, kuhu kuulub ka meie sügavaim järv — Rõuge Suurjärv (sügavus 37,5 m).

3. Keelualal on keelatud järvede veepinna alandamine, metsa lageraie ja üksikult kasvavate puude rikkumine, kruusa- ja liivaukude rajamine, jahipidamine (välja arvatud röövloomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega), igasugune prahistamine või mõnel muul viisil ala loodusliku ilme rikkumine või muutmine.

4. Järvelubja kaevandamine tuleb kooskõlastada Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega. Uute ehituste püstitamine võib toimuda rajooni TSN täitevkomitee loal kooskõlastatult Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega.

6. RIIKLIK MAASTIKULINE KEELUALA «PÜHAJÄRV»

Lisa nr. 6

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

**Riikliku maastikulise keeluala «Pühajärv»
piiride kirjeldus**

Riiklik maastikuline keeluala «Pühajärv» paikneb Elva rajoonis Otepää linna, Pühajärve ja Otepää külanõukogu territooriumil.

Keelualasse jäävad Pühajärv ja Neitsijärv koos neid ümbritseva alaga 0,5 km ulatuses järve kallastest arvates, välja arvatud keeluala kirde- ja loodeosa, kus piir kulgeb

piki Otepää linna ja S. M. Kirovi nimelise kolhoosi elamissektori piiri.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. U d r a s*

Lisa nr. 6

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

**Riikliku maastikulise keeluala «Pühajärv»
kaitse korraldamise eeskiri**

1. Riiklik maastikuline keeluala «Pühajärv» asub Elva rajoonis Otepää linna, Pühajärve ja Otepää k/n. territooriumil ca 870 ha suurusel alal.

2. Keeluala eesmärgiks on säilitada Pühajärve ja selle lähema ümbruse kui ühe Eesti NSV kaunima ning ühtlasi tähtsate ajalooliste sündmustega seotud koha maastikulist ilmet.

3. Keelualal on keelatud järvede veepinna alandamine, liiva- ja kruusavõtmine, uute teede rajamine ja seniste õgvendamine, metsa lageraie, kasvavate puude rikkumine, jahipidamine (välja arvatud röövloomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega), igasugune prahistamine või mõnel muul viisil ala loodusliku ilme kahjustamine või muutmine.

4. Välilaagrite korraldamine ja lõkete tegemine keeluala piirkonnas võib toimuda rajooni TSN täitevkomitee loal selleks määratud kohtades. Uute ehituste püstitamine võib toimuda rajooni TSN täitevkomitee loal kooskõlastatult Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega.

7. RIIKLIK MAASTIKULINE KEELUALA «VÄIKE-MUNAMÄGI JA TEDREMÄGI»

Lisa nr. 7

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku maastikulise keeluala «Väike-Munamägi ja Tedremägi» piiride kirjeldus

Riiklik maastikuline keeluala «Väike-Munamägi ja Tedremägi» paikneb Elva rajoonis Otepää külanõukogu territooriumil. Keelualasse jäävad Väike-Munamägi, Tedremägi ja Nüpli järv koos neid ümbritseva alaga 0,5 km ulatuses, arvates «mägede» jalamist ja Nüpli järve äärest.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 7

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

Riikliku maastikulise keeluala «Väike-Munamägi ja Tedremägi» kaitse korraldamise eeskiri

1. Riiklik maastikuline keeluala «Väike-Munamägi ja Tedremägi» asub Elva rajoonis Otepää k/n. territooriumil. Keeluala pindala on ca 355 ha.

2. Keeluala eesmärgiks on kindlustada looduslikult kauni, ekskursionide poolt palju külastatava Otepääle ja üldse Kagu-Eestile iseloomuliku maastikulise kompleksi — metsaga kaetud moreenkuplid nende vaheliste järvedega — püsimist.

3. Keelualal on keelatud liiva- ja kruusavõtmine, uute teede rajamine, metsa lageraie, kasvavate puude rikkumine, Nüpli järve veepinna alandamine, jahipidamine (välja arvatud röövloomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega), igasugune prahistamine või mõnel muul viisil ala loodusliku ilme kahjustamine või muutmine.

4. Uute ehituste püstitamine võib toimuda rajooni TSN täitevkomitee loal kooskõlastatult Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega.

8. RIIKLIK MAASTIKULINE KEELUALA «NEERUTI MÄED»

Lisa nr. 8

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku maastikulise keeluala «Neeruti mäed» piiride kirjeldus

Riiklik maastikuline keeluala «Neeruti mäed» paikneb Tapa rajoonis Kadrina külanõukogu territooriumil. Keeluala pindala on ca 885 ha.

Keeluala piirid kulgevad järgmiselt.

Põhjas: piki Tallinn—Rakvere maanteetrassi lõunaserva vallseljaku Riistamägi looduslikust läänepiirist kuni idapiirini.

Idas: sirgjooneliselt kagusse kuni ühinemiseni kolhoosi «Esimene Mai» piirides asuva kogujakraavi põhjaotsaga ja piki seda kuni magistraalkraavini, milline on piiriks kuni lõikumiseni Kadrina—Väike-Maarja maanteega. Edasi kulgeb piir piki nimetatud maanteed lõunasse kuni Neerutist lõuna pool Loobu jõkke suubuva ojani, mis on piiriks kuni sillani Jõepere—Saksi maanteel. Maantee on ala piiriks kuni kruusaauguni Pariisi küla juures.

Lõunas: piiri lõunatipuks on kruusaaug Pariisi küla juures Jõepere—Saksi maantee põhjaserval.

Läänes: kruusaaugust piki «mägede» lääneserva ja kolhoosi «Oktoobri Võit» ja Rakvere metsamajandi Sõmera metskonna Neeruti vahtkonna vahelist piiri kuni vallseljakute läänepoolseima jalamini ning sellest põhja suunas piki teed ja vallseljakute läänejalameid kuni lõikumiseni Tallinn—Rakvere maanteega.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 8

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

**Riikliku maastikulise keeluala «Neeruti mäed»
kaitse korraldamise eeskiri**

1. Riiklik maastikuline keeluala «Neeruti mäed» asub Tapa rajoonis Kadrina k/n. territooriumil. Keeluala pindala on ca 885 ha.

2. Keeluala ülesandeks on säilitada rohkete rahvapärimustega (Kalevipoja lood) seotud glatsiaalseid pinnavorme — vallseljakuid — koos neid katva liigirikka kuuse-segametsaga ning seljakutevaheliste järvede ja soostunud taimkatteühikutega. Ala tuleb säilitada ka töötajate kultuurse puhkuse veetmise populaarse paigana.

3. Keelualal on keelatud liiva- ja kruusavõtmine, uute teede rajamine, järvede veepinna alandamine, vete reostamine, metsa lageraie, igasuguste raiete teostamine suveperioodil, kasvavate puude rikkumine, jahipidamine (välja arvatud röövlomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega), igasugune prahistamine või mõnel muul viisil ala loodusliku ilme kahjustamine või muutmine.

4. Rahvakogunemistega seotud ürituste läbiviimiseks on lubatud kasutada ainult Sadulamäe ja Eestjärve piirkonda ja nende ümbrust 200 m ulatuses. Ainult selles piirkonnas on lubatud ka turistlike laagrite püstitamine.

5. Sinijärve raba turbavarude ekspluateerimine ja keeluala piirides läbiviidavad melioratiivsed tööd tuleb eelnevalt kooskõlastada Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega. Uute ehituste püstitamine võib toimuda rajooni TSN täitevkomitee loal kooskõlastatult Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega.

9. RIIKLIK MAASTIKULINE KEELUALA
«AEGVIIDU-NELIJÄRVE»

Lisa nr. 9

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku maastikulise keeluala «Aegviidu-Nelijärve»
piiride kirjeldus

Riiklik maastikuline keeluala «Aegviidu-Nelijärve» paikneb Tapa rajoonis Aegviidu külanõukogu territooriumil. Keeluala pindala on ca 1555 ha.

Keeluala piirid kulgevad järgmiselt.

Põhjas algab piir Järvamaa Metsamajandi Aegviidu metskonna kvartali nr. 184 loodeservalt ja kulgeb piki kvartalite nr. 184, 172, 141, 142 põhjaservi kuni maavalduse piirini Jäneda Põllumajandustehnikumi Öppemajandiga, jätkudes piki piiri kvartalite nr. 134 ja 135 lõunaserval kuni I grupi metsa kvartali nr. 49 läänepiirini, mida mööda kulgeb kuni lõikumiseni Tallinn—Tartu (Piibe) maantega Aegviidu alevist lõunas.

Idas: piki Tallinn—Tartu maanteed kuni selle ristumiseni Jäneda—Kose maanteega, jätkudes piki viimast kuni Vanaveski sillani Jänijõel, millest alates kulgeb mööda jõe idakallast kuni lõikumiseni lõunapoolse kõrgepingetrassiga.

Lõunas: piki kõrgepingetrassi põhjaserva kuni Jäneda—Kõrveküla teeni ja sealt edasi piki teed Jäneda—Kose maanteeni, mis on ala piiriks kuni kvartali nr. 64 edelatiipuni. Sealt kulgeb piir piki Aegviidu metskonna I grupi metsa edelaserva (kvartalid nr. 67, 66, 65) kuni Jänijõeni ning edasi piki jõge (viimast sisse haarates) kuni mõeldava lõikumiseni kvartalite nr. 143 ja 144 vahelise sihi pikendusega. Siit kulgeb piir mööda kvartalite nr. 143, 162, 174 ja 185 kaguservi ning piki kvartalite nr. 185 ja 184 edelaservi kuni viimase loodeservani.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 9

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

**Riikliku maastikulise keeluala «Aegviidu-Nelijärve»
kaitse korraldamise eeskiri**

1. Riiklik maastikuline keeluala «Aegviidu-Nelijärve» asub Tapa rajoonis Aegviidu k/n. piires. Keeluala pindala on ca 1555 ha.

2. Keeluala ülesandeks on säilitada looduslikult kaunist, maastikuliselt ja teaduslikult huvitavat jääaja servakuhjatiste, vallseljakute ning järvederikast ala koos iseloomuliku lopsaka segametsaga, samuti luua tingimused haruldase metsatüübi — uhtlamm-metsa — kaitseks ning kopra reaklimatiseerimiseks. Ühtlasi on keeluala üleliidulise tähtsusega turismiobjektiks.

3. Keelualal on keelatud liiva- ja kruusavõtmine, uute teede rajamine, Jänijõe süvendamine, õgvendamine või uus paisutamine, järvede veepinna alandamine, vete reostamine, metsa lageraie, kasvavate puude rikkumine, jahipidamine (välja arvatud röövloomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega), igasugune prahistamine või mõnel muul viisil ala loodusliku ilme kahjustamine või muutmine.

4. Keeluala lääneosas on 4 km ulatuses piki Jänijõe kummalgi kaldal 150 m laiuselt lubatud sanitaarraiet teostada ainult talvisel perioodil. Turistlike laagrite püstitamine ja lõkete tegemine on lubatud ainult turismibaasi vahetus läheduses kvartaleil nr. 55 ja 56, kusjuures vajaliku puitmaterjalina on lubatud kohapealt varuda kasvavatest liikidest ainult valget leppa (kokkuleppel kohaliku metskonnaga). Autode parkimine on lubatud selleks määratud kohtades.

5. Uute ehituste püstitamine võib toimuda rajooni TSN täitevkomitee loal kooskõlastatult Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega.

**10. RIIKLIK MAASTIKULINE KEELUALA
«SAKA-ONTIKA-TOILA PAEKALLAS»**

Lisa nr. 10

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

**Riikliku maastikulise keeluala
«Saka-Ontika-Toila paekallas» piiride kirjeldus**

Riiklik maastikuline keeluala «Saka-Ontika-Toila paekallas» paikneb Jõhvi rajooni Toila külanõukogu ja Kohtla-Järve linna Kohtla külanõukogu territooriumil.

Keeluala põhjapiiriks on kogu ulatuses meri. Läänepiir algab mere rannikult Saka asunduse kohal, kulgedes piki kolhooside «Ühisjõud» ja «Võidu Tee» vahelist piiri kuni 250 m kaugusele paekalda servast, kust suundub itta paralleelselt paekalda servaga (250 m kauguselt) kuni Pühajõe oru suudmealani. Siit kulgeb piir piki teid: algul mööda paekalda serva, siis mööda oru vasemat kallast piiravat teed lõunasse (ca 900 m pikkuselt) kuni teeristini, pöördudes sealt itta üle Pühajõe, siis põhja suunas kuni riikliku maafondi ja kolhoosi «Põhjarannik» piirini, siit mööda nimetatud piiri mereni. Seega on keeluala hulka arvatud ka paekaldaeelne rannikumadalik ja endise Oru lossi park.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 10

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

**Riikliku maastikulise keeluala
«Saka-Ontika-Toila paekallas» kaitse
korraldamise eeskiri**

1. Riiklik maastikuline keeluala «Saka-Ontika-Toila paekallas» asub Eesti NSV põhjaranniku Saka ja Toila vahelises, umbes 22 km pikkuses osas (Jõhvi rajooni Toila k/n. ja Kohtla-Järve linna Kohtla k/n. piires). Keeluala pindala on ca 890 ha.

2. Keeluala ülesandeks on säilitada meie kõige kõrge-
mat ja suurejoonelisemat paekalda osa (koos sellel esine-
vate iseloomulike taimekooslustega ja paekaldaeelse salu-
lehtmetsaga), mis on leidnud ülemaailmset tunnustust geo-
loogide poolt kui klassikaline kambriumi ja ordoviitsiumi
ladestute esinemise ala.

3. Keelualal on keelatud pae-, liiva- ja savikarjäärade
rajamine, metsa lageraie, jahipidamine (välja arvatud
röövloomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras
kooskõlas jahipidamise eeskirjadega), igasugune prahista-
mine või mõnel muul viisil ala loodusliku ilme kahjusta-
mine või muutmine.

4. Uute ehituste püstitamine võib toimuda rajooni
TSN täitevkomitee loal kooskõlastatult Eesti NSV Minist-
rite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega.

11. RIIKLIK MAASTIKULINE KEELUALA «VALGEJÕE ORG»

Lisa nr. 11

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku maastikulise keeluala «Valgejõe org» piiride kirjeldus

Riiklik maastikuline keeluala «Valgejõe org» asub
Harju rajoonis Kõnnu ja Loksa külanõukogu piires. Keelu-
ala pindala on ca 665 ha.

Keeluala lõunapiir kulgeb Lõetsa oja ja Kotka—Nõmme-
veski—Valgejõe tee lõikumiskohast mööda Lõetsa oja
Valgejõeni, sealt mööda Valgejõe läänekallast kuni Vana-
külalt põhja pool kasvava männiku lõunaservani, edasi
mööda nimetatud männiku lõunaserva kuni Valgejõe—
Loksa maanteeeni. Läänepiir kulgeb mööda Valgejõe—
Loksa maanteed kuni selle lõikumiseni Kotkast lääne pool
Kotka—Nõmmeveski—Valgejõe maanteega. Keeluala põhja-
ja idapiir kulgeb mööda Kotka—Nõmmeveski—Valgejõe
teed kuni selle lõikumiseni Lõetsa ojaga.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras

Lisa nr. 11

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

**Riikliku maastikulise keeluala «Valgejõe org»
kaitse korraldamise eeskiri**

1. Riiklik maastikuline keeluala «Valgejõe org» asub Harju rajoonis Kõnnu ja Lokska k/n. territooriumil. Keeluala pindala on ca 665 ha.

2. Keeluala ülesandeks on säilitada looduslikult kauni Valgejõe oru ja selle lähema ümbruse, muuhulgas Vasaristi oja piirkonnas esineva karsti ja keeluala piirides kasvava nõmmemänniku looduslikku ilmet.

3. Keelualal on keelatud liiva- ja kruusavõtmine, oru nõlvade rikkumine, jõe süvendus- ja paisutustööd, vete reostamine, metsa lageraie, kasvavate puude ja põõsaste rikkumine, üksikult kasvavate puude mahavõtmine, jahipidamine (välja arvatud röövlomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega), lõkete tegemine, telkide püstitamine, autode parkimine, igasugune prahistamine või mõnel muul viisil ala loodusliku ilme kahjustamine või muutmine.

4. Uute ehituste püstitamine on lubatud rajooni TSN täitevkomitee loal kooskõlastatult Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega.

**12. RIIKLIK GEOLOOGILINE KEELUALA
«KAALI METEORIIDIKRAATRID»**

Lisa nr. 12

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

**Riikliku geoloogilise keeluala
«Kaali meteoriidikraatrid» piiride kirjeldus**

Riiklik geoloogiline keeluala «Kaali meteoriidikraatrid» asub Saaremaal Kingissepa rajoonis Kaali külanõukogu territooriumil. Keelualasse kuulub umbes 75 ha suurusel alal paiknevat 7 meteoriidikraatrit, kogupindalaga 4,747 ha (Kaali järve piirkond — 4,000 ha, kraater nr. 1 — 0,160 ha,

kraater nr. 2 — 0,260 ha, kraater nr. 3 — 0,122 ha, kraater nr. 4 — 0,075 ha, kraater nr. 5 — 0,040 ha, kraater nr. 6 — 0,090 ha).

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 12

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

**Riikliku geoloogilise keeluala
«Kaali meteoriidikraatrid» kaitse korraldamise eeskiri**

1. Riiklik geoloogiline keeluala «Kaali meteoriidikraatrid» asub Saaremaal Kingissepa rajoonis Kaali k/n. territooriumil. Keeluala koosneb seitsmest lahustükist kogupindalaga 4,747 ha.

2. Keeluala ülesandeks on säilitada ainulaadseid, Euroopas ainsaid ja kogu maailmas kõige soodsama juurdepääsuga meteoriidikraatreid.

3. Keelualal on keelatud meteoriidikraatrite piirides igasuguste kaevamiste teostamine, kivide ja prahi loopimine kraatritesse, puude ja põõsaste raiumine (välja arvatud surnud puude, tuulemurru ja -heite koristamine sanitaarraie korras), kraavidega vee juhtimine kraatritesse ja igasugusel muul viisil kraatrite ilme rikkumine või muutmine. Erandeid võib teha kraatrite teaduslikuks uurimiseks ja korrastamiseks Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse loal.

**13. RIIKLIK BOTAANILIS-ZOOLOOGILINE
KEELUALA «HARILAIID»**

Lisa nr. 13

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

**Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Harilaid»
piiride kirjeldus**

Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Harilaid» asub Saaremaal Kingissepa rajoonis Kihelkonna külanõukogu

piirides Harilaiu poolsaarel. Keeluala idapiir kulgeb sirgjoont mööda, mis lõikab asimuut 163° all Laia-Lepa lahe kõige põhjapoolsemat tippu, Laia-Lepa lahe lõunakaldani, sealt otsejoones asimuut 225° suunas kuni poolsaare edelarannikuni; lõuna-, lääne- ja põhjapiiriks on meri.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 13

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Harilaid» kaitse korraldamise eeskiri

1. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Harilaid» asub Saaremaal Kingissepa rajoonis Harilaiu poolsaarel. Keeluala pindala on 160 ha.

2. Keeluala eesmärgiks on säilitada üht Eesti NSV omapärasemat rannikuala, selle haruldasi taimeliike ja taimekooslusi ning loomastikku.

3. Keelualal on keelatud senise maastikulise ilme muutmine, puude ja põõsaste raiumine, karjatamine, rohttaimede hävitamine ja jahipidamine kogu aasta vältel (välja arvatud röövlomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega).

4. Heina niitmine keelualal võib toimuda varasematel aastatel selleks kasutatud kohtadel.

14. RIIKLIK BOTAANILIS-ZOOLOOGILINE KEELUALA «NEHATU SOO».

Lisa nr. 14

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Nehatu soo» piiride kirjeldus

Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Nehatu soo» asub Lihula rajoonis Karuse külanõukogu piirides. Keeluala pindala on ca 410 ha.

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Nehatu soo» piirid määratakse kindlaks järgmiselt.

Põhjas: piki Nehatu soo hästieraldatavat soo- ja mineraalmaava vahelist piiri.

Idas: piki soo looduslikku piiri, möödudes mineraalmaava serval paiknevate järvede veepiirist 50 m kaugusel idas kuni Lammaste järve läbiva kolhoosi «Ühisjõud» põhjapiirini, mida mööda kulgeb keeluala piir ida suunas kuni sood ümbritseva mineraalmaava servani, edasi pöördub edela suunas piki mineraalmaava serva kuni Viira—Muriste vahelise külavaheteeni.

Lõunas: piki Viira—Muriste külavaheteed lääne suunas kuni soo loodusliku piirini sellel teelõigul.

Läänes: pöördub külavaheteest põhja poole piki soo looduslikku piiri, möödudes mineraalmaava piiril olevate järvede vabast veepinnast 50 m kauguselt läänes, kuni keeluala põhjapiirini.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 14

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Nehatu soo» kaitse korraldamise eeskiri

1. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Nehatu soo» asub Lihula rajoonis Karuse k/n. piirides. Keeluala pindala on ca 410 ha.

2. Keeluala ülesandeks on soomassiivi ning sealsete taime- ja loomakoosluste säilitamine looduslikuna ja nende edaspidise arengu jälgimise võimaldamine.

3. Keelualal on keelatud puude raiumine (välja arvatud sanitaarraied), kuivendustööd, turbavõtmine, ala iga-sugune loodusliku ilme rikkumine ja jahipidamine kogu aasta vältel.

4. Kahjulike röövlomade ja -lindude hävitamine või muude biotehniliste abinõude rakendamine (vastavalt jahipidamist ja looduskaitset reguleerivatele määrustele ja

eeskirjadele) ning roolõikamine võib toimuda Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse loal.

15. RIIKLIK BOTAANILIS-ZOOLOOGILINE KEELUALA «NÄTSI RABA»

Lisa nr. 15

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Nätsi raba» piiride kirjeldus

Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Nätsi raba» asub Lihula rajoonis Koonga külanõukogu piires. Keeluala pindala on ca 1650 ha.

Keeluala piirid määratakse kindlaks järgmiselt.

Läänes, põhjas ja kirdes: piki Palatu oja ja sellesse suubuva raba piirava piirdekraavi kuni Lihula rajooni ja Pärnu linna piirkonna vahelise piirini.

Kagus ja lõunas: piki Lihula rajooni ja Pärnu linna piirkonna vahelist piiri kuni Palatu heinamaateeni, edasi piki sama teed kuni Palatu ojani.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 15

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Nätsi raba» kaitse korraldamise eeskiri

1. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Nätsi raba» asub Lihula rajoonis Koonga k/n. piires. Keeluala pindala on ca 1650 ha.

2. Keeluala ülesandeks on ürgse Lääne-Eesti tüüpi rabamassiivi ja sealsete taime- ja loomakoosluste säilitamine looduslikena ja nende edaspidise arengu jälgimise võimaldamine.

3. Keelualal on keelatud puude raiumine (välja arvatud sanitaarraied), kuivendustööd, turbavõtmine, igasugune ala loodusliku ilme rikkumine ja jahipidamine kogu aasta vältel.

4. Raba ümbritsevate piirdekraavide puhastamine on lubatud.

5. Kahjulike röövlomade ja -lindude hävitamine või muude biotehniliste abinõude rakendamine võib toimuda Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse loal, vastavalt jahipidamist ja looduskaitset reguleerivatele määrustele ja eeskirjadele.

16. RIIKLIK BOTAANILIS-ZOOLOOGILINE KEELUALA «MURAKA RABA»

Lisa nr. 16

Eesti NSV Ministrite Nõukogu

6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Muraka raba» piiride kirjeldus

Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Muraka raba» asub Kohtla-Järve linna Maidla külanõukogu, Jõhvi rajooni Mäetaguse külanõukogu ja Tudulinna külanõukogu ning Rakvere rajooni Oonurme külanõukogu piires. Keeluala pindala on ca 8300 ha.

Keeluala piirid määratakse kindlaks järgmiselt.

Põhjas: alates Tudu metsamajandi Oonurme metskonna kv. nr. 54 kirdetipust piki Lipu kanalit kuni Jõhvi metsamajandi Kiikla metskonna kv. nr. 145 idaservani.

Idas: alates Lipu kanalist Jõhvi metsamajandi Kiikla metskonna kv. nr. 145 idaserval, lõuna suunas sama metskonna kv. nr. 131 põhjaservani; piki kv. nr. 131 põhja- ja idaserva, kv. nr. 138, 139 ja 142 põhjaserva; kv. nr. 142 ja 148 idaserva; piki kv. nr. 154 põhja- ja idaserva; kv. nr. 161, 167, 172 idaserva kuni Jõhvi metsamajandi Iisaku metskonna kv. nr. 1 põhjaservani; piki sama kvartali põhja-, kirde- ja idaserva; kv. nr. 13 idaserva ning kv. nr. 13, 12 ja 11 lõunaserva mööda kuni kv. nr. 10 idaservani; sealt lõuna suunas piki kv. nr. 10 ja 77 idaserva kuni kv. nr. 96 põhjatipuni; piki sama kvartali kirde- ja kaguserva kuni kv. nr. 116 kirdetipuni; edasi lõuna suunas piki kv.

nr. 116, 121 ja 144 idaserva ja kvartalite nr. 144 ja 143 lõunaserva kuni Tudu metsamajandi Tudulinna metskonna kv. nr. 12 idaservani.

Lõunas: piki Tudu metsamajandi Tudulinna metskonna kv. nr. 12 idaserva kuni kv. nr. 12 kagutipuni; piki kv. nr. 12 ja 11 lõunaserva kuni kv. nr. 8 kaguservani; piki kv. nr. 8 kaguserva kuni kv. nr. 22 kirdetipuni, sealt piki kv. nr. 22 ida- ja lõunaserva; piki kv. nr. 21 lõuna- ja lääneserva kuni kv. nr. 20 lõunaservani; piki kv. nr. 20 lõuna- ja lääneserva kuni kv. nr. 8 lõunaservani; piki kv. nr. 8 lõunaserva kuni kv. nr. 7 kagutipuni; sealt piki kv. nr. 7 ja 6 lõunaserva kuni kv. nr. 6 edelatipuni, kust piir kulgeb otsejoones läände.

Läänes: piki Tagajõe põhja poole kuni Kaukvere jõeni ja sealt omakorda põhja poole piki Kaukvere jõge kuni Kaukvere jõe käändumiseni läände; sealt kirde suunas otsejoones Tudu metsamajandi Oonurme metskonna kv. nr. 85 läänepiirini ning piki läänepiiri punktini, mis on sama metskonna kv. nr. 80 lääneserva mõttelise pikendaja lõikumispunkt kv. nr. 80 lääneserval; sellest mõttelisest punktist otsejoones põhja poole kuni kv. nr. 80 lääneservani ja edasi piki kv. nr. 80 ja 74 lääneserva kuni kv. nr. 74 loodetipuni; kv. nr. 74 põhjaserva; kv. nr. 65 lääne- ja põhjaserva kuni kv. nr. 64 edelatipuni ja sealt piki kv. nr. 64 lääneserva, kv. nr. 60 lääne- ja põhjaserva, kv. nr. 53 lääne- ja põhjaserva ja piki kv. nr. 54 põhjaserva kuni sama kvartali kirdetipuni.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 16

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Muraka raba» kaitse korraldamise eeskiri

1. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Muraka raba» asub Kohtla-Järve linna Maidla k/n., Jõhvi rajooni Mäetaguse k/n. ja Tudulinna k/n. ning Rakvere rajooni Oonurme k/n. piires. Keeluala pindala on ca 8300 ha.

2. Keeluala ülesandeks on ürgse Ida-Eesti tüüpi raba-massiivi ja sealsete taime- ja loomakoosluste säilitamine looduslikena ja nende edaspidise arengu jälgimise võimaldamine.

3. Keelualal on keelatud puude raiumine (välja arvatud sanitaarraied), kuivendustööd, turbavõtmine, ala iga-sugune loodusliku ilme rikkumine ja jahipidamine kogu aasta vältel.

4. Raba ümbritsevate piirdekraavide puhastamine ja uute piirdekraavide rajamine võib toimuda Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse loal.

5. Keeluala piiridesse jäävate põllumajanduslike kõlvikute (niidud ja õue-aiamaad) kasutamine jääb endiseks.

6. Kahjulike röövlomade ja -lindude hävitamine või muude biotehniliste abinõude rakendamine võib toimuda Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse loal, vastavalt jahipidamist ja looduskaitset reguleerivatele määrustele ning eeskirjadele.

17. RIIKLIK BOTAANILIS-ZOOLOOGILINE KEELUALA «LOODUSKAITSE KVARTAL JÄRVSELJAL»

L i s a n r. 17

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Looduskaitse kvartal Järveljal» piiride kirjeldus

Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Looduskaitse kvartal Järveljal» asub Räpina rajoonis, Mehikoorma külanõukogus ja hõlmab Eesti Põllumajanduse Akadeemia õppe- ja katsemetsamajandi kvartali nr. 226, kusjuures keeluala piir kulgeb piki kvartali piiri.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. U d r a s*

Lisa nr. 17

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

**Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala
«Looduskaitse kvartal Järveljal» kaitse
korraldamise eeskiri**

1. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Looduskaitse kvartal Järveljal» asub Räpina rajoonis ja hõlmab EPA Öppe- ja Katsemetsamajandi kvartali nr. 226, pindalaga 19 ha.

2. Keeluala ülesandeks on säilitada seal kasvavat metsa looduslikuna ja võimaldada jälgida ning tundma õppida selle edasist arengut inimese poolt mõjustamata looduslikus olukorras.

3. Looduskaitse kvartalil on keelatud igasugune metsa kasutamine ja muu taimkatte rikkumine, surnud ja tuulemurtud puude koristamine, karjatamine, maaparandustööd ja jahipidamine kogu aasta vältel.

**RIIKLIK BOTAANILIS-ZOOLOOGILINE KEELUALA
«VIRUSSAARE RABASAAR»**

Lisa nr. 18

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

**Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala
«Virussaare rabasaar» piiride kirjeldus**

Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Virussaare rabasaar» asub samanimelisel soosaarel Maima rabas Pärnu linnale alluva Halinga külanõukogu piirides, kusjuures keeluala piirid kulgevad piki soosaare serva.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. U d r a s*

Lisa nr. 18

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Virussaare rabasaar» kaitse korraldamise eeskiri

1. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Virussaare rabasaar» asub Pärnu linna piirkonnas Maima rabas. Keeluala pindala on ca 42 ha.

2. Keeluala eesmärgiks on säilitada seal kasvavat lehtmetsa, selle alustaimestikku ja loomastikku.

3. Keelualal on keelatud metsa igalaadne kasutamine, loomade karjatamine, taimede kogumine, maaparandustööd ja ala ülesharimine ning jahipidamine kogu aasta vältel.

4. Keelualal on lubatud heina niitmine.

5. Ümbruskonda ohustavate röövlindude ja röövlomade hävitamine on lubatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse loal, kooskõlas kehtivate jahieeskirjadega.

6. Arheoloogilisi kaevamisi keelualal võib teostada ainult Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse loal.

19. RIIKLIK BOTAANILIS-ZOOLOOGILINE KEELUALA «VIRTUSU-LAELATU-PUHTU»

Lisa nr. 19

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Virtsu-Laelatu-Puhtu» piiride kirjeldus

Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Virtsu-Laelatu-Puhtu» asub Lihula rajoonis Hanila ja Karuse külanõukogu piires ja hõlmab Virtsu ümbruse rannikulähedase territooriumi, merelahed ja saared üldpindalaga ca 4900 ha. Keeluala piirid määratakse kindlaks järgmiselt.

Idas: piir kulgeb Hanilast piki külavaheteed läbi Rame ja Piivarootsi külade Muriste teeristini.

Lõunas: Muriste teeristist Piivarootsi neeme (Aave-nina) tipuni, möödub merel 500 m kaugusel Rui- ja Ahe-laiu lõunatipust ning Ulluta laiul lõunatipust.

Läänes: kulgeb merel 500 m kaugusel Ulluta laiul, Virtsu poolsaare ja Kõbaja laidude läänekaldast.

Põhjas: kulgeb merel 500 m kaugusel Kõvaja laidude põhjakaldast kuni Mõniste taludest põhja pool oleva kalu-riartelli «Virtsu Kalur» piirini, edasi piki kaluriartelli «Virtsu Kalur» piiri kuni Virtsu—Risti maanteeeni ning sealt piki maanteed Hanilani.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. U d r a s*

L i s a n r. 19

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Virtsu-Laelatu-Puhtu» kaitse korraldamise eeskiri

1. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Virtsu-Laelatu-Puhtu» asub Lihula rajoonis, Hanila ja Karuse k/n. piires ja hõlmab Virtsu ümbruse rannikulähe-dase territooriumi, merelahed ja saared üldpindalaga ca 4900 ha.

2. Keeluala põhiülesandeks on tagada lindudele ohutud rände- ja pesitsemistingimused ning luua võimalusi ülelii-dulise tähtsusega ornitoloogilisteks vaatlusteks ja uurimis-teks; Laelatus ja Puhtulaiul peale eelnimetatu säilitada sealseid liigirikikaid taimekooslusi.

3. Keelualal on keelatud jahipidamine kogu aasta väl-tel, roo- ja rohpõletamine 1. aprillist kuni 1. septembrini ning kalapüük ja inimeste liikumine Rame lahes lähemal kui 100 m linnukolooniatest ja lähemal kui 200 m ülessea-tud linnupüünistest.

4. Kahjulike röövlomade ja -lindude hävitamine või muude biotehniliste abinõude rakendamine võib toimuda Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse

Valitsuse loal, vastavalt jahipidamist ja looduskaitset reguleerivatele määrustele ning eeskirjadele.

5. Laelatu puisniidul, Mõisa-, Kase- ja Heinlahe vahelisel 155 ha suurusel maa-alal on keelatud puude raiumine (välja arvatud sanitaarraied), taimede kogumine, karjatamine, ala ülesharimine või selle üldine muutmine. Niitmine on lubatud.

6. Puhtulaiu salulehtmetsas on keelatud metsa raiumine (välja arvatud sanitaarraie kahjurite massilise leviku tõkestamiseks), kasvavate puude rikkumine, mahalangenud puude kõrvaldamine metsast ja karjatamine. Niitmine võib toimuda ainult nendel kohtadel, kus seda varematal aastatel on teostatud.

20. RIIKLIK BOTAANILIS-ZOOLOOGILINE KEELUALA «ABRUKA SAARE SALULEHTMETS»

Lisa nr. 20

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Abruka saare salulehtmets» piiride kirjeldus

Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Abruka saare salulehtmets» asub Kingissepa rajoonis Kuressaare külanõukogus ja hõlmab Saaremaa Metsamajandi Sõrve metskonna kvartalid nr. 131 ja 133.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. U d r a s*

Lisa nr. 20

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Abruka saare salulehtmets» kaitse korraldamise eeskiri

1. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Abruka saare salulehtmets» asub Kingissepa rajoonis Kures-

saare k/n-s ja hõlmab Saaremaa Metsamajandi Sõrve metskonna kvartalid nr. 131 ja 133. Keeluala pindala on 103 ha.

2. Keeluala eesmärgiks on säilitada Abruka saare liigirikast salulehtmetsa, selle alustaimestikku ja loomastikku.

3. Keelualal on keelatud metsa igalaadne kasutamine, karjatamine, taimede kogumine, maaparandustööd ja ala ülesharimine ning jahipidamine kogu aasta vältel (välja arvatud röövloomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega).

4. Heina niitmine võib toimuda selleks varematel aastatel kasutatud kohtadel.

5. Põllumajanduslike kõlvikute kasutamine keeluala piirides jääb endiseks.

21. RIIKLIK BOTAANILIS-ZOOLOOGILINE KEELUALA «MIHKLI TAMMIK»

Lisa nr. 21

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala «Mihkli tammik» piiride kirjeldus

Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Mihkli tammik» asub Lihula rajoonis Koonga külanõukogu piires Pärnu Metsamajandi Audru metskonna kvartalite nr. 5, 6 ja 7 piirides. Keeluala pindala on ca 91 ha. Keeluala piirid määratakse järgmiselt.

Põhjas kulgeb piir piki Pärnu Metsamajandi Audru metskonna kvartalite nr. 5, 6 ja 7 põhjaserva.

Idas: piki kvartali nr. 7 idaserva kuni Kõima—Mihkli maanteeni.

Lõunas: piki Kõima—Mihkli maanteed kuni Audru metskonna kvartali nr. 6 lõunapiirini ja sealt edasi piki kvartalite nr. 6 ja 5 lõunaserva.

Läänes: piki Audru metskonna kvartali nr. 5 lääneserva kuni sama kvartali põhjaservani.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. U d r a s

Lisa nr. 21

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

**Riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala
«Mihkli tammik» kaitse korraldamise eeskiri**

1. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Mihkli tammik» asub Lihula rajooni Koonga k/n. piires, hõlmates Pärnu Metsamajandi Audru metskonna kvartalid nr. nr. 5, 6 ja 7. Keeluala pindala on ca 91 ha.

2. Keeluala ülesandeks on Eesti NSV-s vähe levinud, möödunud kliimaperioodidest pärineva hiistammiku, selle alustaimestiku ja loomastiku säilitamine.

3. Keelualal on keelatud puude raiumine (välja arvatud sanitaarraied), loomade karjatamine, ala ülesharimine või selle üldilme muutmine ja jahipidamine kogu aasta vältel (välja arvatud röövlomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega).

4. Keeluala piirides on lubatud käsitsi heinaniitmine.

5. Põllumajanduslike kõlvikute kasutamine keeluala piires jääb endiseks.

**22. RIIKLIK BOTAANILINE KEELUALA
«TAGAMÕISA PUISNIIT»**

Lisa nr. 22

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

**Riikliku botaanilise keeluala «Tagamõisa puisniit»
piiride kirjeldus**

Riiklik botaaniline keeluala «Tagamõisa puisniit» asub Kingissepa rajoonis Kihelkonna külanõukogu piires. Keeluala pindala on ca 130 ha.

Keeluala piirid määratakse kindlaks järgmiselt.

Idas: Sepise külavahetee ja Kihelkonna—Tagamõisa maantee teelahkmelt piki Kihelkonna—Tagamõisa maanteed lõuna poole Niidi taluni.

Lõunas: piki Niidi talu juurest käänduvat külavaheteed edela suunas kuni endise raudteetammini.

Läänes: piki endist raudteetammi põhja suunas Kalmu küla põldudeni.

Põhjas: piki Kalmu küla põlde ja puisniitu eraldavat kiviaeda mööda Männiku talu õue-aiamaani ja sealt sirgjooneliselt kagu suunas Kihelkonna—Tagamõisa maantee ja Sepise külavahetee teelahkmeni.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. U d r a s*

Lisa nr. 22

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

**Riikliku botaanilise keeluala «Tagamõisa puisniit»
kaitse korraldamise eeskiri**

1. Riiklik botaaniline keeluala «Tagamõisa puisniit» asub Kingissepa rajoonis Kihelkonna k/n. piires. Keeluala pindala on ca 130 ha.

2. Keeluala ülesandeks on Tagamõisa liigirikka tamme- puisniidu taimekoosluste säilitamine ja nende edasise arengu jälgimise võimaldamine.

3. Keelualal on keelatud puude raiumine (välja arvatud sanitaarraied ja puisniidu puhastamine võsast Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse eriloal), karjatamine, taimede kogumine, ala ülesharamine või selle üldilme muutmine ja jahipidamine kogu aasta vältel (välja arvatud röövloomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega).

4. Niitmine keelualal on vajalik.

23. RIIKLIK BOTAANILINE KEELUALA
«HALLISTE PUISNIIT»

Lisa nr. 23

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku botaanilise keeluala «Halliste puisniit»
piiride kirjeldus

Riiklik botaaniline keeluala «Halliste puisniit» asub Vändra rajooni Tori külanõukogu ja Viljandi rajooni Kõpu külanõukogu piires. Keeluala pindala on ca 265 ha.

Keeluala piirid määratakse kindlaks järgmiselt.

Põhjas on piiriks Halliste ja Lemmjõe ühinemiskohale suubuv kraav ja Lemmjõgi, kust keeluala levib piki Halliste jõge lõuna poole, laiusega kummalegi poole jõge 200 m ulatuses.

Läänes: kuni Pärnu linna piirkonna piirini, mida mööda keeluala piir kulgeb lõuna poole kuni Viljandi rajooni piirini.

Idas: kuni Pärnu Metsamajandi Taali metskonna kv. nr. 223 lõunaservani, sealt piki sama kvartali lõunaserva kuni kvartali lõunatipuni, kust pöördub sirgjooneliselt edela suunas piki sama kvartali kaguserva tõmmatud pikendajat kuni Halliste jõeni.

Lõunas: piki Halliste jõge lääne suunas Viljandi rajooni piirini; edasi piki Viljandi rajooni piiri kuni Pärnu linna piirkonna piirini.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. U d r a s*

Lisa nr. 23

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

Riikliku botaanilise keeluala «Halliste puisniit»
kaitse korraldamise eeskiri

1. Riiklik botaaniline keeluala «Halliste puisniit» asub Vändra rajooni Tori k/n. ja Viljandi rajooni Kõpu k/n. piires. Keeluala pindala on ca 265 ha.

2. Keeluala ülesandeks on Halliste jõelihal kasvava omapärase tamme-pärna-saare puisniidu säilitamine ja sealsete taimekoosluste edasise arengu jälgimise võimaldamine.

3. Keelualal on keelatud puude raiumine (välja arvatud sanitaarraied), karjatamine, taimede kogumine, ala ülesharimine või selle üldilme muutmine ning jahipidamine kogu aasta vältel (välja arvatud röövloomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega).

4. Niitmine keelualal on vajalik.

24. RIIKLIK BOTAANILINE KEELUALA «KOIVA PUISNIIT»

Lisa nr. 24

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

Riikliku botaanilise keeluala «Koiva puisniit» piiride kirjeldus

Riiklik botaaniline keeluala «Koiva puisniit» asub Valga rajoonis Taheva külanõukogu piires kahe eraldi osana, üldpindalaga ca 170 ha.

Keeluala põhjapoolse osa piir kulgeb järgmiselt.

Kagus: piki Vaitka—Piiri maanteed kagu suunas kuni Piiri küla juures Koiva jõkke suubuva kraavini.

Lõunas ja edelas: piki Piiri küla juures Koiva jõkke suubuvat kraavi kuni Koiva jõeni ja sealt piki Koiva jõge loode poole ca 1,5 km kaugusel oleva soodini.

Põhjas ja kirdes: möödub ca 20 m kaugusel põhja pool nimetatud soodist ja kulgeb sirgjooneliselt kagu suunas kuni suure hoburauakujulise soodini, millest möödub ca 20 m kaugusel põhja ja ida pool kuni soodi kaguosast väljuva kinnikasvava ojani, mida mööda piir kulgeb kuni Vaitka—Piiri maanteeni.

Keeluala lõunapoolse osa piir kulgeb järgmiselt.

Põhjas, kirdes ja idas: alates Valgamaa Metsamajandi Taheva metskonna kv. nr. 104 lõunapiiril olevast kraavist piki Piiri—Taheva maanteed kagu suunas Kuuse metsavahi majast 400 m lääne pool asuva punktini, kust kulgeb sirgjooneliselt lõuna suunas kuni Koiva jõeni.

Lõunas ja läänes: piki Koiva jõge kuni Taheva metskonna kv. nr. 104 lõunapiiril oleva kraavini.

Loodes: piki nimetatud kraavi Piiri-Taheva maanteeeni.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 24

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

**Riikliku botaanilise keeluala «Koiva puisniit»
kaitse korraldamise eeskiri**

1. Riiklik botaaniline keeluala «Koiva puisniit» asub Valga rajoonis Taheva k/n. piires kahe eraldi osana. Keeluala pindala on ca 170 ha.

2. Keeluala ülesandeks on Koiva-äärse botaaniliselt ainulaadse tammepuisniidu, kaldavõsastiku ja kuivade kinkude ning nõlvade taimekoosluste säilitamine ning nende edasise arengu jälgimise võimaldamine.

3. Keelualal on keelatud puude raiumine (välja arvatud sanitaarraied), karjatamine, taimede kogumine, ala ülesharimine või selle üldilme muutmine ning jahipidamine kogu aasta vältel (välja arvatud röövloomade ja lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega).

4. Niitmine keelualal on vajalik.

**25. RIIKLIK BOTAANILINE KEELUALA
«HARKU DENDROPARK»**

Lisa nr. 25

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

**Riikliku botaanilise keeluala «Harku dendropark»
piiride kirjeldus**

Riiklik botaaniline keeluala «Harku dendropark» asub Keila rajoonis Harku külanõukogu piires, üldpindalaga 45 ha.

Keeluala põhjapoolse osa piir kulgeb järgmiselt.

Põhjas: piki Harku—Pääsküla maanteelt käänduvat Harku—Hiiu maanteed kuni ENSV TA Eksperimentaalbioloogia Instituudi Harku Katsebaasi piirikupitsani nr. 21, sealt piki Harku Katsebaasi piiri ida suunas kuni piirikupitsani nr. 23.

Idas: alates Harku Katsebaasi piirikupitsast nr. 23 lõuna suunas piki Harku Katsebaasi piiri kuni Harku—Hiiu maanteeni.

Kagus ja lõunas: piki Harku—Hiiu maanteed lääne suunas kuni pargi kaguosas oleva pargitee ristumiseni Harku—Hiiu maanteega, sealt pöördub piir piki pargiteed edelasse kuni pargi peateeni, kust piir kulgeb piki pargi peateed kagusse kuni pargi loodusliku lõunapiirini; edasi mööda pargi looduslikku lõunapiiri kuni Harku—Pääsküla maanteeni.

Läänes ja loodes: alates Harku pargi looduslikust lõunapiirist piki Harku—Pääsküla maanteed põhja- kirde suunas kuni Harku—Hiiu maantee käänakuni.

Keeluala lõunapoolse osa piir kulgeb järgmiselt.

Lõunas: alates ENSV TA Eksperimentaalbioloogia Instituudi Harku Katsebaasi piirikupitsast nr. 31 piki Harku Katsebaasi piiri kirde suunas kuni punktini, mis asub Harku Katsebaasi piiril piirikupitsast nr. 29 125 m kaugusel kirdes.

Idas: pöördub lõunapiirist täisnurga all sirgjooneliselt loodesse punktini, mis asub 435 m kaugusel lõunapiirist.

Põhjas: pöördub idapiirist täisnurga all edelasse kuni põldude ja metsa vahelise loodusliku piirini, kust kulgeb piki metsa põhjapiiri kuni metsa läänepiiril oleva kraavini.

Läänes: kulgeb lõuna suunas piki metsa läänepiiril olevat kraavi kuni Rohtla pere õueaiamaa põhjapiirini, sealt edasi piki Rohtla pere õueaiamaa põhjapiiri kuni õueaiamaa lõunapiirini, kust piir kulgeb otsejoones kagu suunas kuni ENSV TA Eksperimentaalbioloogia Instituudi Harku Katsebaasi piirikupitsani nr. 31.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Lisa nr. 25

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
28. aprilli 1959. a. käskkirja nr. 36 juurde

**Riikliku botaanilise keeluala «Harku dendropark»
kaitse korraldamise eeskiri**

1. Riiklik botaaniline keeluala «Harku dendropark» asub Keila rajoonis Harku k/n. piires. Keeluala pindala on ca 45 ha.

2. Keeluala eesmärgiks on endise Harku mõisa pargi ja selle lähema ümbruse baasil välja kujundada Tallinna töötajatele kergesti juurdepääsetav liigirikas dendropark, kus viiakse läbi ulatuslikult võorpuuliikide aklimatiseerimist.

3. Keelualal on keelatud puude raiumine (välja arvatud sanitaarraied ja juhud, mis osutuvad vajalikeks pargi rekonstrueerimisel), okste murdmine, kasvavate puude ja põõsaste vigastamine, taimede kogumine ja murdmine, karjatamine, igasuguse risu ja prahi mahaloopimine, pargis-asuvate tiikide reostamine, jalakäijate ja sõidukite liikumine väljaspool selleks ettenähtud teid, masinate parkimine väljaspool selleks ettenähtud parkimiskohti, etikettide ja muude tähiste kohalt tõstmine või rikkumine.

26. RIIKLIK ORNITOLOOGILINE KEELUALA «LINNULAHT»

Lisa nr. 26

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
6. aprilli 1959. a. määruse nr. 119 juurde

**Riikliku ornitoloogilise keeluala «Linnulaht»
piiride kirjeldus**

Riiklik ornitoloogiline keeluala «Linnulaht» paikneb Kingissepa rajoonis Kuressaare külanõukogu piirides.

Keeluala piirideks on idas — Linnulahe ja Põduste jõe vaheline karjamaatee; kagus ja lõunas — Sõrve maantee; läänes ja põhjas — Suurlahe ja Linnulahe vaheline maantee kuni ülalmainitud karjamaatee alguseni.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

Riikliku ornitoloogilise keeluala «Linnulaht» kaitse korraldamise eeskiri

1. Riiklik ornitoloogiline keeluala «Linnulaht» asub Kingissepa rajoonis Kuressaare k/n. piires. Keeluala pindala on ca 335 ha.

2. Keeluala eesmärgiks on taastada ja säilitada naerukajakate pesitsusala, kindlustada teistele veelindudele (punapeavart, tuttpütt jt.) pesitsusvõimalused ning kindla keelurežiimi kehtestamisega luua võimalusi kühmnokk-luige reaklimatiseerimiseks.

3. Keelualal on keelatud jahipidamine kogu aasta vältel (välja arvatud röövloomade ja -lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega), linnu- munade kogumine, vete reostamine, veepinna alandamine ja muul viisil ala looduslike tingimuste muutmine, 1. aprillist — 1. septembrini roo niitmine ning roo ja rohu põletamine ning 15. aprillist kuni 1. augustini kalapüük ja inimeste viibimine 100 m kaugusel Linnulahe veepiirist.

4. Keeluala piirides asuvate põllumajanduslike kõlvikute kasutamine jääb endiseks.

ANDMEID RIIKLIKE MAASTIKULISTE, GEOLOOGILISTE, BOTAANILIS-ZOOLOOGILISTE JA ORNITOLOOGILISTE KEELUALADE KOHTA

Eesti NSV üha intensiivistuva rahvamajanduse tingimustes hõivatakse aina suuremaid territooriume kaasaegsete ehituste alla, nagu seda on suured hüdrotehnilised ehitused (näit. 200 km² pindalaga Narva veehoidla), linnad ja tööstusettevõtted (näit. põlevkivibasseinis), teetrasid (näit. Tallinna—Leningradi maantee), kultuurmaistatud jne. Peale selle kasutatakse maavaradest hiiglasuurtes hulkades põlevkivi, fosforiiti, lubjakivi, kruusa, liiva, savi jm.

Ühe või teise maa-ala ümberkujundamine on osutunud ja osutub ka edaspidi paratamatuks — seda nõuavad töös-

tuse ja põllumajanduse huvid. Kuid kahjuks toimitakse pahatihti seejuures mõtlematult, arvestamata, kuivõrd rajatav objekt võib rikkuda meie kodumaa loodust. Näiteks on ehitusmaterjalide tootmise eesmärgil rajatud kruusa- ja liivauuke paljudesse meie huvitavamatesse pinnavormidesse, nagu seda on Neeruti mäed Tapa rajoonis, Uljaste vallseljak Rakvere rajoonis ja Iru vana rannavall Harju rajoonis. Lindakivi ehk Iru ämm lõhuti Iru silla sammasteks, Kuusalu ohvrikive kasutati killustikuks jne.

On tingimata vajalik eraldada ja pärandada põlvest põlve looduse mälestusmärkidena alasid, kus säilitatakse ning uuritakse meie sünnimaa looduse omapäraseid, iseloomulikke maastikuvorme või maastikuosi. Eesti NSV tingimustes võivad maastikulisteks ja geoloogilisteks mälestusmärkideks olla meie alale iseloomulikud pinnavormid, geoloogilised paljandid ja rändrahnud, mille kujunemine või olemasolu on seotud mere, järvede ja jõgede tegevusega, karstistumisega, mannerjäätumistega ning meteoriitide langemisega.

Geoloogiliste paljandite tähtsus seisneb selles, et nendes tulevad nähtavale maa aluspõhjas esinevad kihid. Maa kihtidelt kui looduse ajalooaamatu lehekülgedelt on võimalik lugeda, millised looduslikud tingimused on meil valitسنud tuhandeid, kümneid ja sadu miljoneid aastaid tagasi. Maa kihtides esinevad möödunud aegade elu kivistunud jäänused võimaldavad valgustada elu arenguloolisi küsimusi. Meie geoloogilistest paljanditest leitud kivististe alusel on selgitatud trilobiitide, sammalloomade, korallide, käsijalgsete, kalade jt. organismide evolutsiooni küsimusi. Nii tõestati maakoos asuvate kivististe kaudu looma- ja taimeriigi üldine evolutsioon ja rekonstrueeriti suur osa väljasurnud loomi ja taimi. Orgaanilise maailma üldise arengukäigu tundmine võimaldab omakorda ühe või teise maa-ala aluspõhja kihtides olevate kivististe kaudu selgitada nende kihtide vanust, järjekorda, avastada maavarasid jne. Näiteks vaadeldes lähemalt paljandis paljanduvaid põlevkivi, Maardus toodetava fosforiidi, Tamsalu lubjatööstuses kasutatavate lubjakivide ja mitmete teiste maavarade kihte, näeme, et nad on peaaegu täielikult moodustunud möödunud aegade organismide kivistunud jäänuste kuhjumise tagajärjel.

Meie parimad geoloogilised paljandid asuvad Põhja-Eesti paekaldal, mis ulatub Narvast Osmussaareni, Lääne-

Eesti saarestiku saarte pankadel ja mitmete jõgede kõrgetel järskkallastel. Tänu heale paljandumisele on Eesti aluspõhjas esinevate kihtide ehitus hästi teada. Seda on uurinud mitu geoloogide põlvkonda, sealhulgas ka tuntud vene ja nõukogude teadlased. Vastavate uurimiste tulemusena on tulnud järeldusele, et Eesti kuulub Maa selliste piirkondade hulka, kus ordoviitsiumi ja siluri ajastul moodustunud kivimid on eriti hästi välja kujunenud ja säilinud, s. t. nende alusel võib hästi lahti mõtestada protsesse ja nähtusi, mis toimusid üle 400 miljoni aasta tagasi. Seetõttu loetakse Eestit klassikaliseks ordoviitsiumi ja siluri ladestute esinemise piirkonnaks.

Põhja-Eesti paekallas pakub huvi ka botaanilisest seisukohast. Pankranniku ainulaadne taimkate koosneb järsaku osas kaljupragudes kasvavatest liikidest (eriti mitmekesine on sammalde floora). Paekalda-alusel nõlval kasvab liigirikas salulehtmets, mille moodustavad jalakad, saared, pärnad, vahtrad, toomingad, remmelgad jm. Metsa merepoolses osas muutub valitsevaks puuliigiks valge lepp. Ka põõsaid on palju. Eriti huvitav on rohurinne oma karaktersete liikidega — mitmeaastase kuukressi ja täpilise iminõgesega.

Seega äratav meie paekallas suurt teaduslikku huvi, rääkimata esteetilisest naudingust, mida pakub vaade merest püstloodis kerkivale mitmekümne meetri kõrgusele kivimüürile. Paekallas kuulub keelualana looduskaitse alla oma kõige kõrgemas (kuni 56 m) osas — Saka—Ontika—Toila vahemikus (nn. «S a k a — O n t i k a — T o i l a p a e k a l l a s»). Teistest paekalda osadest kuulub üksikobjektidena kaitse alla rida geoloogiliselt huvitavaid panku.

Paesesse aluspõhja lõikunud jõeorgudest kuulub kaitse alla Pirita jõe org oma alamjooksul — Tallinn—Maardu põhjapoolsemast raudteest kuni Pirita sillani jõe suudmes. Keeluala on huvitav nii geomorfoloogiliselt kui ka geoloogiliselt (Lükati, Kloostrimetsa jt. paljandid, Iru koobas, maaroomad Kose ja Kloostrimetsa ümbruses, ulatuslik meandreerumine jne.). Ala loodusliku ilme säilitamise tähtsust tõstab selle Tallinna-lähedane asend, mis loob kõik eeldused ala kujunemiseks kauniks looduslikuks puhkepaigaks pealinna elanikkonnale.

Valgejõe org väärib kaitset looduslikult kauni alamjooksu osas Vanaküla ja Kotka vahelises lõigus koos jõe oru lähema ümbrusega. Kiirevooluline Valgejõgi on siin

uuristanud sügava (10—15 m) järsuveerulise oru, kus esineb ilusaid ja geoloogiliselt huvitavaid ordoviitsiumi liivakivi paljandeid. Keelualal levivad peamiselt kuivad nõmmemännikud, milledesse oru veerudel lisanduvad kuusk, kask, lepp, vaher, jalakas, pärn jne. Huvitavamatest taimeliikidest leidub oru veerul mitmeaastast kuukressi, kopsurohtu, mitmeaastast seljarohtu, näsiniint jm.

Keeluala lääneosas, Vasaristi oja piirkonnas, esineb karstinähteid. Siin väljub pikemas ulatuses maa all voolanud Vasaristi oja. Oja lähedal esineb ka väiksemaid langatuslehtreid.

Kuna Valgejõe org oma kauni ja mitmekesise looduse ning tervisliku männimetsaga on kujunenud armastatud puhke- ja väljasõidukohaks (eriti tallinlastele) ning omab häid perspektiive suvituskohana, siis on hädavajalik selle ala loodusliku ilme säilitamine vastava keelurežiimi kehtestamisega. Kohalike elanike andmeil on eriti hädaohtlik suvine ja sügisene kuiv periood, kui seal käib rohkesti turiste, ekskursante, seenelisi, marjulisi jt. vaba aja veetjaid. Sel ajal on korduvalt puhkenud metsatulekahjusid kustutamata lõkketuledest, samuti esineb siin üsna sageli kasvavate puude ja põõsaste rikkumist, prahi mahaloopimist, röövkalapüüki jms.

Lõuna-Eesti aluspõhjaga seotud loodusemälestusmärgid paiknevad sügavalt devoni liivakivisse lõikunud orgude veerudel või järvede kallastel, kujutades endast suuri kirjuvärvilisi liivakivipaljandeid. Need on eriti iseloomulikud looduskaitse alla kuuluvale Ahja jõe orule selle keskjooksul, kus imetoredad mitmekümne meetri kõrgused, rahvasuus Taevaskodadena tuntud kaldad on suurepäraseks ehteks ürgorule ning Tille orule. Seepärast ongi Ahja jõe org muutunud üheks külastatavamaks kohaks ekskursioonidel ja matkadel.

Meie devoni liivakividega seotud loodusemälestusmärkide säilitamise huvides on keelatud orgude veerudel asuvate devoni liivakivipaljandite ja -koobaste rikkumine liiva võtmise, nimede sissekraapimise või mõnel muul teel, samuti jõe süvendus- ja paisutustööd, vete reostamine ning metsa lageraied. Viimase keelamist ürgorgude piires ei tule tõlgendada ainult kui meie orgude ilu säilitamise vahendit, vaid selle tähtsus ulatub kaugemale. Nimelt metsa lageraie keelamisega orgude piires saame ära hoida kahjulike erosiooniprotsesside arenemist nõlvadel. Teatavasti

meie kliima tingimustes, tänu eeskätt taimkattele, pole erosiooniprotsessid nõlvadel kuigi iseloomulikud. Kui aga taimkate hävitada, võib see viia uurete tekkimisele nõlvadel ning sälkorgude moodustumisele, mis ülemjooksu suunas edasi arenedes võivad kujuneda mitmesaja meetri pikkusteks. Taimkatte hävitamine kallakulistel pindadel soodustab ka muldade erosiooniprotsessi, ohustades seega põllumajanduslikke kõlvikuid, nagu see on iseloomulik nii mõnelegi Lõuna-Eesti oru ja paljude kuplite nõlvadele.

Eesti NSV alal on mannerjäätumiste jälgedena säilinud rohkesti väga mitmesuguseid pinnavorme. Kogu meie pinnamood räägib möödunud aegadel esinenud jäätumisest. Nii on mannerjää mitmes piirkonnas oma liikumise suunas voolinud vooi. Hiljem jäätumise hääbumise käigus kuhjati sulavete poolt mannerjääs moodustunud lõhedesse kruusa ja liiva, millest pärast jäise ümbrise sulamist jäid Põhja-Eestisse järele mitmekümne kilomeetri pikkused vallseljakute süsteemid. Seega on meie alal kujunenud omapärane jäätumisvormide kompleks, mis on köitnud paljude teadlaste tähelepanu. Nii näiteks mõned aastad tagasi Balti liiduvabariikide ja Valgevene NSV territooriumil läbi viidud teaduslikust ekskursioonist osavõtnud, tuntud möödunud aegade jäätumisjälgede uurijad akadeemik I. P. Gerassimov ja prof. K. K. Markov märkisid nimetatud alade, sealhulgas ka Eesti NSV kohta, et need «... osutuvad rikkalikemaks, oma rikkuste poolest võib-olla unikaalseks jäätumisvormide «muuseumiks»; isegi kõige pinnapealsem tutvumine selle «muuseumiga» näitab, millised tohutud võimalused ja edaspidised perspektiivid on siin jäätumisajastu geomorfoloogia ja pällegeograafia uurimiseks».¹

Seega osutub juba teadusliku uurimise seisukohalt vajalikuks säilitada looduslikus olukorras meie iseloomulikumaid jäätumisvorme, sest tuleb silmas pidada, et kaasaegse tehnika juures on selle või teise «mäe» või vallseljaku laialivedamine ainult mõne aasta küsimus. Neist mitmed ongi juba suuremas osas laiali veetud või olid planeeritud hävitamisele lähemas tulevikus, näiteks Uljaste vallseljak. Sellistes tingimustes tuleb otsustavalt rakendada riiklikku kaitset meie iseloomulikumate pinnavormide suhtes, ja seda eriti seepärast, et nad koos neid katva taimes-

¹ «Известия АН СССР, серия географическая», 5, 1953, lk. 105.

tikuga moodustavad sageli meie kaunimaid maastikulisi üksusi.

Kaunimatest ja iseloomulikumatest jäästumisvormidega seotud maastikest on kaitse all Suur-Munamägi ja Vällamägi nende lähema ümbrusega kui Eesti NSV kõrgeim ala, Väike-Munamägi ja Tedremägi, Neeruti mäed, Aegviidu-Nelijärve ning mitmed väiksema ulatusega pinnavormid.

Seni vaadeldud iseloomulike pinnavormide kõrval esineb meil ka täiesti haruldasi pinnavorme, nagu seda on Kaali meteoriidikraatrid. Meteoriidikraatreid leidub maakeral ainult üksikuid. Kaali meteoriidikraatrite rühm asub Saaremaal, umbes 20 km Kingissepast kirdes Kaali koolimaja juures, kus mõne tuhande aasta eest langenud raudmeteoriidi plahvatuse tagajärjel moodustus 75 ha suurusel maa-alal 7 lehterjat meteoriidikraatrit. Neist kõige suurema, Kaali järvena tuntud kraatri läbimõõt on 110 m, sügavus ulatub 15 meetrini. Teised kraatrid on väiksemad — läbimõõduga 12—40 m.

Kuna Kaali meteoriidikraatrite rühm on ainus Euroopas ja kõige kergemini ligipääsetav kogu maailmas, siis on sinne ala kuulutatud geoloogiliseks keelualaks. Meteoriidikraatrite piires on keelatud teostada kaeve- ja raietöid, loopida kraatritesse kive ja prahti (praegu on selles mõttes peaaegu kõik kraatrid tugevasti kannatada saanud) ning üldse sooritada ümberkorraldusi, mis võiksid muuta kraatrite ilmet.

Riiklike botaaniliste, botaanilis-zooloogiliste ja ornitoloogiliste keelualade ülesandeks on meie vabariigi omapäraste või haruldaste taime- ja loomakoosluste säilitamine, suurendamine ja pikaajaliste teaduslike vaatluste võimaldamine. Selle ülesande täitmiseks on vajalik, et aladel, kus levivad kaitset vajavad taime- ja loomakooslused, rakendataks erirežiim. Keelualad on ilmelt erinevad, sest igaüks neist esindab võimalikult mitmekesiselt meil esineva taimkonna mingit tüüpi (ranniku ja liivikute taimkond Harilaiul, mitmesuguse koosseisuga lehtmetsad Abruka saarel, looduskaitse kvartal Järveljal, metsad Mihklis, Virussaare rabasaarel ja Puhtulaiul). Seepärast on ka nende kaitseréžiim erinev (käsitletakse üksikasjalisemalt iga keeluala juures).

Osutus otstarbekaks liita Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt esialgselt kinnitatud Virtsu ornitoloogiline,

Puhtulaiu botaanilis-zooloogiline ja Laelatu botaaniline keeluala üheks botaanilis-zooloogiliseks keelualaks, sest Laelatu ja Puhtulaiu keelualade territooriumid jäävad täielikult Virtsu keeluala piiridesse.

Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Harilaid» asub Saaremaa looderannikul Kingissepa rajoonis Kihelkonna k/n. piires ca 160 ha suurusel alal. Harilaiu poolsaar on taimestikult üks Eesti NSV omapärasemaid ja paremini uuritud rannikualasid, kus kasvab rida meie territooriumil haruldasi taimeliike ja taimekooslusi.

Harilaiu poolsaar on tekkelt noor — selle vanust võib hinnata ligikaudu 1000 aastale. Poolsaar kujunes arvata-vasti vallseljakust (oosist), mis peale mannerjää sulamist jäi vee alla. Hilisem maakoore kerkimine tõstis vähehaaval Harilaiu kõrgemad tipud üle merepinna. Tõenäoliselt koosnes Harilaid algul üksikutest saartest. Merelainete kuhjava tegevuse tagajärjel liitusid üksikud saared aja jooksul ja ühtusid mandriga, moodustades Harilaiu poolsaare, mille pinnakatteks on rannavallideks kuhjunud munakad, kruusad ja liivad.

Nagu poolsaar ise, nii on ka taimkate siin noor, veel lõplikult välja kujunemata. Domineerib luidete ja liivikute taimestik. Lääne- ja edelaosas kasvavad sellised taimharuldused nagu rand-ogaputk, rand-seahernes, merikapsas, lamav ristik. Junkru lahe ümbruses soolaste vete mõjupiirkonnas levivad väiksemal maa-alal halofiilsed niidud. Poolsaare lõunaosas liivakal kruusal kasvab väike, hõreda alustaimestikuga männik, mis koosneb peamiselt 3—5 m kõrgustest jändrikest mändidest. Merele lähemal kasvavad puud on valitsevatest edelatuultest mõjustatuna ühekülgse võraga, laiuvate lamavate okstega (nn. merimännid). Männikust lõunas, kiviseil rannavallidel ja pillatult üle kogu poolsaare paeklibuse pinna kasvab kadastik. Madalatel kadakatel rannavallidel on edelatuulte mõjul kujunenud omapärane, luitekujuline võra.

Mitmesugused poolsaarel valitsevad ökoloogilised tegurid ei jäta mõju avaldamata ka siinsele loomastikule. Püsida saavad ainult vähenõudlikud, meretuultele kohastunud liigid, mille ökoloogiline uurimine võimaldab lahti mõtestada siinset biotsünoosi tervikuna.

Harilaid on alaks, kus kasvavad alles noored, lõplikult välja kujunemata taimekooslused, mille edasise arenemise tundmaõppimine pakub suurepäraseid võimalusi meie

rannikualade vegetatsiooni kujunemiskäigu selgitamiseks. Ala on seda hinnatavam, et see on botaaniliselt hästi läbi uuritud ja viimase 25 aasta jooksul taimkattes toimunud muutusi on võimalik fikseerida juba nüüd.

Eesti kliima tingimustes on sood ja rabad tüüpilisteks maastikuelementideks. Seoses intensiivsete kuivendustöödega pannakse looduslik soostumisprotsess suurel osal soodel seisma. Üksikuid erineva ilmega soid meie vabariigis tuleb aga säilitada looduslikena, hoides alal sealseid taime- ja loomakooslusi, et võimaldada nende edasise arengu jälgimist. Sellisteks soodeks on valitud arengustme, vanuse ja taimekoosluste poolest erinevad Nehatu soo, Nätsi raba ja Muraka raba.

Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «N e h a t u s o o» on lubjarikas madal soo, mis asub Lihula rajoonis Karuse k/n. piires Kingissepa-nimelise kolhoosi, kolhoosi «Ühisjõud» ja k/a. «Sangar» maa-alal, üldpindalaga ca 410 ha. Siin on soodne võimalus jälgida veekogu kinnikasvamist ja soostumist. Soo servaaladel, kus turbakihi paksus ulatub vaevalt 10 cm, võib vahetult turba all leida kunagise lubjarikka järve põhja — savisel aluspinnal päärähkä ja selle lagunevaid mändvetikaid. Soo siseosas järvede ja järvekeste ümbruses laiub omapäraste taimekooslustega roogsoo, kus kasvab rikkalikult mõõkrohtu ja pilliroogu. Kohati on siin soo nii pehme, et ei kannata inimest. Haruldastest taimedest esineb siin küllaltki sageli hiilakat. Omapärane on ka Nehatu soos elutsevate lindude koosseis. Siin võib leida siseveekogule ümberasunud rannikulinde, nagu näiteks punajalgtilder ja hallhani.

Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «N ä t s i r a b a» asub Lihula rajoonis Koonga k/n. piires riikliku metsafondi ja riikliku maafondi maadel, üldpindalaga ca 1650 ha. Nätsi raba on Lääne-Eestile iseloomulik kõrgraba sellele omaste tüüpiliste taime- ja loomakooslustega.

Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «M u r a k a r a b a» asub Kohtla-Järve linna Maidla k/n., Jõhvi rajooni Mäetaguse k/n. ning Tudulinna k/n. ja Rakvere rajooni Oonurme k/n. piires. Keeluala pindala on ca 8300 ha. Muraka raba kuulub Ida-Eesti rabade tüüpi ja on üks omapärasemaid rabamassiive Eesti NSV-s. Siinne ürgne loodus on nii botaaniliselt kui ka maastikuliselt harukordselt huvitav, eriti mitmesuguste metsatüüpidega kaetud rohkearvulistel rabasaartel. Siin võib leida nii

salulehtmetsa kui ka ürgseid lodumetsi, mustika-, sambliku- ja sookailumännikuid. Selliste rabasaarte taime- ja loomakoosluste dünaamikas kajastub kõige selgemini looduslik soostumisprotsess.

Nätsi ja Muraka raba teevad looduskaitse seisukohalt veelgi väärtuslikumaks haruldaste rabalindude (väike koovitaja, heletilder, põhjavint) pesapaigad, milliseid võib Eestis leida vaid üksikuid.

Nehatu soos, Muraka ja Nätsi rabas on keelatud kuivendustööd, turbavõtmene, metsa lageraied rabasaartel, jahipidamine kogu aasta vältel ning igasugune muu ala loodusliku ilme rikkumine. Kuna neid rabasid majanduslikult peaaegu üldse ei kasutata, siis on nende tingimuste täitmine seda kergem.

Ainulaadne teiste riiklike keelualade hulgas on «Looduskaitse kvartal Järvseljal» Räpina rajoonis Eesti Põllumajanduse Akadeemia Öppe- ja Katsemetsamajandis. See on Eesti vanim looduskaitseala. Alates 1923. aastast käesoleva ajani pole nimetatud 12,8 ha suurusel kvartalil toimunud mingisugust raiet, surnud ja tuulemurtud puude koristamist, karjatamist, rohu kitkumist ega jahipidamist (välja arvatud mõned mahavõetud puud sõja ajal ja huntide kütmine). Kõik on siin jäänud segamatult looduse ja aja korraldada ja sellisena püsib see ka tulevikus. Võib vaid imestada, kui kiiresti on mets omandanud ürgmetsa ilme. Seda on soodustanud ka puude vanus — kuused ligikaudu 220 aastat, lehtpuud ca 120 aastat vanad.

Looduskaitse kvartal on kallakuga idast läände, mistõttu kvartal jaotub vastavalt erinevatele mullastikuoludele kolme, ligikaudu põhja-lõuna suunas kulgevasse vöötmesse. Kõige läänepoolsem vööde haarab umbes 60 a. tagasi kuivendatud sooala. Selle põhjaosas levib kiduram mänd, lõunaosas kuusk. Keskmises vöötmes levib sanglepapuistu ja kõige idapoolsemas vöötmes haava- ning kuusepuistu.

Looduskaitse kvartal on huvitav nii botaaniliselt kui ka zooloogiliselt. Siin on olnud võimalik 35 aasta kestel järjekindlalt jälgida puude hukkumist ja sellega kaasnevat metsa looduslikku uuendumist, ühtede liikide väljatõrjumist teiste poolt. Mahalangenud või jalal kuivanud surnud, poolkõdunenud puude kõrval võib leida kuuse rohkete, elujõulist järelkasvu, mis lubab mõnevõrra ennustada siin-

sete puistute edasist arengut. Keelualal teostatud zooloogilised uurimused on tõestanud rikkaliku loomastiku olemasolu. Esineb nii selgrootuid kui ka selgroogseid. Hulgaliselt võib leida kitsede poolt tallatud radu ja nende magamisasemeid on kohati massiliselt. Senise režiimi säilitamine aitab kahtlematult veelgi kaasa siin elavate loomade arvu suurenemisele.

EPA üliõpilased, tulevased metsakasvatavad, õpivad Järvselja looduskaitse kvartali piirkonnas praktiliselt tundma tükikest ürgloodust, selle seaduspärasusi ning ka hooldamata metsa hädaohte üldisele metsamajandusele.

Lehtmetsa taimestiku ja loomastiku säilitamise eesmärgil asutati keeluala «Virussaare rabasaar», mis asub samanimelisel soosaarel Maima rabas Pärnu linnale alluva Halinga k/n. piires. Virussaare rabasaare valdajaks on Pärnu Metsamajand. Keeluala pindala on ca 42 ha. Pinnas on siin kruusane ja liivane. Rabasaare servadel võib märgata vallitaolist moodustist ja on arvamisi, et sellel soosaarel asus muistsete eestlaste pelgupaik — maalinnus.

Rabasaarel kasvav lehtmets on osaliselt lodumetsa ilmega, paiguti aga muutunud raskelt läbitavaks metsatihnikuks. Kohati on mets harvendamise ja rohu niitmise tagajärjel muutunud puisniiduks. Puudest esineb kask, haab, hall lepp, sanglepp, pärn, tamm, vaher jt. Rohurindes leidub nõudlikematest liikidest mitmeaastast seljarohtu, metsatähtheina, saluheina, sulgarulustet jt.

Kuna Virussaare rabasaar on inimeste poolt asustamata ja kultuurmaast eraldatud rabavööndiga, on siin inimese mõju märgatavalt väiksem kui kultuurmaistu vahetus läheduses. Rakendades keelualal erirežiimi, saab luua tingimused, mis on lähedased looduslikele ja võimaldavad uurida lehtmetsa igakülgset, nii taime- ja loomakoosluste arengu, liikide vaheldumise kui ka isendite arvu muutmise jne. seisukohalt.

«Virtsu-Laelatu-Puhtu» botaanilis-zooloogiline keeluala haarab Lihula rajoonis Hanila ja Karuse k/n. piires Virtsu ümbruse merelahed, saared ja rannikulähedase territooriumi üldpindalaga 4900 ha. Keeluala piirides on kogu Virtsu poolsaar, Puhtulaid, Mõniste laht, Ulluta laht, Rame laht, Mõisa laht, Kase laht, Heinlaht, Kooralaht, Kõbaja laidude rühm, Ulluta laid ja seda ümbritsevad väikesed laiud (Ruilaid, Ahelaid, Kivilaid), Rame lahe

ja Mõisa lahe väikesed saared. Keeluala piirid hõlmavad läänes k/a. «Virtsu Kalur» ja Eesti NSV Teaduste Akadeemia Zooloogia ja Botaanika Instituudi Puhtu Ornitoloogiajaama maid; põhjas kolhooside «Kiir» ja «Tulevik» ning idas k/a. «Sangar» ja kolhoosi «Ühisjõud» maid.

Virtsu-Laelatu-Puhtu keeluala on põhiliselt ornitoloogiline keeluala. Nimelt asub selle ala keskel ENSV TA Zooloogia ja Botaanika Instituudile kuuluv Puhtu Ornitoloogiajaam, kus tehakse varakevadest hilissügiseni üleliidulist tähtsust omavat uurimistööd — lindude rände uurimist vaatluspostide kaudu, lindude rõngastamist jne. Kuid see töö kaotaks suurelt osalt oma väärtuse, kui seda vahetult Puhtu naabruses segataks: äsja Puhtus rõngastatud linnud lastaks jahimeeste poolt mõni tund hiljem Virtsu ümbruses maha. Eriti segaks jahipidamine Puhtu naabruses lindude rände kvantitatiivset hindamist. Seetõttu on Virtsu-Laelatu-Puhtu keelualal alaline jahikeeld. Rame lahel aga võib Looduskaitse Valitsus lindude massilise püügi perioodil TA Zooloogia ja Botaanika Instituudi ettepanekul keelata paatide liikumise (paatide liikumine peletab linnud ülesseatud võrkude juurest eemale).

Roo- ja rohupõletamise keeld ajavahemikul 1. aprillist 1. septembrini tagab lindudele soodsad pesitsustingimused ja aitab kahtlemata kaasa lindude arvu suurenemisele kirjeldatud keelualal. Röövlindude ja -loomade hävitamine võib toimuda Looduskaitse Valitsuse nõusolekul ja kooskõlas kehtivate jahieeskirjadega.

Eriline keelurežiim on kehtestatud Laelatu puisniidul Mõisa lahe, Kase lahe ja Heinlahe vahelisel maa-alal ca 153 ha suurusel pindalal. Siin lubjarikkal pae- ja savirähkmullal asub üks Eesti liigirikkamaid puisniite, mis vajab sellisena säilitamist ka tulevastele põlvedele. Puudest esinevad seal tamm, saar, vaher, arukask jt. Rohurindes võib tavaliste lubjalembeste liikide kõrval leida rohkesti Eestis üldiselt vähe levinud kápalisi, millest üks huvitavamaid on kärbest meenutava õiega — nn. kärbesõis. Siin kasvavatest taimharuldustest tuleks nimetada paskheina, tõmmu kápna, punast tolmped ja Rame lahe ääres rikkalikult esinevat asparhernest.

Et säilitada Laelatu puisniitu ja tema liigirikkust, on keelatud puude raiumine, välja arvatud sanitaarraied, taimede kogumine, karjatamine, ala ülesharimine või selle üldilme muutmine. Niitmine on vajalik, sest muidu puis-

niit võsastuks ja kaotaks oma senise üldilme, taimede kogumine aga võib hävitada mõne haruldase taimeliigi kasvukoha.

Puhtulaid on Virtsu-Laelatu-Puhtu keeluala keskseks alaks ja selle tähtsus ei piirdu ainult ornitoloogilise tööga: äärmiselt huvitav ja erilist kaitset vääriv on Puhtulaiu salulehtmets, mis laiub siin ca 60 ha ulatuses.

See salulehtmets on üks toredamaid ja liigirikkamaid Eestis. Siin on vanu põliseid puuhiiglasti — tammi, pärni, saari, vahtraid, jalakaid jt., millest mõned on isegi 500—700 aastat vanad. Alustaimestik on haruldaselt lopsakas. Peale salulehtmetsadele iseloomulike tavaliste liikide esineb siin türgi liiliat, metslauku, ristlauku ning karulauku, kuutõverohtu, maikellukest otse massiliselt. Nendel aladel, kus mets kohati on hõredam (teede ääres, metsa servadel ja väikestel metsalagendikel), võib leida haruldast angervart, hulgaliselt harilikku ja mitmeõielist kuutõverohtu, kurekella mitmesugustes värvitoonides. Siin esineb ka rida metsistunud kultuursorte (türgi liilia, kurekella kultuursordid, sirel, ebajasmiin), mis kasvavad koos meie tavaliste taimedega.

Varjurikas lehtmets, puuõõned, metsakõdu ja maa sees olevad urud on heaks elupaigaks paljudele loomaliikidele. Eriti hulgaliselt pesitseb metsas linde.

Puhtulaiul on suurepärane võimalus jälgida komplekselt salulehtmetsa looma- ja taimekooslusi ning neis toimuvaid muudatusi. Sel eesmärgil säilitatakse Puhtulaiu salulehtmetsa võimalikult looduslikuna. On keelatud metsa igasugune raie, välja arvatud sanitaarraie, kui Eesti NSV Teaduste Akadeemia Zooloogia ja Botaanika Instituut, kellele see mets kuulub, peab seda vajalikuks. Samuti on keelatud kasvavate puude rikkumine, mahalangenud puude kõrvaldamine metsas ja karjatamine. Niitmine võib toimuda nendel kohtadel, kus seda varematal aastatel on teostatud. Botaanilise ja zooloogilise materjali kollekteerimine on lubatud ainult Zooloogia ja Botaanika Instituudi töötajate eriloal. Ka selle ala külastamine võib toimuda ainult Zooloogia ja Botaanika Instituudi vastavate töötajate teadmisel ja loal. Kõik Puhtulaiu külastajad, olgu need ekskursandid või väli- ja menetluspraktikal viibivad üliõpilased, peavad kinni pidama Puhtu Ornitoloogiajaamas kehtestatud kodukorrast.

Üks paremini väljakujunenud, liigirikkamaid ja ilusa-

maid riikliku kaitse all olevaid salulehtmetsi Eestis on Abruka saarel. Abruka saare salulehtmetsa keeluala, pindalaga 103 ha, asub Kingissepa rajoonis ja hõlmab Saaremaa Metsamajandi Sõrve metskonna kvartalid 131 ja 133. Nimetatud kvartalid on saare riigimetsa kvartalitest kirdepoolsemad. Nende kvartalite, seega ka keeluala piiridesse jääb Abruka koolimaja ja endist metsavahimaja ühendav külavahetee ja osa metsavahi õueaiamaast.

Kõige iselomulikum ja liigirikkam on salulehtmets keeluala kõrgemas osas, seljakul nimetatud külavahetee ümbruses. Siin kasvavad põlised pärnad ja jalakad, millega seltsivad haab, pihlakas, saar, kuusk, kohati tamm ja kask. Põõsastest leidub sarapuud, harilikku kuslapuud, magesõstart, näsiniint jt. Rohurindes on rikkalikult lõhnavat varjulille, naati, mitmeaastast seljarohtu, harilikku kopsurohtu, jänesekapsast, sinilille, võsaülalt, hammasjuurt, metsputke, võsalille, siumarja jt. Keeluala edelas, kus pinnas on madalam, valitseb puurindes sanglepp ja saar ning salulehtmets asendub lodumetsaga. Alustaimestik on sagedased kollane võhumõök, soomadar, soosõnajalg, varjutarn, metstarn jt.

Lisaks salulehtmetsa tüüpilistele taimedele kasvab Abruka saare metsas ja metsaservadel rida taimharuldusi, millest tähtsamad on roomav akakapsas, uimastav varesputk, koerkäpp, pisikäpp.

Keelualal olevat lehtmetsa hoitakse võimalikult looduslikus olukorras. Raieid (ka sanitaarraieid) seal ei tehta ega koristata tuulemurdu ja metsakuiva. Ainult sellise režiimi korral on võimalik jälgida selle metsatüübi edasist looduslikku arengut Eestis. Kuna Abruka saare salulehtmetsa on korduvalt botaanikute poolt uuritud, siis on võimalik juba nüüd fikseerida selles metsamassiivis viimase 30 aasta vältel toimunud muutusi.

Keelualal on vajalik teostada ka põhjalikke zooloogilisi uurimisi, et saada ülevaadet elukooslustest sellisena, nagu nad looduses tegelikult eksisteerivad.

Mälestusena hilisatlantilisest kliimaperioodist on Eestis säilinud vähesel määral tammikuid. Üheks ilusamaks nendest on Lihula rajoonis Koonga k/n. piires asuv Mihkli tammik, mis moodustab riikliku botaanilis-zooloogilise keeluala. Tammik asub Pärnu Metsamajandi Audru metskonnas (kvartalid 5, 6, 7).

Siin on tegemist lubjarikkal moreenpinnasel kasvava toreda, ligikaudu 200 aasta vanuse tammepuistuga, kus peale tamme esinevad veel pärn ja saar ning alusmetsana tihe sarapuuvõsa. Rohurinne on lopsakas, koosnedes varju-rikkamail aladel peamiselt naadist ja mitmeaastasest seljarohust, kuna enam avatud paikades domineerib kuu-päevarohi. Ei puudu ka riiklikku kaitset vääriv taimeliik kuldking.

Mihkli riiklikul keelualal on suurepärase võimalus jälgida hiistammiku taimestiku ja loomastiku arengut. Selleks tuleb tammik säilitada võimalikult looduslikuna. Puude raiumine piirdub ainult sanitaarraietega. Keelatud on karjatamine, ala ülesharimine, kasvavate puude rikkumine või mõnel muul viisil tammiku loodusliku ilme muutmine. Niitmine on lubatud, kuid ainult käsitsi ja varematal aastatel niitmiseks kasutatud kohtadel.

Eesti maastikupildile annavad omapärase ilme ka mitmesuguse liigilise koosseisuga inimese tegevuse tagajärjel väljakujunenud puisniidud, mis on kuulutatud riiklikeks keelualadeks.

Riiklik botaaniline keeluala «Tagamõisa puisniit» asub Kingissepa rajoonis Kihelkonna k/n. piires ja hõlmab Kalinini-nimelise kolhoosi ja kaluriartelli «Kajak» maid. Keeluala pindala on ca 130 ha. Teatavasti pakub Saaremaa oma lubjarikka pinnase ja pehme merelise kliimaga suurepäraseid võimalusi kõige mitmekesisemate taimeliikide kasvuks. Tagamõisa puisniit ongi haruldaselt liigirikas. Siin esineb rida haruldasi taimeliike, nagu kärbesõis, harilik käoraamat, asparhernes.

Kahjuks on puisniit võsastumas, sest viimastel aastatel ei ole seal regulaarselt teostatud heinaniitmist, mis aga koos teadliku võsaraiumisega on vajalik puisniidu ilme ja seal kasvavate taimekoosluste säilitamiseks.

Riiklik botaaniline keeluala «Halliste puisniit», pindalaga 265 ha, asub Vändra rajooni Tori k/n. ja Viljandi rajooni Kõpu k/n. piires Halliste jõe alamjooksul, jõe paremal ja vasemal kaldal. See ilus puisniit on hõredalt kaetud lehtpuudega (tammed, saared, pärnad, kased, sanglepad). Rohurinne on rikas taimharuldustest — riikliku kaitse all olevatest taimeliikidest esineb rohkesti niidu-kuremõõka ja siberi võhumõõka. Rikkalikult esineb ka verevat kukeharja.

Riiklik botaaniline keeluala «Koiva puisniit»

asub Valga rajoonis Taheva k/n. piires. See keeluala on planeeritud kahes eraldi osas üldpindalaga 170 ha. Lõunapoolsem osa, pindalaga 130 ha, asub Valgamaa metsamajandi Taheva metskonnas. Siin paikneb üks Eesti ilusamaid puisniite, kus peale tammede kasvavad üksikud männid, metsõunapuud, künnapuud, toomingad, pärnad, kased. Maapinna reljeef on laineline. Kserofüütse taimestikuga kingud vahelduvad kinnikasvavate sootidega, kuivade aasade kõrval esineb väikesepinnalisi tarnluhti. Kiirevoolulist Koiva jõge palistavad liigirikad kaldatihnikud, kus ülekaal on pajude liikidel. Eriti nimetamisväärne on hõbe-paju, mis ainult siin, Koiva kaldal, on Eesti NSV piirides täiesti naturaliseerunud. Pajudele seltsivad kibuvitsade mitmesugused liigid, toomingas, pärn, pihlakas, must- ja punane sõstar jt. ning taimharuldustest mürgine kikkapuu.

Tunduvalt erinevad on Koiva puisniidud ja aasad keeluala põhjapoolses osas, mis asub Ždanovi-nimelise kolhoosi maa-alal, pindalaga 40 ha. Sealseid kuivi kinke katab äärmiselt mitmekesine kserofüütne taimkate, moodustades värviküllaseid taimvaibandeid ühe või teise domineeriva liigiga. Tavalisemate liivikutaimede kõrval võib leida kuu-võtmeheina, harilikku maasappi, käokulda ja mägisibulat. Mitmel pool on liivikualad kaetud noore männimetsaga.

Ala keskses osas asub kinnikasvav hoburauakujuline soo, millest lääne pool leiame jällegi hõredat tamme-männi-pärna puisniitu.

Kõigil kolmel riiklikuks keelualaks tunnistatud puisniidul on keelatud puude raiumine, välja arvatud sanitaar-raied. Niitmine on lubatud ja isegi vajalik.

Riiklik botaaniline keeluala «Harku dendro-park» asub Keila rajoonis Harku k/n. piires TA Eksperimentaalbioloogia Instituudi Harku Katsebaasi maa-alal ja koosneb kahest eraldi osast üldpindalaga 45 ha. Keeluala tsentrumiks on endine Harku mõisa park, mis on arhitektuuriliselt kaunis oma avarate lagendikega ja tiikidega, kus asuvad nägusate puudega kaetud saarekesed. Park on liigirikas (üle saja liigi). Peale tavaliste pargipuude esinevad seal mägivaher, laialehine pärn, kanada kuusk, valge mänd, hariliku pöögi punaseleheline vorm, must leedripuu jt. Pargi lähemas ümbruses endistel liivaluidetel võib leida tammi ja männimetsa, kus kohati esineb lehise looduslikku uuendust. Keeluala lõunapoolses osas (pind-

ala 20 ha) esineb tammikut, kaasikut ning tamme- ja kasepüisniite.

Tallinna linna haljasvööndi piirides asuva Harku dendropargi eesmärgiks on mitte ainult olemasolevate taimekoosluste säilitamine, vaid selle ala kujundamine tõeliselt liigirikkaks ja hästi planeeritud dendropargiks, kus pealinna töötajad saaksid kultuurselt veeta oma puhkehetki ja asjaarmastajatel oleks võimalus tundma õppida mitmesuguseid puu- ja põõsaliike. Selle saavutamiseks park rekonstrueeritakse — puhastatakse võsast ning täiendatakse uute puudega. Keeluala lõunapoolses osas kavatakse läbi viia võõrpuuliikide suurelatuslikke aklimatiseerimiskatseid. Nii on kavas rajada salad karjala kaskedest, rüüstatud tammikualale istutada mitmesuguseid pähklipuude liike ning mitmesuguseid sarapuid ja ulatuslikult katsetada soo- ja põhjatammega. Kogu selle töö viib läbi TA Eksperimentaalbioloogia Instituut.

Ornitoloogiline keeluala «L i n n u l a h t» on kujunenud looduslikuks kompleksiks, kus valitsevad soodsad elutingimused väga paljudele veelindudele. Sellel veekogul on aastaid paiknenud üks Eesti NSV suurimaid naerukajakate haudeasundusi, kus ujuvatel saartel ja rootihnikutes pesitseb tuhandeid linde. Nii näiteks ulatus 1937. a. pesitsemise lindude hulk Linnulahel 6000 paarini. Siin esineb ka rida huvitavaid veelinde, nagu pütid, punapea-vart, hallhani jt.

Roostikurikka veekoguna on Linnulaht eriti soodne kühnokk-luige reaktimateerimiseks, real aastail pesitsemises siin üksikuid paare. Käesoleval ajal lahel enam kühnokk-luige ei esine (viimane lasti maha 1928. a), mis on väga suureks kaotuseks meie ornitoloogiateadusele. Loodusliku olukorra säilitamine ja kindla keelurežiimi kehtestamine Linnulahes tagab naerukajakate koloonia püsimise ja kühnokk-luige reaktimateerimise. Loodud keeluala võimaldab ka vaatluste korraldamist ja lindude massilist rõngastamist.

III. PARGID

EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU MÄÄRUS ABINÕUDEST PARKIDE SÄILITAMISEKS JA KORRASTAMISEKS VABARIIGIS

Vabariigi territooriumil asuvate parkide paremaks hooldamiseks ja korrastamiseks Eesti NSV Ministrite Nõukogu

m ä ä r a b:

1. Kinnitada vabariikliku tähtsusega parkide loetelu vastavalt lisale ja võtta need riikliku kaitse alla.

2. Teha ülesandeks Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvale Looduskaitse Valitsusele kinnitada riikliku kaitse alla võetud vabariiklikku tähtsust omavate parkide kaitse korraldamise eeskirjad.

3. Kohustada rajoonide ja linnade TSN täitevkomiteesid

a) peale käesoleva määruse lisas toodud vabariikliku tähtsusega parkide võtma oma otsusega riikliku kaitse alla kõik rajoonis või linnas kohalikku tähtsust omavad ja riiklikku kaitset vajavad pargid;

b) koos maakasutajatega määrama kindlaks kõik riikliku kaitse alla võetud parkide piirid ja vabariikliku tähtsusega parkide osas esitama materjalid kinnitamiseks Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvale Looduskaitse Valitsusele hiljemalt 1. oktoobriks 1959. a.

4. Kohustada rajoonide ja linnade TSN täitevkomiteesid ning riikliku kaitse alla võetud vabariiklikku tähtsust omavate parkide kasutajaid likvideerima parkidest kõik seal asuvad küttelaod, masinate ja seadmete parkimis- ja remondiväljakud, igasugused loomade koplid ja muud parkide ilmet rikkuvad ajutised majanduslikud hooned ning ehitused, lõpetades selle töö hiljemalt 1. maiks 1960. aastal.

5. Teha ülesandeks Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumile 1. juuliks 1959. a. läbi vaadata ning teha vastavad ettepanekud riikliku maafondi maadel asuvate parkide üleandmiseks riiklikku metsafondi.

6. Kohustada rajoonide TSN täitevkomiteesid otsustama mitme maakasutaja vahel killustatud parkide üleandmist ühele maakasutajale.

7. Parkide kasutajail alates 1960. aastast eelarves ette näha vajalikud summad nende kasutuses olevate riikliku kaitse alla kuuluvate parkide rekonstrueerimiseks ja korrastamiseks.

8. Eesti NSV Raudtee Valitsusel

a) korrastada ja rekonstrueerida vastava aiandus-arhitektuurilise projekti alusel kõik raudteejaamade juures asuvad pargid, park-puiesteed ja haljasalad;

b) rajada arhitektuuriliselt hästi kujundatud puhkeparke nende raudteejaamade juurde, kus on selleks küllaldaselt maad.

9. Teha parkide rekonstrueerimistöödeks vajaliku istutusmaterjali kasvatamine ülesandeks vabariigi metsamajanditele ning Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi Aianduse ja Mesinduse Valitsusele alluvatele puukoolidele, vajaliku seemnematerjali hankimine aga Eesti NSV Teaduste Akadeemia Eksperimentaalbioloogia Instituudile.

10. Eesti NSV Haridusministeeriumil ja ELKNÜ Keskkomiteel

a) organiseerida noortega iga-aastasi parkide korrastustöid metsapäevade raames;

b) organiseerida parkide võtmist koolide ja komsomoli-
algorganisatsioonide šefluse alla.

11. Käesolevas määruses ettenähtud abinõude teostamise koordineerimine panna Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumile ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvale Looduskaitse Valitsusele.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
esimehe esimene asetäitja V. Klauson*

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja asetäitja E. Sikk*

*Tallinn, Toompea,
5. juunil 1959. Nr. 218.*

Riikliku kaitse alla kuuluvate vabariikliku tähtsusega parkide loetelu *

Jrk. nr.	Objekti nimetus	Rajoon, linn	Küla-nõukogu	Objekti karakteristik
1.	Kadrioru park	Tallinna linn	—	Eesti suurim ja ilusaim linnapark. Meeldivalt mõjuvad nii pargi kunstlikult rajatud kui ka loodusliku tekkega osad. Pargis leidub mitmeid meil harva esinevaid võõrpuuliike. Park omab ka ajaloolist tähtsust
2.	Parkide kompleks	„	—	Parkide kompleks Toompuiestee, Toompea, Võidu väljaku, Suvorovi pst. ja Mitsušurini t. vahel (Hirvepark, Linda- ja Harjumäe park). Neist esimene pakub erilist huvi oma haruldaste võõrpuuliikide rikkaliku kolleksiooniga, kaks viimast aga mitmesaja-aastaste põlispuudega
3.	Toomemägi	Tartu linn	—	Ilus põline park Toomemäel ja -orus. Koosneb peamiselt looduslikest liikidest, mille kõrval leidub ka mõningaid haruldasi võõrpuuliike. Park omab ka ajaloolist tähtsust
4.	Pärnu Rannapark	Pärnu linn	—	Ilus võõrpuuliikide-rikas park mere ääres. On huvitavaks näiteks selle kohta, et parke on võimalik rajada ka kehvade mullastikutin-gimustega alale

* Koostatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu 5. juuni 1959. a. määruse nr. 218 lisa alusel.

1	2	3	4	5
5.	Viljandi lossipark	Viljandi linn	—	Maaliline, peamiselt kodumaistest liikidest koosnev park lossimägedel ja orgudes
6.	Rakvere tammik	Rakvere linn	—	Loodusliku tekkega ilus tammepuistu Rakvere lähistel, mis täidab linnapargi funktsiooni
7.	Kingissepa linnapark	Kingissepa linn	—	Ca 100 aastat tagasi rajatud ilus mereäärne paljude haruldaste võõrpuuliikidega park. Siia kuulub ka Kuressaare lossi vallidel esinev loodusliku tekkega park
8.	Loode tammik	Kingissepa linn	—	Mere ääres asuv erakordselt huvitava alustaimestikuga loodusliku tekkega tammepuistu, millele lisanduvad ka männi enamusega alad
9.	Haapsalu lossipark	Haapsalu linn	—	Lossivallidel asuv meeldiv, peamiselt kodumaistest liikidest koosnev park
10.	Paide lossipark	Paide linn	—	Lossivallidel asuv meeldiv, peamiselt kodumaistest liikidest koosnev park
11.	Kreutzwaldi park	Võru linn	—	Tamula järve ääres asuv ilus, kase enamusega park
12.	Narva «Pimeaed»	Narva linn	—	Ajaloolise tähtsusega ja linna haljasvööndi seisukohalt tähtis puistu
13.	Polli Katsebaasi park	Abja	Polli	Pargis üle 120 puuliigi, nende hulgas rohkesti eksoote, 500 sorti roose
14.	Tihemetsa Metsatehnilise Tehnikumi	„	Tihemetsa	Pargis umbes 150 võõrpuuliiki, nende

1	2	3	4	5
	park ja dendraarium			hulgas palju haruldusi. Pargis huvitav kanalite ja tiikide süsteem
15.	Oisu Tehnoloogilise Piimandustehnikumi park	Abja	Oisu	Liigirikas, esineb rohkesti eksoote ning huvitav «ussikuusk» (<i>Picea excelsa</i> f. <i>virgata</i>)
16.	Kambja 7-a. Kooli park	Elva	Kambja	Park looduslikult kaunis. Esineb mitmeid võõrpuuliike, sealhulgas võimsaid, 220 a. vanuseid lehisid
17.	Pühajärve Sanatooriumi park	„	Pühajärve	Looduslikult kaunis park, esineb huvitavaid võõrpuuliike
18.	Anija 7-a. Kooli juures asuv park	Harju	Anija	Park on liigiliselt koosseisult ja kujunduselt väga huvitav, esineb 70–80 liiki võõrpuid
19.	Ravila park	„	Kose	Park huvitavalt kujundatud, esineb ligi 60 võõrpuuliiki
20.	Saku Põllumajandustehnikumi park	„	Kurtna	Pargis rohkesti võõrpuuliike, eriti okaspuid; maalilised tiigid ja teerajad
21.	Tuhala park	„	Kuivajõe	Park liigirikas, rohketel võõrpuuliikidega
22.	Suuremõisa park	Hiiumaa	Pühalepa	Esineb ilusaid võõrpuuliikide gruppe ja alleesid
23.	Kuremaa Metsamajandustehnikumi park	Jõgeva	Palamuse	Pargis ligi 150 puuliiki, nende hulgas palju haruldusi
24.	Visusti Algkooli park	„	Kalevi	Park liigirikas, esineb 55 puu- ja põõsaliiki, nende hulgas mitmeid haruldusi

1	2	3	4	5
25.	Kuremaa Loomakasvatustehnikumi park	Jõgeva	Palamuse	Ilus terrassiline park Kuremaa järve ääres. Pargis palju puu- ja põõsaliike, nende hulgas rida huvitavaid eksoote
26.	Toila-Oru park	Jõhvi	Toila	Liigirikas, esineb rida huvitavaid eksoote
27.	Keila-Joa park	Keila	Keila Klooga	Looduslikult kaunis park Keila jõe kaldal. Esineb rida huvitavaid eksoote
28.	Riisipere Lastekodu park	„	Nissi	Park looduslikult kaunis, esineb rohkesti võõrpuuliike
29.	Pidula 7-a. Kooli park	Kingissepa	Mustjala	Pargis rohkesti huvitavaid eksoote, pargi piires asub Pidula maalinn
30.	Pädaste Invaliidide Kodu park	„	Hellamaa	Liigirikas, looduslikult kaunis
31.	Varbla metskonna juures asuv park	Lihula	Varbla	Rikkaliku liigilise koosseisuga, palju võõrpuuliike
32.	Vigala Põllumajanduse Mehhaniseerimise Kooli park, nn. «Hirvepark» ja lehisealleed	Märjamaa	Vigala	Pargis rohkesti võõrpuuliike, neist mõned väga vanad ja suuremõtmelised. Looduslikult kaunis
33.	Puurmani Keskkooli park	Põltsamaa	Puurmani	Suur ja looduslikult kaunis park. Esineb üle 50 puu- ja põõsaliigi, nende hulgas rida haruldusi
34.	Mooste park	Põlva	Rasina	Huvitav, puude grupilise asetusega park. Esineb ligi 60 puuliiki, nende seas rida huvitavaid eksoote

1	2	3	4	5
35.	Pootsi rahvamaja park	Pärnu	Seliste	Huvitava liigilise koosseisuga, esineb vöörpuuliike
36.	Pööravere park	„	Halinga	Esineb mitmeid haruldasi vöörpuuliike
37.	Kehtna park	Rapla	Kehtna	Sisaldab ca 80 vöörpuuliiki, nende hulgas rida haruldusi
38.	Räpina Aian- dustehnikumi park	Räpina	Linte	Park looduslikult kaunis, liigirikas, esineb põliseid pärni ja palju vöörpuuliike
39.	Rahumäe park	„	Alaküla	Kaunis, loodusliku ilmega metsapark Vöhandu jöe saarel
40.	Kokora park ja seedermäni puistu	Tartu	Kokora	Omapärane terrassiline park ligi 30 puuliigiga, nende hulgas mitmed huvitavad eksootid
41.	Vara rahvama- ja park ja allee	„	Vara	Väga ilus ja hästi korrastatud park. Esineb rohkesti suuri põlispuuid (tammed, lehised). Allee üle 1 km pikk
42.	Sangaste park	Valga	Sangaste	Osaliselt metsapark, väga liigirikas, palju huvitavaid eksoote
43.	Olustvere Pöllumajan- dustehnikumi park	Viljandi	Olustvere	Liigirikas, sisaldab 76 puuliiki, nende hulgas rida eksoote
44.	Pärsti 7-a. Kooli park ja dendraarium	„	Pärsti	Sisaldab ligi 90 puu- ja pöösaliiki, nende hulgas palju eksoote
45.	Tarvastu park ja linnamägi	„	Vooru	Esineb suuredimensioonilisi vanu eksoote, looduslikult kaunis
46.	Antsla Pöllu- majandus- tehnikumi park	Vöru	Antsla	Rohkesti vöörpuuliike, suurte dimensioonidega tammi ja vahtraid, looduslikult kaunis

EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU JUURES ASUVA LOODUSKAITSE VALITSUSE JUHATAJA KÄSKKIRI RIIKLIKU KAITSE ALLA VÕETUD VABARIIKLIKKU TÄHTSUST OMAVATE PARKIDE KAITSE KORRALDAMISE EESKIRJA KINNITAMISEST

Vastavalt Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusele 5. juunist 1959. a. nr. 218 kinnitada riikliku kaitse alla võetud vabariiklikku tähtsust omavate parkide kaitse korraldamise eeskiri vastavalt lisale.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja V. Telling*

10. juunil 1959. a. nr. 49

Lisa

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja käskkirja
nr. 49 10. juunist 1959. a. juurde

RIIKLIKU KAITSE ALLA VÕETUD VABARIIKLIKKU TÄHTSUST OMAVATE PARKIDE KAITSE KORRALDAMISE EESKIRI

1. Parkide riikliku kaitse ülesandeks on säilitada ja taastada meie kõige väärtuslikumaid ja liigirikkamaid parke, haljasalaseid ja puisteid.

2. Keelata riikliku kaitse alla võetud parkides igasugune puude ja põõsaste vigastamine ning raiumine (välja arvatud sanitaarraied kooskõlastatult kohaliku metsamajandiga ning raied, mis on seotud parkide rekonstrueerimisega kooskõlas käesoleva eeskirja punktiga nr. 3), karjatamine, igasuguste kaeviste kaevamine, igasugune ehitiste püstitamine ilma Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse loata, masinate ja seadmete parkimine, tee- ja liinitrasside ajamine läbi pargi ning igasugused muud parki ja selle üldilmet, puid, rohu-kamarat jne. kahjustavad tööd.

3. Keelata riikliku kaitse alla võetud parkide igasugune rekonstrueerimine ilma projekteerimisorganisatsiooni või vastava eriala spetsialisti poolt koostatud ning Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse poolt kinnitatud projektita.

Andmeid riikliku kaitse alla võetud parkide kohta

Eesti NSV maastikupilti mitmekesisistavad arvukad pargid, millest kõige väärtuslikumad on rajatud endiste mõisate juurde. Arvestades seda, et parkide rajamine on väga aeganõudev töö ja nõuab suurt asjatundlikkust ning et parkidel on suur tähtsus meie kodude, kolhoosikeskuste, koolide, rahvamajade jms. ümbruse kaunistamisel, on lubamatu kasutada olemasolevaid parke ebaotstarbekalt või lasta neil hävineda.

Parkide majandamisel on aga esinenud tõsiseid puudusi. Nii on parkide valdajate poolt parkidesse püstitatud tootmishooneid (Sangaste park Valga rajoonis), remonditöökodasid (Mõniste park Valga rajoonis), saekaatreid, naftabaase, asutatud loomade kopleid ja masinate parkimis- ja remondiväljakuid. Parkides on teostatud röövraieid väärispuidu saamiseks (Tõstamaa park Pärnu piirkonnas, Saadjärve park Tartu rajoonis jm.), võetud istutusmaterjali ilupuude ja -põõsaste näol (Toila-Oru park Jõhvi rajoonis). On esinenud juhtumeid, kus teede või sideliinide õgvendamisel või rajamisel aetakse uus trass hoolimatult läbi pargi (Adavere park Põltsamaa rajoonis). Tihti on arhitektuuriliselt terviklik park jagatud mitme valdaja vahel (Suuremõisa park Hiiumaa rajoonis, Keila-Joa park Keila rajoonis, Kehtna park Rapla rajoonis jt.), mis mõjub negatiivselt pargi hooldamisele ja takistab pargi kasutamist tema tõeliseks otstarbeks.

Esinev olukord põhjustas parkide kaitse alla võtmise.

ENSV Ministrite Nõukogu määruse alusel kuulub vabariikliku tähtsusega parkide nimistusse 46 meie silmapaistvamat parki. Rajoonide TSN täitevkomiteedele on tehtud ülesandeks kaitse alla võtta kõik rajoonide piires asuvad kaitset väärivad pargid ning välja töötada abinõud nende hooldamiseks ja taastamiseks. Parkide parema hooldamise eesmärgil on otstarbekas riigi tagavaramaadel asuvad pargid üle anda riigi metsafondi ja mitme maavaldaja vahel killustatud pargid võimalust mööda ühele valdajale (sellele, kellel on kõige paremad võimalused hooldustööde läbiviimiseks). Kuna parkide rekonstrueerimine ja korrastamine on seotud rahaliste kuludega, siis tuleb parkide valdajail alates 1960. aastast oma eelarvetes ette näha selleks vajalikud summad.

Kuna raudteejaamad liiklemise keskustena on seotud

meie suuremate linnade ja asulatega, siis on vajalik pöörata senisest enam tähelepanu raudteejaamade juures asuvate parkide, parkpuiesteede ja haljasalade korrastamisele ning uute, arhitektuuriliselt hästi kujundatud puhkeparkide rajamisele. Parkide rajamine ja taastamine nõuab teadlikkust, maitset ja stiilitunnet, seepärast on oluline, et seda tehtaks spetsialistide-aiandusarhitektide poolt valmistatud projektide järgi.

On vajalik tõhustada parkide hooldamist ühiskondlikus korras. Suurt abi saaksid osutada Eesti NSV Haridusministeerium ja ELKNU Keskkomitee, kelle initsiatiivil tuleks organiseerida koolide ja noorte osavõtul parkide igaaastasi korrastustöid metsapäevade raames ning parkide võtmist koolide ja komsomoli-algorganisatsioonide šefluse alla.

Et parkide olukord oluliselt paraneks, on kaitse alla võetud parkides peale eelloetletud abinõude rakendamise kehtestatud alaline keelurežiim. Riikliku kaitse alla võetud parkides on keelatud igasugune puude ja põõsaste vigastamine ning raiumine (välja arvatud sanitaarraied ja raied seoses pargi rekonstrueerimisega), karjatamine, igasuguste kaeviste kaevamine, ehituste püstitamine ilma Looduskaitse Valitsuse loata, masinate ja seadmete parkimine, tee- ja liinitrasside rajamine läbi pargi ning igasugused muud parki ja selle üldilmet, puid, rohukamarat jne. kahjustavad tööd. Parkide rekonstrueerimist ei lubata ilma projekteerimisorganisatsiooni või vastava eriala spetsialisti poolt koostatud ning Looduskaitse Valitsuse poolt kinnitatud projektita.

Võttes tarvitusele ülaltoodud abinõud ja kehtestades kaitse alla võetud parkides alalise kaitserеžiimi, võib loota, et kõik meie pargid ja haljasalad muutuvad kauneiks puhkepaikadeks kogu elanikkonnale.

IV. LOODUSE ÜKSIKELEMENDID

Eesti NSV Ministrite Nõukogu korraldus maastiku üksikelementide, dendraariumide ja katsekultuuride ning viljapuude ja viljapuuadade riikliku kaitse alla võtmisest

1. Täienduseks Eesti NSV Ministrite Nõukogu 11. juulil 1957. a. määrusele nr. 242 võtta riikliku kaitse alla maastiku üksikelemendid, dendraariumid ja katsekultuurid ning viljapuud ja viljapuuaiad vastavalt lisadele nr. 1, 2 ja 3.

2. Teha ülesandeks Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvale Looduskaitse Valitsusele kinnitada riikliku kaitse alla kuuluvate rändrahnude ja kivikülvide ning põliste puude nimestikud.

3. Teha ülesandeks Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvale Looduskaitse Valitsusele kinnitada riikliku kaitse alla võetud maastiku üksikelementide, dendraariumide ja katsekultuuride, viljapuude ja viljapuuadade, rändrahnude ja kivikülvide ning põliste puude kaitse korraldamise põhimäärus.

4. Kohustada Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvat Looduskaitse Valitsust ning linnade ja rajoonide tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteesid tähistama riikliku kaitse alla võetud üksikobjektid 15. maiks 1959. a. ja kindlustama nende kaitset.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimees
A. Müürisepp*

*Tallinn, Toompea,
13. märtsil 1959. Nr. 331-k.*

Riikliku kaitse alla võetud maastiku üksikelementide loetelu *

Jrk. nr.	Objekti nimetus	Mõõtühik (pindala, arv)	Rajoon, linn	Külanõukogu	Küla, kolhoos, metskond	Objekti karakteristik
1	2	3	4	5	6	7
1.	Tamme paljand	200 m pikkuselt	Elva		Sangla	Looduslikult kaunis devoni liivakivi paljand Võrtsjärve idakaldal, huvitavate murrutus-kulbastega. Üks rikkalikumaid rüükalade leiukohti Eestis
2.	Vapramägi	70 ha	„	Nõo	Elva m/m., Peedu m/k.	Maastikuliselt kaunis metsaga kaetud mägi, mille kõrval orus voolab Elva jõgi
3.	Joaveski joa as- tang (Loobu jõel)	1,3 ha	Harju			Üks omapärasemaid Põhja-Eesti jugasid, asub paekaldal lubja- ja liivakivides
4.	Jägala juga (Jä- gala jõel)	1,3 ha	„			Üks suuremaid ja ilusamaid Põhja-Eesti jugasid, väga hea alam-ordoviitsiumi paljand
5.	Kostivere karsti- ala	16 ha	„	Jäelähtme	Kostivere sov- hoos	Üks väheseid kamardunud karsti esinemiskohti Eesti NSV-s, hästi näha karstivormide seos aluspõhjas oleva lõhede-süsteemiga
6.	Langevoja juga (Sõtke jõe vasak- poolsel lisajõel)	1 ha	Jõhvi			Üks ilusamaid Põhja-Eesti väikesi jugasid, mille piirides on võimalik tundma õppida joa arengut ja aluspõhja kivimeid

* Koostatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi 1959. a. korralduse nr. 331-k lisa nr. 1 alusel.

1	2	3	4	5	6	7
7. Vaivara	Sinimäed	50 ha	Jõhvi			Vaivara Sinimäed on Eestis selgeimalt esilekerkiv ostmio-reen, mille ehituses põhilist osa etendavad suured rändpangas- sed. Viimastega saab hästi tut- vuda vanades käikudes, mis on raiutud kõige idapoolsema «mäe» põhjanõlva
8. Keila juga (Kei- la jõel)	1,3 ha	Keila	Keila	Riigi maafondi maa-ala		Üks suuremaid ja kaunimaid Põhja-Eesti paekaldal olevaid jugasid, väga hea geoloogiline paljand
9. Treppoja	0,5 ha	„	Klooga	Klooga rand		Omapärane väike joastik alam-ordoviitsiumi lubjakivi- des, mis suurel määral tõstab ümbruse ilu
10. Rannamõisa pank	1 km pikkuselt	„	Harku			Kõrge rannikupank, kus pal- janduvad aluspõhja moodusta- vad kambriumi liivakivid. Eks- kursioonide poolt üks külasta- tavamaid panku
11. Lepakõrve ja Kü- dema kuriisud	2,5 ha	Kingissepa	Mustjala			Siinsed kurisud on suurimaid karsti suffosioonivorme Eesti NSV-s. Asuvad litoriina-mere rannamoodustiste taga ja ula- tuvad eesservaga nendesse

1	2	3	4	5	6	7
12.	Ohesaare pank	Kogu panga ulatuses	Kingissepa			Ohesaare lademe ainukeses suuremas paljandis esinev tänapäevane murrutusrannik
13.	Mustjala (Panga) pank	Panga põhja- ja läänepoolne osa 1 km pikkuselt	„	Võhma	Rüügimaafondi maa-ala	Saaremaa kõrgeim ranniku-pank, kus paljanduvad Saaremaa aluspõhja moodustavad Jaani ja Jaagarahu lademe kihid
14.	Rannaniidi pangad (Muhu saare põhjaosas)	5 panka 0,5 km ² pindalal	„	Hellamaa		Rannikulähedased pangad, kohati silekaljuliste vormidega. Paljandub Jaagarahu lade
15.	Tupenurme pank (Muhu saare põhjaosas)	1,5 km pikkuselt	„	„		Antsülus-järve aegne sisemaine pank murrutuskulbastega Jaagarahu lademe dolomiitides
16.	Üügu pank (Muhu saare põhjaosas)	300 m pikkuselt	„	Piiri		Litoriina-mere aegne rannikulähedane pank murrutuskulbastega Jaagarahu lademe dolomiitides
17.	Uhaku karstiala	Erra sovhoosi, Lüganuse ja Kõrge kalda vahemikus	Kohtla-Järve	Lüganuse		Üks suuremaid vene tüüpi karstialasid Eestis. Samas ka väheseid häid Uhaku lademe paljandeid

1	2	3	4	5	6	7
18.	Kirbla astang	50 ha	Lihula	Kirbla		Jaagarahu lademe dolomiidist koosnev järsk pank koos vanaade rannaastangutega (kaitse alla võtta panga lääne- ja põhjaosa kuni Kasari jõe luhani)
19.	Salevere Salumägi	40 ha	„	Hanila		Jaagarahu lademe dolomiidist koosnev järsk pank koos vana litoriina-mere rannaastanguga, esineb väiksemaid murrutus-kulpaid
20.	Narva joa astang	5 ha	Narva linn			Narva juga oli Eesti NSV suuremaid ja võimsamaid jugasid. Tema astang on kujunenud alam-ordoviitsiumi lubjakividesse
21.	Tõrvajõe joa astang	1 ha	Narva			Üks ilusamaid Põhja-Eesti väikesi jugasid, hea geoloogiline paljand
22.	Uljaste oos koos Uljaste järvega	100 ha	Kohtla-Järve linna piirkond			Looduslikult kaunis metsaga kaetud oos Uljaste järve kaldal. Üks markantsemaid oose Eestis. Ala on kujunenud Kiviõli rajooni töötajatele peamiseks väljasõidukohaks

1	2	3	4	5	6	7
23.	Kuimetsa urked	3 ha	Rapla	Koikse		Siinsel põhiliselt kamardunud tüüpi karstialal esineb rohkesti langatusvorme, samuti väiksemaid koopaid ja urkeid
24.	Pae karstiala	2 ha	„	Paeküla		Esineb rida huvitavaid langatusvorme, väiksemaid koopaid ja ka karre
25.	Kalmistu paljand Tartus Emajõe ürgoru vasakul veerul ujulast ülesvoolu	300 m pikkuselt	Tartu linn			Üks sagedamini külastata- vaid keskdevoni liivakivi tüüpilisi paljandeid
26.	Aruküla koopad	1,5 ha	Tartu			Omapärane koobastik, mis on kaevatud liivakivisse ja kust on leitud väga rohkesti väljasur- nud rüükalade jäänuseid. Vana- de eestlaste poolt kasutatud arvatavasti pelgupaigana
27.	Kallaste järskkal- las	200 m pikkuselt	„	Kallaste linn		Peipsi järve maaliline järsk- kallas, väga hea keskdevoni liivakivi paljand
28.	Helme koopad (põrguhaud)	0,5 ha	Valga	Helme		Suured koopad Helme lossi varemete juures. Koopad on põhjavete poolt uuristatud kesk- devoni liivakividesse ja inimeste poolt laiendatud

1	2	3	4	5	6	7
29.	Koorküla koopad (põrguhaud)	0,3 ha	Valga	Koorküla		Võrdlemisi suured koopad keskdevoni liivakivis
30.	Peetri jõe devoni lubjakivi paljand	300 m pikkuselt	„	Mõniste	Karisöödi m/k., Kalkahju metsavahi maja juures	Üks väheseid devoni lubjakivi paljandeid Eesti NSV-s
31.	Lossimägede paljand Viljandi end. õllevabriku juures	0,2 ha	Viljandi linn			Üks paremini ligipääsetavaid keskdevoni punase liivakivi iseloomulikke paljandeid, kust leiti rüükalade jäänuiseid
32.	Paistu ürgorg	500 m pikkuselt	Viljandi	Paistu		Paistu oja paremal kaldal 15 m kõrgune järsk kirjuvärvilise devoni liivakivi paljand. Maastikuliselt üks ilusamaid kohti Viljandi rajoonis
33.	Ebavere mägi	50 ha	Väike-Maarja	Kiltsi	Rakvere m/m., Porkuni m/k.	Maastikuliselt kaunis metsaga kaetud mägi, Pandivere kõrgustiku üks kõrgemaid tippe
34.	Tori põrgu	500 m pikkuselt	Vändra	Tori		Paljand koopaga Pärnu jõe vasemas kaldas. Siit leitud primitiivsete taimede ja väljasurnud kalade jäänuiseid

Riikliku kaitse alla kuuluvate dendraariumide ja katsekultuuride loetelu *

Jrk. nr.	Objekti nimetus	Rajoon	Külanõukogu	Küla, kolhoos, metskond	Objekti karakteristik
1.	Mägimänni katsekultuur (0,5 ha)	Harju	Lagedi		Eesti NSV-s ainulaadne, äärmiselt õhukese mullakihiga lootalale rajatud liitunud puudevõradega metsakultuur
2.	M. Ranna dendraarium	Kingissepa	Tornimäe	Neemi küla, kolh. «Vambola»	Sisaldab ca 100 võõrpuuliiki, nende hulgas rea haruldusi
3.	J. Alas'i dendraarium	„	Valjala	Kolh. «Viisnurk»	Sisaldab 80 võõrpuuliiki, nende hulgas rea haruldusi
4.	Pärsamaa dendraarium	„	Leisi	Pärsamaa	Sisaldab 80 võõrpuuliiki, nende hulgas rea haruldusi

* Koostatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi 1959. a. korralduse nr. 331-k lisa nr. 2 alusel.

Riikliku kaitse alla kuuluvate väärtuslike viljapuude ja viljapuuadade loetelu *

Jrk. nr.	Objekti nimetus	Mõõõtühik (pindala, arv)	Rajoon, linn	Küla-nõukogu	Küla, kolhoos, metskond	Objekti karakteristik
1	2	3	4	5	6	7
1.	A. Kurmi selektsiooniaed	0,3 ha	Abja	Saarde	V. I. Lenini nim. kolhoos	Aias kasvavad A. Kurmi poolt aretatud viljapuud
2.	«Otti» metsõunapuu	1	Abja	Karksi	Karksi kolhoos	Vanus ca 200 a., ümbermõõt altpoolt krooni 4,2 m
3.	Pirnipuu	1	Haapsalu	Ridala	Tuleviku kolhoos	Vana pirnipuu, annab saaki ca 1000 kg aastas
4.	J. Raeda selektsiooniaed	2 ha	Harju	Lagedi	Mitšurini-nim. kolhoos	Aias kasvavad J. Raeda poolt aretatud viljapuud ja marjapõõsad
5.	J. Aamisepa selektsiooniaed	0,2 ha	Jõgeva		Jõgeva Sordiaretusjaam	Aias asuvad J. Aamisepa viljapuude ja marjapõõsaste uudisaretused
6.	End. Karja kiriku pastoraadi aed	0,3 ha	Kingissepa	Leisi	Karja kirikla	Vanad pirni- ja õunapuud
7.	Rühm vanu J. Kägi poolt aretatud pirnipuid	45 tk.	Lihula	Tuudi	Kolh. «Edasi»	J. Kägi poolt aretatud väga külmakindlad pirnipuud

1	2	3	4	5	6	7
8.	A. Kurvitsa selektsiooniaed	0,15 ha	Tartu linn		Riia mnt. 12	Aias kasvavad A. Kurvitsa viljapuude ja marjapõõsaste uudisaretused
9.	Pirnipuu «Järve seemik»	1	„		Lembitu t. 5	Terve, jõuline puu, tüve jämedus 80 cm. Algpuu väärtuslik külmakindel sort
10.	Pirnipuu	1	„		Vanemuise t. 46	Suur puu, tüve jämedus 1 m, vanadus üle 100 aasta
11.	Vana pirnipuu	1	Viljandi linn		Väike t. 6	Puu kasvab haigla aias. Vanus ca 200 a., ümbermõõt 2,1 m

* Koostatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi 1959. a. korralduse nr. 331-k lisa nr. 3 alusel.

**EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU JUURES ASUVA
LOODUSKAITSE VALITSUSE JUHATAJA KÄSKKIRI
RIIKLIKU KAITSE ALLA KUULUVATE
RÄNDRAHNUDE, KIVIKÜLVIDE JA PÕLISTE PUUDE
NIMEKIRJADE KINNITAMISEST**

Vastavalt Eesti NSV Ministrite Nõukogu korraldusele 13. märtsist 1959. a. nr. 331-k kinnitada riikliku kaitse alla kuuluvate rändrahnude, kivikülvide ja põliste puude nimekirjad vastavalt lisadele nr. 1 ja 2.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja V. T e l l i n g*

17. märtsil 1959. Nr. 25

Riikliku kaitse alla kuuluvate rändrahnude ja kivikülvide loetelu *

Jrk. nr.	Objekti nimetus	Rajoon, linn	Külanõukogu	Kolhoos, küla, metskond jne.	Objekti karakteristik (mõõtmete järjestus: pikkus, laius, kõrgus)
1	2	3	4	5	6
1.	Iivakivi	Abja	Karksi	Kolh. «Sõprus», Sudiste küla, Pilgu koplis	3,9×3,3×1,35 m
2.	Virapuu rändrahn	„	Lilli	Polli m/k., Virapuu v/k. kv. nr. 76	7,8×4,0×1,3 m ü. = 21,8 m
3.	Uue-Kabja rändrahn	„	Massiaru	Tuulika küla. Läti NSV piiri ääres, Uue-Kabja pere lähedal	—×—×3,3 m ü. = 21,5 m
4.	Tondikivi	Elva	Rõngu	Koruste kolh.	Graniit 7×3×2,5 m ü. = 15 m
5.	Teedla rändrahn ja kivikülv selle ümbruses	„	„	Teedla sovhoosi keskuse juures, oja kaldal	Pegmatiit 6,3×4,8×1,8 m ü. = 17 m Kivikülvi ulatus 2 ha
6.	Munamäe kivi	„	Otepää	Väike-Munamäel, Ema-jõe algusest 100 m	Graniit 3×2,1×2 m ü. = 10 m
7.	Kalevipoja lootsik	„	„	Kolh. «Suur Oktoober», Kaagvere küla	Graniit 6,5×4,4×1,5 m ü. = 14 m

* Koostatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse juhataja 17. märtsi 1959. a. käskkirja nr. 25 lisa nr. 1 alusel.

1	2	3	4	5	6
8.	Osmussaare I rahnu- derühm	Haapsalu	Tuksi	Osmussaare läänesada- ma juures	Rahnuderühm koosneb gneis- sistest ja ühest gneissbretšast; ü. = 62 m
9.	Osmussaare 2 gneissbretša rahnu	„	„	Osmussaare läänesada- ma juures	Gneissbretšad I 9,0×5,0×3,0 m; II 6,0×4,5×3,0 m
10.	Osmussaare «kaksi- kud»	„	„	Osmussaare läänesada- mast põhja pool	Gneissbretšad I 3,9×3,0×4,0 m; II 3,7×3,0×3,0 m
11.	Osmussaare II rah- nuderühm	„	„	Osmussaare lõunasada- ma lähedal	Gneissbretšad
12.	Põõsaspea neeme rändrahn	„	„	Põõsaspea neem	Rabakivi 8,4×4,8×5,0 m ü. = 25 m
13.	Ramsikivi	„	„	Metsküla—Klaane- maa tee ääres heinamaal	—×—×6,0 m ü. = 10,20 m
14.	Rändrahn	„	Ridala	Saanika küla	Rabakivi 7,0×—×3,5 m ü. = 18 m
15.	Hollandi kivi	„	„	„	Graniitporfüür 4,0×—×2,9 m ü. = 11,8 m
16.	Vanapagana lingu- kivi e. Kuradikivi e. Kalevipoja kivi	„	„	„	Graniit 6,0×6,0×2,3 m ü. = 15,3 m
17.	Töllukivi e. Kalevi- poja lingukivi	„	„	Haeska ja Sinalepa küla vahel	6,0×2,5×3,2 m

1	2	3	4	5	6
18.	Paralepa rändrahn	Haapsalu	Abli	Haapsalu m/k. Paralepa metsas maantee ääres	7,6×6,7×2,0 m ü.=15,5 m
19.	Kuradikivi	„	Kirna	Ehmja küla	6,4×4,0×2,6 m ü.=15,0 m
20.	Tammiku küla kivi-külv	„	„	Tammiku küla	Kivikülv levib loopeasel alal; suured rahnud kuhjunud kohati üksteisele kogumikeks S=5 ha
21.	Smen	„	Vormsi	Vormsi sovh. Borrby küla heinamaal	Rabakivi 9,1×5,8×4,2 m ü.=22,5 m
22.	Vargstain	„	„	Vormsi sovh. Kärssläti küla heinamaal	Rabakivi 7,8×5,1×2,5 m ü.=18,7 m
23.	Parunikivi	„	„	Vormsi kirikust 0,5 km idas	Rabakivi 6,6×5,0×2,4 m ü.=20,6 m
24.	Skärestain	„	„	Vormsi sovh., Sviby küla	Rabakivi 6,5×6,0×3,4 m
25.	Truumanni kivid	„	Pürksi	Passlepa küla, Võnnusaarel	Kaks rändrahn I 10,7×8,0×5,5 m ü. = 29 m II 9,0×8,2×3,1 m ü. = 27 m
26.	Järvekivi	„	„	Noarootsi ps. loodeosas, Vööla küla	7,5×3,3×3,1 m ü.=18,8 m

1	2	3	4	5	6
27.	Väike-Patstein e. Ristikivi	Haapsalu	Pürksi	Kalinini-nim. kolh. Sutlepa—Nõmmküla vahel	—×—×5 m ü.=21 m
28.	Suur-Patstein	„	„	Kalinini-nim. kolh. Sutlepa—Nõmmküla vahel	10,4×—×8,0 m ü.=26,6 m
29.	2 gneissbretša rahnu	„	Linnamäe	Salajõe küla	Gneissbretšad I 5,0×4,5×3,2 m II 6,5×4,5×3,8 m
30.	Parunite kivi	„	„	Keedika küla lähedal metsas, maantee ääres	Rabakivi, millesse on sisse raiutud parunite nimed; reeperkivi 4,6×3,3×1,8 m ü.=13,6 m
31.	Linnamaa kivid	„	Nõva	Veski ja Linnamaa pere lähedal	I —×—×3,7 m ü.=26,0 m II 4,9×2,8×3,0 m ü.=16,7 m
32.	Kivikülv Veski ja Variku küla vahemikus	„	„	Kolh. «Kommunismi Tee», Veski, Nõmmemaa ja Variku küla	Esineb rida suuri rahne üle 10 m läbimõõduga
33.	Kadaka kivi ja selle läheduses esinev kivikülv	„	„	Hindaste küla	Suur rahn ja selle lähedal esinev tihe kivikülv —×4,5×5,0 m ü.=22 m

1	2	3	4	5	6
34.	Kiirema Männikivi ja kivikülv	Haapsalu	Nõva	Kolh. «Kommunismi Tee», Kiirema küla	-×-×3,6 m ü.=18 m Kivikülv moreenkõrgendikul (4 rahn üle 15 m ümbermõduga)
35.	Näärivid	„	„	Pagaküla	Kolm suuremat rahnu
36.	Suur rändrahn	„	Risti	Kuke küla, maantee ääres	Graniit 5,8×5,7×2,2 m ü.=19,3 m
37.	Põlendiku kivi	Harju		Naissaare lõunaosas metsas	Rabakivi 10×4×7 m ü.=26 m
38.	Naissaare hiidrahn	„		Naissaare lõunaosas	Rabakivi ü.=üle 40 m
39.	Tulekivi e. Sihi suurkivi	„	Viimsi	Aegna saarel, Lemmi-kuneemel	Rabakivi 11,5×11,5×4 m
40.	Kabelikivi	„	„	Muuga külas, rannas	Rabakivi 19×11×7 m ü.=56 m
41.	Rohuneeme rahn	„	„	Viimsi m/k. Püünse küla lähedal	Graniit -×-×6,1 m ü.=31,4 m
42.	Hiidrahn	„	Raasiku	Aruküla	12,6×6,6×5,8 m ü.=35,2 m

1	2	3	4	5	6
43. Koosi kivid		Harju	Kurtna	Kurtna küla	2 suurt rahnu I—×—×3 m ü.=20,5 m II—×—×2,3 m ü.=16 m
44. Kuke-Miku kivi		„	Jõelähtme	Jõelähtmes, Kuke-Miku soo ääres	8,7×—×4,7 m ü.=23,1 m
45. Laulumäe kivi		„	„	Jõelähtme küla	15,2×—×4,3 m ü.=42,7 m
46. Ellandvahe kivi		„	„	Jõelähtme küla	—×—×5,7 m ü.=32,5 m
47. Sorrukivi		„	Loksa	Viinistu küla karja- maal	Graniit (porfäärne) 12,8×10,8×5,0 m ü.=37,7 m
48. Tiiru kivi e. Painu- va Suurkivi		„	„	Viinistu ja Turbanee- me vahel meres	9,2×6,5×6,1 m ü.=25,3 m
49. Jaani-Tooma suur- kivi		„	„	Kasispea küla põhja- osas	Rabakivi 13,9×7,3×7,8 m ü.=35 m
50. Karu suurkivi		„	„	Kasispea küla	Rabakivi 6,5×4,5×4,3 m ü.=19,3 m
51. Mardimiku kivi		„	„	Loksa surnuaia lähedal	Rabakivi 7,5×6,1×4,5 m ü.=27,1 m

1	2	3	4	5	6
52.	Pärispea rändrahn	Harju	Loksa	Suurpea külast kirdes	Graniit 7×5×4 m ü.=21,1 m
53.	Odakivi	„	„	Pärispea rannal	Rabakivi 7,1×3,7×4,7 m ü.=21,2 m
54.	Purekkari neeme rändrahn	„	„	Pärispea küla	Graniit 7,2×7,2×5,3 m ü.=23,4 m
55.	Joomakivi	„	„	Viinistu küla, laguuni kirdeosas	Rabakivi -×-×4,2 ü.=21,2 m
56.	Suur rändrahn	„	„	Viinistu küla, laguuni lõunaosas	Rabakivi 7,2×7,1×3,4 m ü.=25,0 m
57.	Painuva kivi	„	„	Turbaneeme küla kohal meres	Rabakivi 9,8×9,1×5,3 m ü.=34,4 m
58.	Turbaneeme kivid	„	„	Turbaneeme külas maantee ääres	8 suuremat migmatiitgraniidi rahnu
59.	Must kivi	„	„	Viinistu küla juures meres	Graniit -×-×4 m ü.=20,1 m
60.	Kiviheinamaa Kär- ga kivi	„	„	Vihasoo ja Kasispea küla vahel	9×6×5,5 m ü.=27,4 m

1	2	3	4	5	6
61.	Kupu kivi	Harju	Kuusalu	Kuusalu lähedal	9×8×5 m ü.=27 m
62.	Augu suurkivi	„	„	Jägala rannikul	11×—×7 m
63.	Jaanukse kivi	„	„	Vaikla küla heinamaal	8×6,5×6 m ü.=22 m
64.	Kullakannu kivi	„	Kõnnu	Kolgaküla rahvamaja lähedal	Rabakivi —×—×4,1 m ü.=18,8 m
65.	Pikametsa suurkivi	„	„	Parksi küla	—×—×4,9 m ü.=25,2 m
66.	Luubakivi	„	Kolga	Kursi küla	Rabakivi 9×7,5×6,5 m
67.	Hirvli suurkivi	„	„	Hirvli küla	6,2×5,0×2,0 m ü.=22,5 m
68.	Suur-Malusi saare rändrahn	„	„	Suur-Malusi saare läänerannikul	8,7×7,6×4,0 m ü.=24,3 m
69.	Nõiakivi	„	Alavere	Kiviloo	5,7×4,4×3,0 m ü.=20 m
70.	Kukka kivi	Hiiumaa	Pühalepa	Kukka küla heinamaal	Graniit 16,4×11,0×3,7 m ü.=42 m

1	2	3	4	5	6
71.	Rändrahn	Hiiumaa	Pühalepa	Kukka küla põllul	Heinaküüni meenutav raba- kivirahn 4,3×3,3×3,0 m ü.=14,5 m
72.	Silmakivi	"	"	Hijesaare külas mere- rannas	Graniit 13,0×10,5×4,5 m ü.=32,8 m
73.	Tubala rändrahn	"	"	Kolhoos «Rahu Eest» Tubala küla, Kärkla-Käi- na mnt. ääres	Rabakivi 6,8×4,7×3,5 m ü.=20 m
74.	Paluküla kolm rah- nu	"	"	Kolh. «Rahu Eest», Palukülas maantee ääres, majade vahel õues	Kolm lähestikku esinevat raba- kivirahnu koos väiksemate ränd- kividega
75.	Töllukivi	"	"	Putkaste sovh. Püha- lepa kiriku lähedal	Graniit ü.=10 m
76.	Rabakivirahnude kogumik	"	"	Kolh. «Rahu Eest» Haeska-Paluküla vahel	Paarkümmend suurt rabakivi- rahnu; suurema ü. = 24 m
77.	Tahkuna hiidrahn	"	Lauka	Tahkuna ps. põhja- rannikul	Migmatiitgraniit 11,0×8,0×4,0 m ü.=31,0 m
78.	Kõpu suurkivi	"	Luidja	Kõpu m/k.	Rabakivi 10,0×8,0×6,0 m ü.=27,6 m
79.	Mägipää rändrahn	"	"	Mägipää—Rannaviita perest kagus	Graniit 9,0×4,5×3,5 m

1	2	3	4	5	6
80.	Kõrgessaare Suur- kivi e. Põrgukivi	Hiiumaa	Luidja	Kõrgessaare m/k. kant- seleist 1 km lõunas	Rabakivi 10,3×7,4×5,3 m ü.=27,5 m
81.	Kalevipoja luisk	Jõgeva	Sadala	Tuimõisa küla, Luusiku soo, Kukesaares	Amfibolgraniit, purunenud 3 tüki
82.	Torma ohvrikivi	„	Lullikatku	Lullikatku küla	6×4,5×1,3 m
83.	Kalevipoja lingukivi	„	Palamuse	Kaarepere sovh., Pros- sa järvest 40 m loodes	Biotiitgneiss 9×5×2,2 m ü.=25,5 m
84.	Oru pargi kivi	Jõhvi	Toila	Pühajõe kaldal Oru parki viiva tee ääres	Graniit 10,7×5,6×2,0 m ü.=26 m
85.	Võrnu rahn	„	Mäetaguse	Võrnu küla	5,6×4,2×2,9 m
86.	Kiiunurga kivi	„	Vaivara	Kannuka külas mere ääres	7,5×4,9×3,2 m ü.=20 m
87.	Suurte rahnude kylv Utrias	„	„	Utria rannikul, Utria oja suudmest 200 m läände	Suurte rahnude kylv, kus esi- neb üle 10 rahn ü.=10—18 m
88.	Ukukivi (Lossikivi, Neitsikivi, Lindakivi)	Keila	Kernu	Ruilas, Tallinn—Pär- nu mnt. ääres, Lossi pe- re õues	Rabakivi 11,2×9,3×6,0 m ü.=34,5 m
89.	Väike-Pakri saare rändrahn	„	Klooga	Väike-Pakri saare lõu- naosas	Rabakivi 6,0×5,7×4,2 m ü.=19,8 m

1	2	3	4	5	6
90.	Suur-Pakri saare rändrahn	Keila	Klooga	Suur-Pakri saare põh- jaosas	7×6×4 m ü.=19,5 m
91.	Leetse suured rah- nud	„	„	Leetse	6 suurt rahnu end. mõisast 0,3 km loodes; 10 rahnu end. mõisast lääne pool, kõik raba- kivid Suurimad: I 12,8×8,5×4,3 m II 16,0×5,0×5,0 m
92.	Põllküla rändrahn	„	„	Põllküla	Rabakivi 8,0×4,0×4,3 m ü.=22,2 m
93.	Suurkivi	„	Risti	Vihterpalu m/k., Suu- rekivi v/k.	-×-×3,5 m ü.=21 m
94.	Uuesoo e. Rebase kivi jt. rahnud	„	Padise	Harju-Madise kirikust 1 km kaugusel	Rahnu läheduses veel terve rida suuremaid rahne -×-×3,5 m ü.=17,5 m
95.	Suured rändrahnud Harku panga alusel terrassil Harku Lii- vaküla juures	„	Harku	Liivaküla	9 suurt rahnu, enamasti gra- niidid ü.=10—25 m
96.	Suured rändrahnud Kadaka murrus	„	„	Harku küla	7 suurt rahnu, enamasti gra- niidid ü.=10—25 m

1	2	3	4	5	6
97.	Taru hiidrahn	Keila	Harku	Taru külas, Rannamõisa pangal	Rabakivi 13,5×10,1×5,2 m
98.	Abruka saare I suurkivi	Kingissepa	Kuressaare	Abruka saare läänerrannikul mere ja maa piiril	Rabakivi 7,9×6,2×4,5 m ü. = 22,4 m
99.	Abruka saare II suurkivi	„	„	Abruka saare läänerranniku lähedal meres	Graniit 6,7×4,1×2,7 m ü. = 17,8 m
100.	Vahase saare I hiidrahn (lõunapoolsem)	„	„	Vahase saare idarannikul	Rabakivi 9,6×8,2×5,8 m ü. = 31 m
101.	Vahase saare II hiidrahn (põhjapoolsem)	„	„	—, —	Rabakivi 10,8×6,2×4,0 m ü. = 29 m
102.	Türiseniidi kivi	„	Võhma	Võhma külast 1 km lõunas	7,5×6,0×4,0 m
103.	Kivikülv põhja pool	„	„	Võhmast 1,5 km põhja pool	S = 100 ha
104.	Tõllukivi	„	Lümanda	Kolh. «Läänerrannik», Kulli küla karjamaal	Rabakivi 6,5×4,2×3,5 m ü. = 20 m
105.	Hoo- e. Hobusekivi	„	Kuressaare	Kingissepa—Kihelkonna mnt. ääres	Graniit 6,6×2,7×2,5 m
106.	Kaarekivi	„	Mustjala	Pidula m/k., Lagenõmme v/k.	ü. = 18 m

1	2	3	4	5	6
107.	Suur-Tõlli kerisekivi	Kingissepa	Mustjala	Pidula küla metsas	—×—×4,5 m ü. = 19 m
108.	Kiratsi rändrahn	„	Kaarma	Kolh. «Maleva», Kiratsi küla	Rabakivi 4,6×3,7×2,3 m ü. = 12,2 m
109.	Pireti kivi e. Silla suurkivi	„	Laimjala	Kolh. «Majak», Kõigus-ti küla	Rabakivi 6,1×5,8×3,8 m ü. = 17,9 m
110.	Koogila kivi	„	„	Kolh. «Majak», meres, rannast ca 30 m	Pegmatiit 7,0×4,0×4,0 m ü. = 21 m
111.	Aavakivi	„	Tornimäe	Kolh. «Võit», Kõrkvere küla põllul	10×7,5×4,3 m ü. = 26,5 m
112.	Ratsikivi	„	Maasi	Kolh. «Maasi», Suure-Pahila külast 2 km kirdes, künnisel	6,0×5,0×4,0 m ü. = 22,0 m
113.	Võlla rändrahn	„	Hellamaa	Muhu saar, Võlla küla, Kuivastu—Kingissepa mnt. 50 m kirdes	Graniit 7,5×4,4×2,6 m ü. = 18,5 m
114.	Rändrahn	„	Leisi	Kolh. «Rannik», Metsa küla	Rabakivi 6,8×5,5×3,4 m ü. = 20,0 m
115.	Sirtsu rändrahn	Kohtla-Järve piirk.	Maidla	Sirtsu rtj. lähedal	Graniit, mille pinnal jääkriimud 10,8×5,0×2,7 m ü. = 26,7 m

1	2	3	4	5	6
116. Näärikivi		Lihula	Tuudi	Kolh. «Edasi», Saastna küla rannikul	5,0×—×3,0 m ü. = 14,5 m
117. Massu suurkivi		„	Varbla	Massu, Ridase küla	4,0×—×2,5 m ü. = 15 m
118. Rehekivi e. Vanapagana kivi	Vana-	„	Lõpe	Kolh. «Uued Rajad», Paimre küla, Lihula—Pärnu mnt. ääres	7,6×—×25 m ü. = 25 m
119. Kivikülv		„	Hanila	Kolh. «Kiir», Kaseküla—Uueküla vahemikus	Erakordselt tihe sekundaarselt rikastatud kivikülv loopealsel alal S = 100 ha
120. Ohvrikivi		Märjamaa	Varbola	Pärnu—Varbola mnt. ääres, Põlli küla	Graniit 6,8×4,9×2,9 m ü. = 15,4 m Kivil lohukesed
121. Suur rändrahn		Narva piirk.	Alutaguse	Narva linnast 4 km lääne pool, ca 400 m Tallinn—Leningradi mnt. lõunas	Piiterliit 7,5×3,0×4,5 m ü. = 21 m
122. Suur rändrahn		Paide	Väätsa	Nõmme külas maantee ääres	Graniit 4,6×3,4×2,2 m ü. = 14 m
123. Suur rändrahn		„	„	Kolh. «I. Mai», Vissuvere küla	9×4,7×2,8 m ü. = 25,6 m
124. Ohvrikivi e. Kõstri-kivi		„	Purdi	Kolh. «Võit», Oja küla	9×5×4 m

1	2	3	4	5	6
125.	Karinu ohvrikivi	Paide	Järva-Jaani	Karinu küla, Võhmuta— Väike-Maarja tee nurgal	Graniit 5,5×4,6×1,8 m ü. = 13,7 m
126.	Suur rändrahn	„	Õisu	Kolh. «Kungla», Äia- mäe küla	8,5×4,3×2,8 m ü. = 14 m
127.	Luisu rändrahn	„	„	Näsuvere küla, Luisu veski juures	7,9×3,6×1,8 m ü. = 19 m
128.	Võstermäe rändrahn	„	Laupa	Türi m/k., Võstermäe v/k., kv. nr. 235	5,3×—×2,0 m ü. = 18 m
129.	Kivikülv	Põltsamaa	Kolga-Jaani	Kolga-Jaanist 3 km loo- de pool	Karjamaana kasutataval alal tihe kivikülv S=1,5 ha
130.	Ristivälja rändrahn	„	„	Oorgu kolh., Parika kü- la, Viljandi—Põltsamaa mnt. ääres	Graniitporfüür 7,8×6,3×2,0 m ü. = 24,5 m
131.	Suur rändrahn	„	„	Kolh. «Tee Kommunis- mile», Taganurga küla, Liivasaare raba	Graniit 4,5×3,8×3,5 m ü. = 18,5 m
132.	Pillisaare rändrahn	„	Järvare	Lõimetsa küla	Graniit —×—×4 m ü. = 19,2 m
133.	Moori kivi	„	Lustivere	Kolh. «Võit», Leisi küla	Gneissgraniit 9,0×—×5,4 m ü. = 19 m
134.	Suur rändrahn	„	Annikvere	Umbusi küla	Graniit 4×3×2 m ü. = 16 m

1	2	3	4	5	6
135. Suur rändrahn	Põltsamaa	Põltsamaa	Puistu küla, maanteest ca 50 m ida pool	Graniit 7,3×4,3×1,8 m ü.=18 m	
136. Suur rändrahn	„	Soomevere	Kolh. «1. Mai», Paaksi- ma küla	10,0×5,2×3,1 m ü.=23,1 m	
137. Suurkivi	„	Ollepa	Kolh. «Edu», Villevere küla	Rabakivi 6×4×2,5 m ü.=15,8 m	
138. Kabala kivi	„	„	Kolh. «Leninlik Tee», Kabala küla, idaosas	7,5×5,5×4,1 m ü.=20,3 m	
139. Vaki kivi	„	„	Kabala m/k., Vaki v/k., kv. nr. 8	Graniit 5,5×4,0×2,5 m ü.=13,5 m	
140. Põdra kivi	Põlva	Häätare	Karaski küla, Tartu— Võru mnt. ääres	Rabakivi, millele põdra kujutis 5,3×5,1×1,4 m ü.=17,3 m	asetatud
141. Suur rändrahn	„	„	—, —	8,6×5,0×1,7 m	
142. Suur rändrahn	„	Mustajõe	Põlgaste küla metsas	4,2×2,1×1,2 m ü.=14,4 m	
143. Suur rändrahn	„	Peri	Ed. Vilde nim. kolh., Metste küla, Tännasilma oja kaldal	Graniit 5,2×4,5×— m ü.=14,5 m	

1	2	3	4	5	6
144.	Võnnukivi e. Kalevipoja vestitasku kivi	Pärnu piirk.	Taali	Pärnu jões, maanteest 150—200 m	Rabakivi 9×6×5,5 m ü.=22 m
145.	Kotkakivi	„	Seliste	Manilaiul	Graniit 6×3,2×3,5 m
146.	Soo-otsa rändrahn	„	Surju	Kilingi m/k., Soo-otsa v/k., kv. nr. 4	8×—×2,7 m ü.=23,8 m
147.	Arumetsa v/k., kv. nr. 90, rändrahn	„	Häädemeeste	Laiksaare m/k., Arumetsa v/k., kv. nr. 90	6,4×4,7×3,1 m ü.=18,4 m
148.	Arumetsa v/k., kv. 123, rändrahn	„	„	—, —	6,4×5,2×3,0 m ü.=16,7 m
149.	Kiviaru v/k., rändrahn	„	Kabli	Orajõe m/k., Kiviaru v/k., kv. nr. 142. Teaste rtj. lähedal	6,1×4,7×2,2 m ü.=17,6 m
150.	Matsi kivi e. Eremit	Rakvere	Võsu	Käsmu lähedal metsas, Käsmust 1 km läände	Graniit 7,8×7,1×4,8 m ü.=24,7 m
151.	«Vana-Jüri»	„	„	Käsmus Kuradineeme vastas, Vana-Jüri neemel	Rabakivi 7,2×5,2×5,5 m ü.=20,6 m
152.	Saadumetsa suurkivi	„	„	Käsmust 1 km lõunas, maantee ääres	Rabakivi 7,4×5,7×5,0 m ü.=21,8 m

1	2	3	4	5	6
153. Orjakivi		Rakvere	Võsu	Võsult ca 3 km kirdes, metsas	Rabakivi 9,5×9,1×5,9 m ü.=31,7 m
154. Vahakivi		„	„	Palmse as.	Graniit 9,5×6,0×4,5 m ü.=24,3 m
155. Rahnude rühm Palmse pargis e. Kloostrikivid		„	„	—, —	13 suuremat ja rida väiksemaid rabakivirahne
156. Tammispea rändrahn		„	„	Tammispea küla	Rabakivi 10,7×6,5×7,5 m ü.=27,8 m
157. Käsma kivikülv		„	„		Üks kivirikkamaid piirkondi Eesti NSV-s. Rohkesti suuri rahne
158. Kaarna- e. Pruudikivi		„	Vihula	Vainopää küla	10,5×4,5×5,5 m ü.=24,5
159. Ehalkivi		„	Kunda	Letipea küla rannas	Graniit —×—×7 m ü.=48,5 m
160. Tagaküla suurkivi		„	„	Letipea küla	—×—×4 m ü.=29 m
161. Selja küla rahnud		„	„	Selja küla karjamaal	4 suurt rahnud, suurim pegmatiitne graniit 7,1×5,2×3,4 m ü.=24 m

1	2	3	4	5	6
162.	Kalevipoja kivi	Rakvere	Tudu	Tudu külast 1 km loodes maantee ääres	Graniit 5,5×5,0×2,2 m ü.=16,8 m
163.	Vaindloo hiidrahn	„		Vaindloo saare idakaldal rannajoonel	Graniit 16,9×9,8×6,8 m ü.=43,05 m
164.	Oonurme rändrahn	„	Oonurme	Oonurme küla, maanteest 150 m idas, Tagajõe ojast 200 m põhja pool	Rahn (rabakivi) purunenud kaheks osaks I 5,1×2,9×2,8 m ü.=14,5 m II 5,1×2,9×2,8 m ü.=10,8 m
165.	Eestimaa kivide kuningas	Rapla	Kohila		Graniit 8×7,5×4,4 m ü.=29,5 m
166.	Rapla rahn	„	Rapla alev	Rapla alevis maantee ääres	Graniit 6,3×6,0×1,6 m ü.=20 m
167.	Vahastu rändrahn	„	Kaiu	Rapla alevis maantee ääres	Graniit 9,4×5,9×2,5 m ü.=26,5 m
168.	Äksi suur rahn	„	Alansi	Äksi meierei juures	Graniit 10×10×3,5 m ü.=25,4 m
169.	Niitsiku suurkivi	Räpina	Mikitamäe	Niitsiku küla	Graniit 9×4×3,2 m ü.=20,3 m

1	2	3	4	5	6
170. Suur rändrahn	Räpina	Veriora	Minso külas ääres	maantee	Graniit 5,5×5,0×1,6 m ü.=18,6 m
171. Lõunakivi	Tallinna linn		Kadrioru park		3×2,7×1,7 m
172. Noortepargi kivi	„	„	„	„	Graniit 4,6×3,4×1,9 m
173. Põhja kivi	„	„	„	„	4,7×3,3×1,9 m ü.=14,1 m
174. Lindakivi	„	„	Ülemiste järve idakal- dal		-×-×3,1 m ü.=13,7 m
175. Koplipargi kivi	„	„	Koplis, Kalinini täna- va pargis		Tihe kivikülv koos suurte rabakivirahnudega S=2 ha
176. Hiidrahn Nõmmel	„	„	Valdeku		Rabakivi 11,4×6,5×6,0 m ü.=34,3 m
177. Linda-Neitsi e. Lo- dikivi	Tapa	Kadrina	Sootaguse küla, Kadri- nast 2 km loodes		Rabakivi 8,5×5,7×7,0 m ü.=40,5 m
178. Rehesaare rändrahn	„	Albu	Aegviidu m/k., Rehe- saare v/k.		Graniit -×-×5,2 m ü.=26 m
179. Eevakivi	„	Aravete	Pullevere küla		Graniit 7,5×-×3,4 m ü.=26,5 m

1	2	3	4	5	6
180. Suur rändrahn	Tartu linn			Emajõe lühal, Anne tänava lõpust edasi ca 300 m	Graniit 7×4,2×1,2 m
181. Kohtukivi	Tartu		Emajõe	Stalini-nim. kolh., Kavastu küla, Kavastu—Koosea mnt. ääres	5,5×2,8×2,0 m ü.=13,7 m
182. Kalevipoja lingukivi e. Kalevipoja tool	„		Äksi	Põltsamaa küla Saadjärve lõunakaldal	Graniit 4,5×2,8×2,1 m
183. Keskmise Kalevipoja lingukivi	„		„	Saadjärve kaldal	4,5×2,3×2,3 m ü.=12 m
184. Suurkivi rahn	„		Emajõe	Emajõe kolh., Kikaste	8×7×2,4 m ü.=28 m
185. Vedu Nõiarahn	„		Tartu	Kolh. «Tulevik», Vedu küla	Rabakivi 3×3×3,5 m ü. = 11,4 m
186. Pollikivi	„		Vara	Sookalduse küla	Rabakivi 13,7×—×4,3 m ü.=29 m
187. Pärsikivi	„		Kokora	Pärsikivi küla, Peipsist 0,5 km läände	Pegmatiit 6,5×4×2 m ü.=16 m
188. Laanekivi	„		„	Tõruvere küla heinamaal	Rabakivi 7×6×2,8 m ü.=25 m
189. Mäkaste ohvrikivi	„		„	Mäkaste küla	9×5,3×1,3 m ü.=25,3 m

1	2	3	4	5	6
190. Suur rändrahn	Valga	Öru	Kasa küla, Tartu—Valga mnt. 200 m läände	Gneissgraniidi rahn jää lihvimisjälgedega 4×3×1,7 m	
191. Taagepera ohvikivi	„	Taagepera	Sanatooriumist ca 1,5 km lääne pool, metsas	Graniit 4,9×3,1×0,8 m ü.=12,4 m	
192. Laiakivi rändrahn	Viljandi	Kõpu	Kõpu küla, Laiakivi pere juures	Graniit 8,0×—×3,3 m ü.=21 m	
193. Puiatu suurkivi	„	Raudna	Puiatust 2,5 km põhja pool	Graniit 5,0×5,0×2,3 m ü.=20 m	
194. Sammuli rahn	„	Uusna	Viiratsi sovh., Pinge osak.	6,8×4,0×2,5 m ü.=21,5 m	
195. Suur rahn I	„	Paistu	Kurvitsa sovh., Kalme küla, Viljandi—Abja mnt. ääres, Koka pere lähedal	6,3×4,4×1,5 m ü.=17,6 m	
196. Suur rahn II	„	„	„	Graniit 6,3×4,4×1,5 m ü.=16,1 m	
197. Suur rahn III	„	„	„	Graniitkivikülv levib põhimorreensel künnisel (S=2 ha) 4,3×3,6×1,9 m ü.=11,7 m	

1	2	3	4	5	6
198.	Suur rahn IV e. Vanapagana istekivi	Viljandi	Paistu	Kurvitsa sovh., Kalme küla, Viljandi—Abja mnt. ääres, Koka pere lähedal	Graniit 5,9×4,2×1,3 m ü.=15,3 m
199.	Kõrvi suurkivi	„	„	Kolh. «Võit», Kõrvi pere lähedal	8,5×6,8×2,5 m ü.=22,3 m
200.	Jaanikildi rahn	„	„	Kurvitsa sovh., Mõonaste küla, Jaanikildi pere lähedal	Rabakivi 6,4×4,3×1,4 m ü.=16,4 m
201.	Suur rändrahn	„	Pärsti	Härjamäe oosi kirde-nõlval, Vanamõisa küla	Graniit 5,3×3,2×3,9 m ü.=14 m
202.	Rõngu kivi	„	Tääksi	Tääksi küla	Graniit 5,3×3,7×2,8 m
203.	Paksu suurkivi	„	„	„	Graniit 3,5×—×3,0 m ü.=12,4 m
204.	Lepakose rändrahn	„	Arjandi	Navesti jõe ääres Lepakose pere lähedal	Graniit 6,2×—×1,8 m ü.=21 m
205.	Tammeveski kivi	„	Vastsemõisa	Kolh. «Kalju», Kobrovere küla	Graniit 6,2×4,5×2,4 m ü.=16,5 m
206.	Labidakivi	„	Arjandi	Vastsemõisa m/k., Labida v/k., kv. nr. 53	Graniit 10,2×3,2×3,4 m ü.=24,1 m

1	2	3	4	5	6
207. Suur rändrahn		Viljandi	Arjandi	Lahmuse sovh.	Graniit 4,5×—×3,0 m ü.=12,4 m
208. Suur rändrahn		„	Olustvere	Kolh. «Koit», Paksu küla, Linnamäe lähedal	6,1×—×1,7 m ü.=17,1 m
209. Kalevipoja kivi		„	Vooru	Kivilõppe küla, Võrtsjärve ääres	Rabakivi 5,4×4,3×3,3 m ü.=15,8 m
210. Korgõmäe kivi	Ivanni-	Võru	Haanja	Suur-Munamäe lõunaküljel Tsutsu küla metsas	2,7×1,4×1,3 m ü.=11 m
211. Suur rändrahn		„	Rõuge		—×—×3,5 m ü.=15,8 m
212. Tinnipalu rändrahn		„	Kurenurme	Riigimetsas, Kärgula—Tinnipalu m/k., kv. 62	6,3×5,4×1,2 m ü.=14,8 m
213. Hinnimäe rändrahn		„	Varstu	Krabi küla	Graniit 5,4×4,6×1,4 m ü.=14,8 m
214. Suur rändrahn		„	Illi	Pütsepa külast lõuna pool	—×—×4 m ü.=16,8 m
215. Suur rändrahn	Väike-	Maarja	Tamsalu	Tamsalu lubjavabriku lähedal	7,3×4,5×3,4 m ü.=24,2 m
216. Liigvalla orjakivi		„	Rakke	Liigvalla metsas	2×1,5×1,5 m

1	2	3	4	5	6
217.	Kalevipoja vestitasku kivi e. Viie vala piirikivi	Vändra	Rõusa	Kolh. «Viisaastak», Tellissaare lähedal	Graniit 7,8×7,0×3,9 m ü.=23,9 m
218.	Suur rändrahn «Jännessaru kivi»	„	Aesoo	Lössenko-nim. kolh., Aluste küla	6,7×4,7×3,5 m ü.=23,5 m
219.	Ratta rändrahn	„	„	Päästalu küla, maanteest 150 m kaugusel	Pegmatiitgraniit 5,5×3,3×2,1 m ü.=15,2 m
220.	Suur rändrahn	„	Kaisma	Viluvere küla, koolimaja varemeist ca 1 km	Pegmatiitgraniit 6,8×3,1×2,7 m ü.=19,0 m
221.	Kivimurru rahn	„	„	Pärnjõe sovh., Villemi perest ca 2 km idas, soos	6×5×4 m ü.=19,1 m
222.	Suur rändrahn	„	Aluste	Kalinini-nim. kolh., Vana-Vändrast 1 km Vihtra pool, maantee ääres	3,6×3,2×1,8 m ü.=17,6 m

Riikliku kaitse alla kuuluvate põliste puude loetelu *

Jrk. nr.	Objekti nimetus	Mõõduühik (arv)	Rajoon, linn	Külanõukogu	Küla, metskond, kolhoos	Objekti karakteristik ja kohalik nimetus
1	2	3	4	5	6	7
1.	Männid	16	Abja	Abja	Vana-Kariste, Kullamäel, Zdanovi-nim. kolh.	Dekoratiivne männik ü. = 2—3 m k. = 18 m
2.	Kuusk	1	„	„	Sarja küla, kolh. «Kalev»	Omapärase kujuga ü. = 3 m k. = 20 m
3.	Kadakad	5	„	„	Kolh. «Kalev», Reinu pere lähedal	Omapärase kujuga k. = kuni 6 m
4.	Kadakas	1	„	„	Vana-Kariste, Kullamäel, Zdanovi-nim. kolh.	ü. = 0,7 m k. = 6 m
5.	Paju	1	„	„	Vana-Kariste, Vihtla pere lähedal, Zdanovi-nim. kolh.	Väga dekoratiivne 7-haruline puu k. = 18 m
6.	Tamm	1	„	Halliste	Kolh. «Täht», Tamme pere õues	ü. = 5,6 m k. = 12 m «Halliste hiietamm», «Tamme väga vana tamm»

* Koostatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse juhataja 17. märtsi 1959. a. käskkirja nr. 25 lisa nr. 2 alusel.

1	2	3	4	5	6	7
7. Mänd		1	Abja	Tihemetsa	Kärsu as., kõlh. «1. Mai»	ü. = 3,10 m k. = 12,9 m
8. Mänd		1	Kilingi- Nõmme linn		Kilingi-Nõmme kesk- väljakul	ü. = 2,20 m k. = 10 m «Pühamänd»
9. Tamm		1	„	Saarde	Kilingi as., Kil.-Nõm- me—Tali tee ääres, L. Koidula nim. kolh.	ü. = 3,35 m k. = 17,5 m
10. Kased		3	Abja	„	—, —	ü. = keskmiselt 2,75 m k. = kuni 24 m
11. Jalakas		1	„	Tali	Laiksaare as., Laiksaa- re kooli lähedal, Stalini- nim. kolh.	ü. = 4,30 m k. = 32 m
12. Künnapuu		1	„	„	—, —	ü. = 3,10 m k. = 27 m
13. Mänd		1	Elva linn	„	Elva spordiväljaku ääres	ü. = 3,10 m k. = 15 m
14. Mänd		1	„	„	Valga mnt. ääres	ü. = 3,13 m k. = 12 m «Mesikäpa mänd», «Ilumänd»
15. Männid		3	„	„	Kangelaskalmistul	ü. = 3,23 m, 2,30 m ja 2,30 m k. = 11 m, 11 m ja 12 m. «Kaarli männid»

1	2	3	4	5	6	7
16. Mänd		1	Elva linn	Tali	Arbimäel, Tartu—Valga mnt. 300 m kirdes	ü. = 3,66 m k. = 10 m «Mäe-Arbi mänd»
17. Kuused		2	Elva	Elva	Peedu m/k. Kirepi v/k. kv. nr. 82	ü. = 3 m ja 3,5 m k. = 25 m ja 22 m
18. Kuusk		1	„	„	Peedu m/k. Illi v/k. kv. nr. 91	ü. = 2,82 m k. = 23 m
19. Mänd		1	„	Aakre	Konguta m/k. Niguri v/k. kv. nr. 178	ü. = 2,68 m k. = 18 m
20. Männid		2	„	„	Aakre—Kure tee ääres, Aakre kolh.	Seotud legendidega ü. = 2,5 m, 2,73 m k. = 11 m ja 15 m
21. Mänd		1	„	Kambja	Kambja m/k. Kambja v/k. kv. nr. 107	ü. = 2,5 m k. = 30 m
22. Kuusk		1	„	„	Kambja m/k. Kambja v/k. kv. nr. 24	ü. = 2,6 m k. = 30 m
23. Tammed		2	„	Palupera	Tamme puukool	Hiietammed ü. = 5,5 m ja 3,6 m k. = 25 m ja 16 m
24. Tamm		1	„	„	Kutsari pere lähedal, Orumäe kolh.	Dekoratiivne ü. = 4,5 m k. = 13 m
25. Kask		1	„	Puhja	Süti pere aias, Puhja kolh.	ü. = 3 m k. = 22 m

1	2	3	4	5	6	7
26.	Pärnad	3	Elva	Ulila	Väike-Ulila end. kooli pargis, «Tõusu» kolh.	ü. = 2,5 m, 2,3 m ja 3,7 m k. = 25 m
27.	Vahtrad	2	„	„	Ulila Lasteaia pargis	ü. = 2 m ja 1,6 m k. = 22 m ja 20 m
28.	Pajud	2	„	„	Rämsi, Rämsi—Puhja tee ääres, Uula sovh.	ü. = 3,75 m ja 3 m k. = 19 m ja 20 m
29.	Pärn	1	„	Konguta asundus	Konguta Lastekodu pargis	ü. = 4,4 m k. = 16 m
30.	Pärnad	2	„	Konguta	Norra pere lähedal, Viljamsi-nim. kolh.	ü. = 2,4 m ja 3,4 m k. = 17 m ja 18 m
31.	Pärn	1	„	„	Peedu m/k. Kulbimäe v/k. kv. nr. 57	ü. = 3,3 m k. = 16 m
32.	Pärnad	3	„	Rannu	Rannu 7-a. Kooli lähedal, kolh. «Säde»	Puud kokku kasvanud ü. = 3,6 m, 2,7 m ja 2,65 m k. = 15 m
33.	Pärnad	2	„	Rõngu	Kirepi küla, Laane pere aias, Teedla sovh. Tammistu osak.	ü. = 2,85 m ja 3,65 m k. = 28 m
34.	Tamm	1	„	Pühajärve	Pühajärve sanatooriumi pargis	ü. = 4,90 m k. = 15 m
35.	Tamm	1	„	„	Pühajärve sanat., Otepää—Puka tee ääres	ü. = 6,50 m k. = 19 m «Pühajärve sõjatamm»

1	2	3	4	5	6	7
36. Tammed		3	Elva	Pühajärve	Pühajärvel, Sõsarsaarel	ü. = 3,30 m, 4,50 m ja 3,70 m k. = 14 m, 17 m ja 18 m
37. Tammed		2	„	„	Pühajärvel, Kloostri- saarel	ü. = 5,20 m ja 4 m k. = 17 m
38. Kuusk		1	Haapsalu	Risti	Kullamaa m/k. Rõu- ma v/k. kv. nr. 64	ü. = 2,85 m k. = 35 m
39. Pärn		1	„	„	Risti alevik, Haapsalu— Tallinna mnt. ääres, 0,3 km raudteejaamast	ü. = 3 m k. = 25 m
40. Tammed		5	„	Ahli	Uuemõisa rtj. juures Haapsalu m/k., Uuemõi- sa v/k.	ü. = 3—5 m k. = 12—25 m
41. Tamm		1	„	„	Võnnu as., end. mõisa pargi taga, K. Marxi nim. kolh.	ü. = 3,95 m k. = 25 m «Lusti tamm»
42. Pärn		1	„	Pürksi	Aulepa küla, Pärnaste pere õuel, Kalinini-nim. kolh.	ü. = 4,9 m k. = 25 m
43. Pooppuu		1	„	Palivere	Palivere tuletõrjekuuri ees, Haapsalu—Risti mnt. ääres	ü. = 1,69 m k. = 9 m
44. Kuusk		1	„	Nõva	Seljamäel, kolh. «Võit»	Lühtritaolise võraga, seotud rahvapärimestega ü. = 2,22 m k. = 18 m

1	2	3	4	5	6	7
45. Kadakad	20 tk.		Haapsalu	Linnamäe	Taeblas, A. Laikmaa kodus alleena	Omavad kultuuriajaloolist väärtust kui kunstniku istutatud puud
46. Tamm	1		„	„	Kärbla küla, Lika pere põllul	ü. = 3,18 m k. = 14 m
47. Tamm	1		„	Ridala	Puise küla, Löpre pere lähedal	ü. = 3 m k. = 12 m
48. Kuusk	1		Harju	Viimsi	Viimsi m/k. Riiasöö- di v/k.	Rändrahnul kasvav kuusk ü. = 0,5 m k. = 5 m
49. Kadakas	1		„	Jõelähtme	Ruu küla, Jägala jõe kaldal, Piibe mnt. ääres	ü. = 1,10 m k. = 12 m «Mäe kadakas»
50. Männid ca 3 hektaril			„	Kuusalu	Tülivere oja läheduses, Võnsi pere juures	Äärmiselt dekoratiivne, harg- nevate mändide grupp
51. Männid	5		„	„	Kuusalu kiriku taga	Omapärase kujuga dekoratiiv- sed männid
52. Tamm	1		„	„	Kuusalu, Tülivere oja kaldal, vana Tallinna— Narva mnt. ääres	Ohvripuu ü. = 5,7 m k. = 20 m
53. Tammed	2		„	„	Ubari metsnikukoha koplis	Kokkukasvanud tammed ü. = 1,92 m ja 0,95 m k. = 15 m
54. Tamm	1		„	Viimsi	Viimsi m/k. Riiasöö- di v/k., metsavahi õues	ü. = 4,18 m k. = 19 m

1	2	3	4	5	6	7
55.	Kadakas	1	Harju	Kõnnu	Kolga m/k. Mati v/k. kv. nr. 18	Omapärase kitsa võraga puu ü. = 0,62 m k. = 7 m
56.	Haab	1	„	„	Valgejõe m/k. Sillaotsa v/k. kv. nr. 29	ü. = 3,10 m k. = 25 m
57.	Kadakas	5	„	Kolga	Liiapeksi küla, Kostivere sovh. Kolga osak.	ü. = 0,7—0,8 m k. = 6—7 m
58.	Pärn	1	„	„	„	ü. = 4,5 m k. = 28 m
59.	Vaher	1	„	„	„	ü. = 3 m k. = 22 m
60.	Kuusk	1	„	Anija	Kehra, Ülejõe pere juures, kolh. «Edu»	Omapärase kujuga vorm — ussikuusk ü. = 0,50 m k. = 3,20 m
61.	Kadakas	1	„	„	Väljaku pere juures, kolh. «Edu»	ü. = 1,45 m k. = 8 m
62.	Raudpajud	13	„	„	Jägala jõe kaldal, Söötevälja pere kohal, kolh. «Edu»	Väga dekoratiivsed ü. = kuni 3,40 m k. = kuni 15 m
63.	Mänd	1	Hiiumaa	Pühalepa	Tubala m/k. kv. nr. 162	ü. = 2,6 m k. = 18 m
64.	Saar	1	„	Luidja	Ojametsa küla, Kõrgessaare m/k., kantselei juures	ü. = 4,20 m k. = 23 m

1	2	3	4	5	6	7
65. Pärn		1	Hiiumaa	Luidja	Ülendi küla, kolh. «Punalipp»	Omapärase kujuga ü. = 5,60 m k. = 11 m «Pühapärn»
66. Tamm		1	„	„	—, —	ü. = 5,10 m k. = 18 m
67. Kadakas		1	„	„	Ülendi küla, eelmisena nimetatud tammest 300 m läänes, kolh. «Punalipp»	Omapärane küpressitaoline vorm ü. = 0,90 m k. = 8 m
68. Kuusk		1	Jõgeva	Sadala	Kantküla, Oru pere lähedal, Viljamsi-nim. kolh.	ü. = 1,66 m k. = 19 m «Küünlakuusk»
69. Kask		1	„	„	Leedi asundus, kolh. «Rahvaste Sõprus»	ü. = 1,55 m k. = 27 m «Mesipuu»
70. Kuusk		1	„	Palamuse	Kaarepere m/k. Luua v/k., tee ääres	ü. = 2,57 m k. = 25 m
71. Euroopa lehis		1	„	„	Luua Metsakooli pargis	ü. = 3,67 m k. = 30 m
72. Tamm		1	„	„	Imukvere küla, Puieste tee lähedal, V. Kinnissepa nim. kolh.	ü. = 4,65 m k. = 30 m
73. Jalakas		1	„	„	Kaarepere m/k. Luua v/k., tee ääres	ü. = 2,94 m k. = 25 m

1	2	3	4	5	6	7
74. Hall pähkclipuu	1	Jõgeva	Palamuse	Luuu Metsakooli pargis	ü. = 4 m k. = 18 m	
75. Tamm	1	„	Laiuse	Laiuse kiriku aias	ü. = 3,30 m k. = 18 m	
76. Pärn	1	„	„	—, —	Seotud ajalooliste traditsioonidega ü. = 4,25 m k. = 25 m	
77. Pärn	1	„	Tabivere	Tabivere rtj. lähedal, Linnu pere juures	Kauni võraga ü. = 3 m k. = 16 m	
78. Kuusk	1	„	Lohusuu	Lohu, Separa pere lähedal, kolh. «Peipsirand»	Seotud pärimustega ü. = 2,50 m k. = 28 m	
79. Mänd	1	„	Lullikatku	Torma küla, Otsa pere lähedal, Lenini-nim. kolh.	ü. = 2,70 m k. = 13 m «Prohveti mänd»	
80. Lehis	1	„	„	Vaiatu as., Sadala—Vaiatu tee ääres pargis, kolh. «Suur Oktoober»	ü. = 2,33 m k. = 25 m	
81. Pärnad	7	„	„	Torma, Lahvardi pere juures	Kultuuriajaloolise väärtusega puud kirjanik Jakob Pärna sünnikohas	
82. Pärn	1	„	Avinurme	Kolgavälja küla, Mäldri pere lähedal	ü. = 1,50 m k. = 22 m	

1	2	3	4	5	6	7
83. Pärnad		3	Jõgeva	Avinurme	Avinurme 7-a. Kooli õppe- ja katseaias	ü. = 3,90 m, 2,30 m ja 3,40 m k. = 23 m, 22 m ja 23 m
84. Pärn		1	„	„	Jõemetsa küla, Matsra pere lähedal, kolh. «Kalev»	Maani ulatuva võraga puu ü. = 2,50 m k. = 22 m
85. Vaher		1	„	„	—, —	«Kolmeharuline», harude ü. = 2 m, 1 m ja 1 m k. = 20 m
86. Kased		4	„	„	Kolguvälja küla, Värava pere, kolh. «Kalev»	ü. = 1,7 m, 1,7 m 1,80 m ja 2,00 m k. = 28 m
87. Lõhislehine valgelepp		1	„	„	Jõemetsa küla, Matsra pere lähedal, kolh. «Kalev»	Haruldane vorm ü. = 37 m k. = 7 m
88. Tamm		1	„	„	Uustalu pere, Tamniku kolh.	ü. = 3,6 m k. = 23 m
89. Tammed		25—30	„	Iisaku	Rostoja küla, Katmani pere	ü. = 4,5 m k. = kuni 25 m
90. Kadakad		umbes 1 ha	„	Mäetaguse	Kiikla m/k. Mäetaguse v/k. kv. nr. 177	Dekoratiivsed ü. = kuni 0,70 m k. = kuni 11 m
91. Tamm		1	„	Illuka	Kuremäe kloostri aias	Seotud Kalevipoja rahvamuistenditega ü. = 4,29 m k. = 26,50 m

1	2	3	4	5	6	7
92. Mänd		1	Jõhvi	Alajõe	Kuru algkooli juures	Omapärase kujuga ü. = 3,10 m k. = 7 m
93. Palsampappel		1	„	Toila	End. Oru lossi pargis	ü. = 3,4 m k. = 22 m
94. Pärnad		2	„	Tudulinna	Lemmaku küla, Rannapungerja jõe kaldal, Tudulinna kolh.	Kokkukasvanud puud ü. = 1,90 m, 2 m k. = 22 m
95. Kask		1	„	„	Sahargu küla, Vainu pere lähedal, kolh. «Põhjala»	ü. = 2,35 m k. = 20 m «Vainu kask»
96. Mänd		1	Keila	Vasalemma	Ohtu asundus, Vahi ja Padriku pere lähedal	ü. = 3,25 m k. = 10 m «Hiiepuu»
97. Kadakas		1	„	„	Niitvälja küla, Koplioja pere juures, Keila sovh.	ü. = 1,20 m k. = 10 m
98. Mänd		1	„	Padise	Kloostri - m/k. Kloostri v/k., Tallinna—Haapsalu mnt. ääres	ü. = 4,26 m k. = 20 m «Krahvi mänd»
99. Palsampappel		2	„	„	Padise, Tallinna—Haapsalu raudtee ääres, Koidla-nim. kolh.	ü. = 4,38 m k. = 25 m «Peetri paplid»
100. Kadakas		1	„	Kernu	Kernu 7-kl. Kooli juures, Haiba sovh.	ü. = 1,32 m k. = 4 m «Haiba 7-keeruline kadakas»

1	2	3	4	5	6	7
101. Tamm		1	Keila	Keila	Keila, Paldiski ja Haapsalu raudtee hargnemiskohas	ü. = 5,90 m k. = 25 m «Liivaaugu tamm»
102. Jalakas		1	„	Klooga	Põllküla, Põllküla—Laoküla tee ääres	ü. = 3,05 m k. = 30 m
103. Saar		1	„	„	Vana-Karjaküla, Matsu pere õues, kolh. «Töötus»	ü. = 4,10 m k. = 20 m
104. Saar		1	„	„	Keila-Joalt 3 km, Risti pere, Kolh. «Töötus»	ü. = 4,50 m k. = 15 m
105. Tamm		1	„	Harku	Ülgase as., 1 km sov. keskusest	ü. = 3,17 m k. = 22 m
106. Tamm		1	„	„	Harku-Nõmme küla, Rabakivi pere lähedal	ü. = 3,30 m k. = 25 m
107. Tamm		1	Kingissepa	Kuressaare	Randvere küla, kolh. «Tulevik»	ü. = 4,0 m k. = 14 m «Õunapuu põline tamm»
108. Tammed		2	„	„	—, —	ü. = 3 m ja 3,20 m k. = 11 m ja 12 m
109. Tamm		1	„	Kaarma	Kaarma 7-a. Koolist 250 m kaugusel, tee ääres	ü. = 4,00 m k. = 18 m
110. Kadakas		1	„	Kaali	Kaali, Saadu pere lähedal, kolh. «Üksmeel»	ü. = 1,4 m k. = 10 m
111. Tamm		1	„	„	Selu pere juures, kolh. «Üksmeel»	ü. = 4 m k. = 15 m

1	2	3	4	5	6	7
112. Pärn		1	Kingissepa	Võhma	Täri pere karjatänaval, kolh. «Ühinenud Rand»	ü. = 6,45 m k. = 10 m «Täri pärn»
113. Pappel		1	„	Kärla	Nõmpa küla, Mõisamaa pere juures, kolh. «Võit»	ü. = 4,30 m k. = 18 m
114. Tamm		1	„	„	Paiküla—Kandle tee ääres, kolh. «Võit»	ü. = 5,25 m k. = 15 m «Sassi tamm»
115. Tamm		1	„	Mustjala	Pidula—Taavi tee ää- res, kolh. «Partisan»	ü. = 3,50 m k. = 15 m
116. Jugapuu		1	„	Kihelkonna	Pidula m/k. Tagamõisa v/k. kv. nr. 5	Eesti NSV suuremaid eksem- plare ü. = 0,8 m k. = 7 m
117. Pappel		1	„	Lümanda	Lümanda—Kingissepa mnt. ääres, Jõe pere juu- res, Koidula-nim. kolh.	ü. = 3,95 m k. = 15 m
118. Tamm		1	„	Maasi	Kavandi küla, Käägi pere lähedal, Maasi kolh.	ü. = 6,15 m k. = 9 m «Kägi-Jaani tamm»
119. Künnapuu		1	„	„	Kavandi küla, Maasi kolh.	ü. = 3,7 m k. = 12 m «Kopli jalakas»
120. Kadakas		1	„	„	Hindu küla, Maasi kolh.	ü. = 1,55 m k. = 8 m «Oidika kadakas»

1	2	3	4	5	6	7
121. Kadakas		1	Kingissepa	Maasi	Hindu küla, Maasi kolh.	ü. = 0,85 m k. = 8 m «Uuetoa kadakas»
122. Tamm		1	„	„	Raugu küla, Jaani pere juures, Maasi kolh.	ü. = 4,15 m k. = 15 m
123. Pärn		1	„	Metsküla	Karjalasma m/k. kantselei juures	ü. = 4,50 m k. = 20 m
124. Tamm		1	„	„	Metsküla, Jaani pere juures, kolh. «Jüriöö»	ü. = 5,6 m k. = 15 m
125. Saar		1	„	Kallemäe	Veske pere juures, kolh. «Kungla»	ü. = 2,80 m k. = 18 m
126. Tamm		1	„	„	Roosu pere juures, kolh. «Kungla»	ü. = 3,90 m k. = 15 m
127. Tamm		1	„	„	Tammevälja pere lähedal, V. Kingissepa nim. kolh.	Ohvritamm ü. = 3,75 m k. = 17 m
128. Jalakas		1	„	„	Väike-Lövel, Pauli pere õues, V. Kingissepa nim. kolh.	ü. = 5,20 m k. = 18 m
129. Haab		1	„	Valjala	Valjala küla, Lööne-Andrese pere aias	ü. = 3,30 m k. = 20 m
130. Kask		1	„	Laimjala	Kahtla laiul, kolh. «Edasi»	ü. = 2,20 m k. = 23 m «Põndi kask»

1	2	3	4	5	6	7
131. Mänd	1	Kingissepa	Torgu	Mässa küla ligidal, Koltsi järve lõunakaldal	ü. = 2,90 m k. = 10 m	
132. Veimuti mänd	1	„	„	Mõntu pargis	ü. = 1,30 m k. = 14 m	
133. Tamm	1	Kohtla-Järve	Kohtla	K.-Nõmme pargis	ü. = 4,30 m k. = 20,7 m	
134. Männid	4	„	Maidla	Maidla m/k. Mehide v/k., Oandust 2,5 km Savala suunas	ü. = 2,60 m, 2,80 m, 3,20 m ja 3,00 m k. = keskmiselt 17 m	
135. Tamm	1	Lihula	Lõpe	Paimre küla, Uduna pere õuel, kolh. «Uued Rajad»	ü. = 5 m k. = 23 m «Uduna tamm»	
136. Tamm	1	„	„	Panga mäel, Pärnu— Lihula mnt. ääres, kolh. «Uued Rajad»	ü. = 3,55 m k. = 22 m «Panga tamm»	
137. Pärn	1	„	„	Oidremaa as., Pärna pere lähedal, Oidremaa sovh.	ü. = 3,95 m k. = 17 m «Pärna», «Karjaste niinepuu»	
138. Tammed	3	„	Hanila	Voose as., Rohila pere juures, kolh. «Tulevik»	ü. = 4 m, 3,90 m ja 3,10 m k. = kuni 19 m «Põlma pea»	
139. Tammed	2	„	„	Voose as., Laane pere õues, kolh. «Tulevik»	ü. = 3,15 m, 4,25 m k. = 25 m	

1	2	3	4	5	6	7
140.	Pärn	1	Lihula	Hanila	Kaose küla, Nisuaia pere juures, kolh. «Tulevik»	ü. = 3,15 m k. = 20 m «Nisuaia niinepuu»
141.	Tammed	1	Märjamaa	Varbola	Varbola linnuse juures tee ääres, 4 km. Tallinna—Pärnu mnt.	Küllalt vanad, keskmise jämedusega 0,50—0,75 m, jändrikud
142.	Mänd	1	„	„	Vardi m/k. Varbola v/k. kv. nr. 55	ü. = 2,95 m k. = 23 m
143.	Pärn	1	„	Märjamaa	Sipa küla, Pärna pere juures, Märjamaa—Risti maanteest 1 km kaugusel	Ohvripärn ü. (maapinnal) = 9,8 m k. = 12 m
144.	Pärn	1	„	Märjamaa alev	Märjamaa alevi haigla aias	ü. = 3,6 m k. = 18 m
145.	Saar	1	„	Vaikna	Kolovere kooli pargis	Omapärane vorm ja haruldane tüve kasvukuju ü. = 0,8 m k. = 9 m
146.	Tammed		„	„	—, —	Kasvavad väga ilusa põlise alleena
147.	Tamm	1	„	Velise	Vana-Nurtu as., Velise m/k. maja õues Ellu v/k. kv. nr. 67	ü. = 4 m k. = 20 m
148.	Tamm	1	„	„	Vana-Nurtu as., eelmisest 250 m lõuna pool, kolh. «Võit»	Ohvritamm ü. = 4,65 m k. = 18 m

1	2	3	4	5	6	7
149. Tamm		1	Märjamaa	Velise	Vana-Nurtu as., Velise m/k. majast 200 m lääne pool, kolh. «Võit»	ü. = 3,8 m k. = 20 m
150. Pärn		1	„	„	Nurtu küla, Kaelase—Valgu tee ääres, kolh. «Nurme»	Huvitava võra kujuga ü. = 3,12 m k. = 20 m
151. Mänd		1	Narva	Alutaguse	Narva-Jõesuust 7 km Tallinna poole, tee ääres	Omapärase kujuga ü. = 3,60 m k. = 16 m
152. Künnapuu		1	„	„	Hoovi küla, Sininõmme tee ääres	Laia võraga ü. = 2,40 m k. = 19 m
153. Mänd		1	Paide	Koigi	Huuksi m/k. Kuusiku v/k. kv. nr. 93	ü. = 3,35 m k. = 23 m «Kuninga arumänd»
154. Kuusk		1	„	„	Koigist 2 km loodes, Kuusiku pere juures, Stalini-nim. kolh. metsas	Omapärase ussikuuse vorm ü. = 0,1 m k. = 1,85 m
155. Pappel		1	„	„	Prandi tee ääres, Stalini-nim. kolh.	Hatuseviljane pappel ü. = 4,90 m k. = 29 m
156. Hõbehaab		1	„	„	Koigi koolimaja juures pargis	ü. = 4,30 m k. = 30 m
157. Euroopa lehis		1	„	„	Kirovi-nim. kolh. keskuse juures pargis	ü. = 2,70 m k. = 30 m

1	2	3	4	5	6	7
158. Hõbehaab	1	Paide	Koigi	Kirovi-nim. kolh. keskuse juures pargis	ü. = 3,50 m k. = 28 m	
159. Arukask	1	„	„	Huuksi pargis, Stalini- nim. kolh.	ü. = 2,60 m k. = 24 m	
160. Pärn	1	„	„	—,—	Kaksikpuu ü. = 3,50 m ja 3 m k. = 27 m	
161. Elupuu	1	„	„	—,—	ü. = 1,05 m k. = 13 m	
162. Mänd	2	„	Purdi	Purdi m/k. Kalmaste v/k. kv. nr. 9	ü. = 2,65 m ja 2,55 m k. = 32,5 m ja 31 m	
163. Tamm	1	„	„	Ojaküla, Aru pere lähedal, kolh. «Võit»	ü. = 3 m k. = 17 m	
164. Pärn	1	„	„	—,—	ü. = 2,90 m k. = 18 m	
165. Tamm	1	„	Väätsa	Kõljala pere õues, kolh. «Koit»	Puul esineb Eestis haruldasi käbitaolisi vilju ü. = 2,80 m k. = 16 m	
166. Mänd	1	„	Türi	Pala küla, Türi—Väätsa tee ääres, kolh. «Võit»	ü. = 3,70 m k. = 12 m «Raudemetsa mänd»	
167. Siberi nulud	8	„	„	Kolu kooli pargis	ü. = 1,60 m k. = 22 m	

1	2	3	4	5	6	7
168.	Jalakas	1	Paide	Türi	Särevere tehnikumi par- gis	ü. = 3,35 m k. = 20 m
169.	Mänd	1	Põltsamaa	Puurmani	Puurmani as., Jaani- Hansu pere lähedal, kolh. «Rahva Hääl»	ü. = 4,05 m k. = 16 m «Puurmani vana mänd»
170.	Kuusk	1	„	Kolga-Jaani	Parika m/k. Kaubi v/k. kv. nr. 36	ü. = 2,75 m k. = 35 m
171.	Kadakas	1	„	„	Eestnurga küla, Tare- saare pere juures, kolh. «Tee Kommunismile»	ü. = 2,90 m k. = 12 m
172.	Pärn	1	„	Lustivere	Lustivere as., Miku pere lähedal, kolh. «Koit»	Hiiepärn ü. = 4,70 m k. = 17 m
173.	Kask	1	„	„	Lustivere m/k. Tuule- veski v/k. kv. nr. 33	ü. = 3,10 m
174.	Künnapuu	1	„	„	Lustivere m/k. Karual- lika v/k. kv. nr. 6	ü. = 3,30 m k. = 24 m
175.	Kased	6	„	Põltsamaa	Esku as., Kasekingu pere juures, Põltsamaalt 5 km Võhma suunas	Seotud rohkete pärimustega ü. = kuni 1,75 m k. = 25 m
176.	Tamm	1	„	Ollepa	Rassi küla, Saare-Siimu pere õues, Kabala m/k. Käoaru v/k.	ü. = 5,50 m k. = 23 m

1	2	3	4	5	6	7
177. Mänd		1	Põlva	Põlva	Kiuma as., V. Kingis- sepa nim. kolh.	ü. = 3,50 m k. = 21 m «Karo kakutu pettäi»
178. Mänd		1	„	„	—, —	ü. = 2,80 m k. = 18 m «Kraaviotsa pettäi»
179. Tammed		1	„	„	Kõrtsi metsas, kolh. «Võit»	ü. = 3,25 m k. = 18 m
180. Kadakas		1	„	Peri	Metste—Tännasilma tee ääres, Ed. Vilde nim. kolh.	ü. = 0,8 m k. = 6,5 m
181. Tamm		1	„	„	Peri as., end. mõisa pargis, Ed. Vilde nim. kolh.	ü. = 4,5 m k. = 18 m
182. Kask		1	„	„	Sooküla, Matrossovi- nim. kolh.	ü. = 2,35 m k. = 17 m
183. Tammed		4	„	Mustjõe	Tilsi Lastekodu pargis	ü. = 4,15 m, 3,5 m, 2,8 m ja 3,8 m k. = 17 m, 23 m, 23 m ja 25 m
184. Pärn		1	„	„	—, —	ü. = 4,4 m k. = 22 m
185. Amuuri korgipuu		1	„	„	—, —	ü. = 1,6 m k. = 14 m
186. Pärnad		2	„	Kanepi	Erastvere Invaliidide Kodu pargis	ü. = 3,5 m ja 3,8 m k. = 28 m ja 30 m

1	2	3	4	5	6	7
187. Kask		1	Põlva	Kanepi	Erastvere Kodu pargis	Invaliidide ü. = 2 m k. = 32 m
188. Tamm		1	„	„	Jõksi järve lähedal, Silgu pere juures, kolh. «Ühisjõud»	ü. = 3,5 m k. = 18 m
189. Tamm		1	„	Häätare	Tilleorus, Ahja jõe läänekaldal	ü. = 3,2 m k. = 18 m
190. Pihlakas		1	„	„	Tännasilma küla, Saali pere juures, Lauristini- nim. kolh.	ü. = 1,98 m k. = 10 m
191. Tammed		3	„	Valgjärve	Valgjärve as., Valgjär- ve kaldal pargis, Valg- järve kolh.	ü. = 4,90 m, 4,65 m ja 3,20 m k. = 20 m, 20 m ja 17 m
192. Tamm		1	„	„	Otepää—Kanepi mnt. ääres, Liivaku pere lähe- dal	ü. = 1,75 m k. = 15 m
193. Kased		2	„	Kooraste	Kanepi—Kooraste mnt. ääres, kolh. «Rahvaste Sõprus»	ü. = 2,85 m ja 2,70 m k. = 17 m ja 20 m
194. Kask		1	„	„	Otepää—Urvaste mnt. ääres, kolh. «Tõusev Elu»	ü. = 2,30 m k. = 13 m
195. Tammed		2	„	„	Kaagvere küla, Järve pere juures, kolh. «Suur Oktoober»	ü. = 6,40 m ja 5 m k. = 18 m ja 21 m

1	2	3	4	5	6	7
196.	Tamm	1	Põlva	Kooraste	Kaagvere küla, Kuku pere juures	ü. = 6,60 m k. = 13 m
197.	Kadakas	1	Pärnu piirk.	Audru	Malda küla, Tamme pere lähedal, Audru sovh.	ü. = 0,46 m k. = 4,25 m
198.	Kadakad	2	„ „	„	Tuuraste küla, Latika pere lähedal, Mitšurini-nim. kolh.	ü. = 0,96 m ja 0,66 m k. = 8,25 m ja 6,2 m
199.	Tamm	1	„ „	„	Audru end. kirikumõisa aias, Mitšurini-nim. kolh.	ü. = 4,2 m k. = 23 m
200.	Pärnad	9	„ „	„	Jõõpre 7-a. Kooli õues, kolh. «Bolševik»	ü. = kuni 3,90 m k. = 23 m
201.	Jalakas ja vaher		„ „	„	Audru end. kirikumõisa aias, Mitšurini-nim. kolh.	Kokkukasvanud ü. = 4,8 m k. = 24 m
202.	Pärnad	3	„ „	Kihnu	Kihnu saar — end. mõisa pargis	ü. = kuni 2,6 m k. = 16 m
203.	Tamm	1	„ „	„	Kihnu saar, Sääre küla	Suurim puu Kihnus ü. = 3,2 m k. = 16 m «Kasso tamm»
204.	Mänd	1	„ „	„	Reiu m/k. kv. nr. 63	Omapärase võraga ü. = 3 m k. = 12 m

1	2	3	4	5	6	7
205. Mänd		1	Pärnu piirk.	Surju	Kilingi m/k. Valdimuru v/k. kv. nr. 114	Eriline männi vorm (<i>Pinus silvestris</i> var. <i>virgata</i>) ü. = 0,41 m k. = 14 m
206. Kask		1	„ „	„	Lähkma küla, Kaasiku pere lähedal, Viljamsinim. kolh.	Omapärase kujuga põõsakask ü. = 0,35 m k. = 4,4 m
207. Tammed		3	„ „	Töstamaa	Kastna asundus, mere- rannal, kolh. «Äreng»	ü. = 5,5 m, 3,8 m ja 3,35 m k. = 17 m, 18 m ja 16 m
208. Pärnad		2	„ „	Halinga	Vahenurme küla kolh. «Sõprus»	ü. = 2,8 ja 3 m k. = 17 m ja 18 m «Kai» ja «Mai»
209. Pärn		1	„ „	Pärnu- Jaagupi alev	Lelle tee ääres	ü. = 4,4 m k. = 22 m «Riinu»
210. Mänd		1	Pärnu linn		Merimetsa männikus, Riia mnt. ja raudtee vahel	ü. = 3 m k. = 12,3 m
211. Mänd		1	Rakvere	Rakvere	Orutaguse küla, Hulja sovh.	Seotud pärimustega ü. = 3,2 m k. = 18 m
212. Mänd		1	„ „	Rägavere	Lavi küla, Kalakasvanduse lähedal	ü. = 3,7 m k. = 15 m «Pühamänd»

1	2	3	4	5	6	7
213. Mänd		1	Rakvere	Võsu	Võsu suvituskohas, koolimaja lähedal	Omapärase kujuga mänd ü. = 1,4 m k. = 8 m
214. Tamm		1	„	„	Vatku küla, Jaagu-Ant- su pere õuel	ü. = 3,65 m k. = 28 m
215. Pärn		1	„	„	Ilumäe küla, Palmse tee ääres	ü. = 2,9 m k. = 12 m «Hiie-niinepuu»
216. Mänd		1	„	Viru-Nigula	Pada oru kaldal, 200 m Leningradi mnt. lõunas	Pada oru kõrgel veerul, kahe- haruline, dekoratiivne ü. = 3,20 m k. = 12 m
217. Saar		1	Rapla	Juuru	Juuru kiriku lähedal, sidekontori juures	ü. = 4 m
218. Tammed		2	„	„	Juuru kiriku lähedal, põllu keskel	ü. = 3,3 m ja 2,85 m k. = 12 m ja 13 m
219. Tamm		1	„	Hageri	Aespa küla, Luige pe- re õues	ü. = 2 m k. = 15 m
220. Tamm		1	„	Raikküla	Raikküla Lastekodu maa-alal, end. mõisa par- gis	ü. = 4,75 m k. = 20 m «Bismarki tamm»
221. Tamm		1	„	„	Kolh. «Jüriöö», teest 800 m	ü. = 5,1 m k. = 27 m
222. Tamm		1	„	„	Kolh. «Uus Elu», tee ääres	ü. = 4,5 m k. = 24 m

1	2	3	4	5	6	7
223. Saar		1	Rapla	Raikküla	Kolh. «Uus Elu», tee servas	ü. = 3,8 m k. = 24 m
224. Hall lepp		1	„	Kaiu	Vahastu m/k. kantseleist 100 m idas, lepistikus	Omapärane lõhislehine vorm ü. = 0,25 m k. = 3,4 m
225. Kuusk		1	„	Käru	Rumbi küla, Pijumetsa—Käru tee ääres, Lungu sovh.	ü. = 3,20 m k. = 20 m «Rumbi kuusk»
226. Pärn		1	„	Lelle	Kastna küla, Hiimäel, kolh. «Rahu»	Omapärane puu. Hiiepärn
227. Jalakas		1	„	„	Kädval, Vanamõisa pere juures	ü. = 5 m k. = 20 m
228. Mänd		1	Räpina	Alaküla	Lokuta küla, Võõpsu mnt. ääres, Kingissepa-nim. kolh.	ü. = 4,32 m k. = 28 m
229. Männid		2	„	„	Räpina m/k. Vaadimäe v/k. kv. nr. 175	ü. = 3,5 m ja 3,25 m k. = 25 m ja 23 m
230. Mänd		1	„	Suuremetsa	Suuremetsa küla, Orava sovh.	ü. = 1,6 m k. = 24 m «Tuttuga pettäi»
231. Pärn		1	„	Räpina alev	Aiandustehnikumi park	ü. = 5 m k. = 26 m
232. Tamm		1	„	„ „	—, —	ü. = 3,7 m k. = 19 m

1	2	3	4	5	6	7
233. Mänd		1	Räpina	Veriora	Väike-Veerksu ehk Veneküla, maantee ääres, kolh. «Kalev»	ü. = 3,8 m k. = 17 m «Kahar pettäi»
234. Mänd		1	„	Võõpsu	Niitsiku—Räpina mnt. ääres, kolh. «Noorte Taha»	ü. = 3 m k. = 12 m
235. Tammed		65	Tapa	Ambla	Rava m/k. Sõnajala v/k. kv. 60	Suured tammed ü. = kuni 3,8 m k. = kuni 19 m
236. Tammed		27	„	„	Rava as., end. Rava kooli krundil, kolh. «Säde»	Suured tammed ü. = kuni 3,4 m k. = kuni 19 m
237. Mänd		1	„	„	Rava m/k. Sõnajala v/k. kv. nr. 60	ü. = 3,1 m k. = 23 m
238. Lehised		16	„	„	—, —	Suured lehised ü. = kuni 2,2 m k. = kuni 26 m
239. Tamm		1	„	Albu	Vetepere küla, Tammsaare pere juures, Tammsaare-nim. kolh.	Kirjanik A. H. Tammsaare kodutalu tamm ü. = 3,2 m k. = 16 m
240. Tamm		1	Tartu	Haaslava	Haaslava küla, Loko pere juures	ü. = 3,2 m k. = 13 m
241. Mänd		1	„	Võnnu	EPA õppe- ja katsemetsamajand «Järvselja», Apnassaare v/k. kv. 19	ü. = 2,5 m k. = 22 m «Kotkapesa mänd»

1	2	3	4	5	6	7
242. Mänd		1	Tartu	Võnnu	EPA õppe- ja katse- metsamajand Järveljal, Haavametsa tee ääres	ü. = 3,3 m k. = 32 m «Kuninga mänd»
243. Männid		5	„	„	Ahunapalu kalmistul	ü. = 2,6 m k. = 20 m
244. Kadakad		2	„	„	„	ü. = 1,55 m ja 0,8 m k. = 10 m ja 14 m
245. Tamm		1	„	„	Võnnu kiriku aias	Ajalooliste andmetega ü. = 2,4 m k. = 20 m
246. Pärn		1	„	„	Võnnu, Mäesuitsu pe- re lähedal, kolh. «1. Mai»	ü. = 4,5 m k. = 8 m «Hiiepärn»
247. Mänd		1	„	Pala	Assikvere küla, Väik- sera pere, kolh. «Okobri Võit»	ü. = 3,90 m k. = 17 m
248. Tamm		1	„	„	Ranna as., Tamme pe- re lähedal, Ranna kolh.	Seotud muistenditega ü. = 4,70 m k. = 17 m
249. Jalakas		1	„	„	Lümati küla, oja lähe- dal, Ranna kolh.	«Tuhande-aastane tamm» ü. = 0,5 m k. = 17 m
250. Tamm		1	„	Vara	Vara kiriku aias	ü. = 4,20 m k. = 24 m

1	2	3	4	5	6	7
251. Tammed		3	Tartu	Vara	Vara as., rahvamaja pargis, Vara kolh.	ü. = 4,60 m, 4,65 m ja 3,80 m k. = 20 m, 23 m ja 22 m
252. Tamm		1	„	Koosa	Koosa küla, Luha karjalauda lähedal, Alatskivi sovh. Koosa osak.	ü. = 4,8 m k. = 21 m
253. Tamm		1	„	Alatskivi	Alatskivi lossi pargis, Linnamäel	ü. = 4,20 m k. = 25 m «Truuduse tamm»
254. Kask		1	„	„	Kokora as., Kokora teederistil, Lenini-nim. kolh.	ü. = 3,05 m k. = 18 m «Teelahkme kask»
255. Kask		1	„	„	Savastvere Algkooli õues	ü. = 3,15 m k. = 20 m
256. Kask		1	Kallaste linn	„	Võidu t. 56 maja õues	ü. = 3,65 m k. = 20 m
257. Tamm		1	Tartu linn		Mitšurini t. 8 aias	Omapärane püramiidvorm ü. = 2,2 m k. = 14 m
258. Mänd		1	Valga	Taheva	Hargla kiriku juures tee ääres	ü. = 3,10 m k. = 10 m «Püha mänd»
259. Tamm		1	„	„	Koikküla, end. mõisa pargis, Zdanovi-nim. kolh.	ü. = 3,20 m k. = 18 m

1	2	3	4	5	6	7
260. Pärnad		5	Valga	Taheva	Koikküla, end. mõisa pargis, Zdanovi-nim. kolh.	ü. = 3,20 m, 3,25 m, 2,00 m, 2,80 m ja 3 m k. = 22—23 m
261. Pärn		1	„	„	End. Laanemetsa mõisa pargis, Zdanovi-nim. kolh.	ü. = 4,50 m k. = 31 m
262. Tamm		1	„	„	—„—	ü. = 4,45 m k. = 32 m
263. Tamm		1	„	„	Taheva m/k. kv. nr. 112, Koiva jõe ääres	ü. = 5,40 m k. = 18 m
264. Künnapuu		1	„	Karula	Lüllemäelt Karula rtj. viiva tee ääres, oja kaldal, kolh. «Looming»	ü. = 4 m k. = 19 m
265. Tamm		1	„	Sangaste	Sangaste—Võru mnt. ääres, Sangastest 2 km., Antsi pere lähedal	ü. = 5,15 m k. = 18 m
266. Tammed		3	Valga linn	„	Kase t. 2 õues	ü. = 3 m, 3,75 m ja 4,25 m k. = 20—22 m
267. Mänd		1	Valga	Mõniste	Saru m/k. Matsimäe v/k. kv. nr. 103	ü. = 3,6 m k. = 20,5 m «Tuttiga pettäi»
268. Männid		2	„	„	Mõniste m/k. kantselei juures Karisöödil	ü. = 2,15 m k. = 32 m «Kiigemännid»

1	2	3	4	5	6	7
269. Tamm		1	Valga	Mõniste	Mõniste m/k. kantselei juures Karisöödil	ü. = 3,8 m k. = 18 m
270. Kased		2	„	„	—„—	ü. = 2,7 m ja 2,55 m k. = 24 m
271. Kadakas		1	„	„	Mõniste sovh.	ü. = 1,5 m k. = 7 m
272. Kuusk		1	„	Haabsaare	Puusepa metsas, metsa servast 30 m lõunasse, Puusepa pere juures	Omapärane roomav vorm ü. (maapinnal) = 9 m k. = keskmiselt 0,9 m
273. Tamm		1	„	Riidaja kolh.	Riidaja as., pargis, kolh. «Helge Tee»	ü. = 4,9 m k. = 16 m «Leebiku tamm»
274. Mänd		1	Viljandi	Kõpu	Kõpu metsatööstus-punkt	Seotud traditsioonidega ü. = 2,4 m k. = 23 m «Ristimänd»
275. Kadakas		1	„	Holstre	Holstre, Lolu pere lähedal, kolh. «Ühisjõud»	ü. = 0,95 m k. = 13,5 m
276. Tamm		1	„	Paistu	Aidu, Paistu kalmistu lähedal, Polli pere juures, kolh. «Tulevik»	ü. = 5,9 m k. = 18 m
277. Tamm		1	„	„	Loodi pargi lähedal, Tõllamäel, kolh. «Tulevik»	ü. = 5,75 m k. = 21 m

1	2	3	4	5	6	7
278. Tammed	17	Viljandi	Pärsti	Pärsti, Rattamaa pere juures, Tammemäel, kolh. «Edasi»	Tammede rühm, seotud pärimustega	
279. Saar	1	„	„	Pärsti koolimaja esisel platsil	ü. = 5,7 m k. = 20 m	
280. Pärn	1	„	Saarepeedi	Uue-Võidu küla, Vägita pere aias, kolh. «Linda»	ü. = 3,9 m k. = 23 m	
281. Künnapuu	1	„	„	Uue-Võidu küla, Auksi Puuri pere lähedal, kolh. «Linda»	ü. = 3,27 m k. = 20 m «Puuri künnapuu»	
282. Künnapuu	1	„	„	Taari küla, Kolga pere, kolh. «Lembitu»	ü. = 4,7 m k. = 16 m	
283. Künnapuu	1	„	„	Uue-Võidu küla, Tamma pere juures, kolh. «Linda»	ü. = 3,6 m k. = 17 m	
284. Tamm	1	„	Uusna	Vana-Võidu küla, Pii-ma pere juures, kolh. «Kevade»	ü. = 4,55 m k. = 12 m «Tamme-Koori tamm», «Viiralti tamm»	
285. Tamm	1	„	„	Viiratsi küla, Sooba pere juures, kolh. «Kommunismi Teel»	ü. = 2,4 m k. = 16 m	
286. Kadakas	1	„	Tääksi	Võhma küla, Tallinna—Viljandi mnt. ääres, kolh. «Säde»	ü. = 0,77 m k. = 4 m	

1	2	3	4	5	6	7
287.	Tamm	1	Viljandi	Vastemõisa	Sandra küla, kolh. «Edasi» heinamaal	ü. = 5,5 m k. = 20 m
288.	Pärnad	13	„	„	Murru küla, Murru pere lähedal, kolh. «Edasi»	13 ühest kännust võrsunud pärna
289.	Kask	1	„	„	Sandra küla, kolh. «Edasi» heinamaal	ü. = 2,5 m k. = 24 m
290.	Kask	1	„	Vooru	Tarvastu, Kuressaare küla, Vaigu pere väravas	Luuletaja A. Renniti kodu kask ü. = 2,9 m k. = 16 m
291.	Kuused		„	„	Tarvastu, Kuressaare küla, Kitsi pere juures	Maastikuliselt ilus, Aino Tamme isa istutatud kuuskede rivi k. = kuni 20 m
292.	Kuusk	1	Võru	Nursi	Sänna pargi idaserval	ü. = 3,30 m k. = 22 m
293.	Mänd	1	„	„	Nilbe küla, Valga-Võru mnt. 1 km, Rõuge sovh.	ü. = 3 m k. = 18 m «Kõrgemäe pettäi»
294.	Mänd	1	„	Rõuge	Ruuga küla, Rõuge sovh.	ü. = 2,85 m k. = 17 m
295.	Tamm	1	„	„	„	ü. = 5,3 m k. = 17 m
296.	Männid	2	„	Viitina	Haki küla, kolh. «Oktoober»	ü. = 2 m, 2,8 m k. = 19 m

1	2	3	4	5	6	7
297. Kuusk		1	Võru	Viitina	Rõuge—Luutsniku mnt. ääres, kolh. «Oktoober»	ü. = 2,1 m k. = 28 m «Küünlakuusk»
298. Tamm		1	„	„	Mustahamba küla, kolhoos «Punane Täht»	ü. = 5,9 m k. = 25 m
299. Kask		1	„	„	Haki küla, kolh. «Oktoober»	ü. = 3,2 m k. = 20 m
300. Männid		3	„	Väimela	Tartu—Võru mnt. ääres, Viljamsi-nim. kolh.	ü. = 2,5 m, 2,5 m ja 2,45 m k. = 15 m, 13 m ja 14 m «Raha pettäi» «Jõorte pettäi» «Haigri pettäi»
301. Kadakas		1	„	„	Joosu—Paidra tee ääres, Reinu pere juures, Järve kolh.	ü. = 1 m k. = 8 m
302. Tamm		1	„	Urvaste	Urvaste 7-a. Kooli lähedal, kolh. «Võidu Lipp»	ü. = 7,6 m k. = 16 m «Tamme-Lauri tamm»
303. Tamm		1	„	„	Mäe-Lehtsoo veski lähedal, kolh. «Siirius»	k = 18 m ü. = 7 m «Mäe-Lehtsoo tamm»
304. Künnapuu		1	„	„	Kuldre kooli lähedal, Kuldre kolh.	ü. = 4,7 m k. = 14 m «Miku künnapuu»

1	2	3	4	5	6	7
305. Kask		1	Võru	Urvaste	Koigo tee ääres, Urvastelt 3 km, kolh. «Siirius»	ü. = 3,15 m k. = 19 m
306. Tamm		1	„	„	Pajusilma oja ääres, Kuldre kolh.	ü. = 7,2 m «Jakobi tamm»
307. Hall pähklipuu		1	„	„	Urvaste haigla pargis	ü. = 2,55 m
308. Künnapuu		1	„	Varstu	Soolätte pere juures, kolh. «Nõukogude Eesti»	Kaheharuline ü. = 3,75 m k. = 21 m
309. Mänd			„	Tsooru	Kõrgepalu kooli lähedal, kolh. «Tulevik»	k. = 28 m ü. = 4,35 m «Kõrgepalu mänd»
310. Mänd		1	„	Illi	Saika küla, Vastseliina—Misso tee ääres, Misso sovh.	ü. = 2,8 m k. = 11 m «Sapimäe pettäi»
311. Jalakas		1	„	„	Vastseliina asunduses puistees	ü. = 4,40 m k. = 17 m
312. Hõbepaju		1	„	„	Vastseliina—Misso tee ääres, Illi veski juures, Kirovi-nim. kolh.	ü. = 5,30 m k. = 14 m
313. Tamm		1	„	Misso	Murati järve läänekaldal, Ruusmäe sovh.	ü. = 4,20 m k. = 16 m
314. Kask		1	„	„	Misso küla, Griva pere juures, Misso sovh.	ü. = 2,90 m k. = 18 m

1	2	3	4	5	6	7
315. Mänd		1	Võru	Meremäe	Võru—Petseri mnt. ääres, kolh. «Esimene Mai»	ü. = 2,80 m k. = 16 m
316. Tammed		2	„	Ruusmäe	Rogosi as., järve ääres, Ruusmäe sovh.	ü. = 4,60 m k. = 16 m
317. Kask		1	Võru	Saaluse	Jeedas-Perametsa küla, Tooma pere, kolh. «Rahu»	ü. = 2,35 m k. = 20 m «Toome kõiv»
318. Mänd		1	V.-Maarja	Laekvere	Laekvere küla, Kõrgmäe pere lähedal	Omapärase kujuga vana mänd
319. Pärnad		3	„	„	Lõusa küla, Padu-Laekvere tee ääres	ü. = kuni 3,2 m k. = 16 m
320. Tammed		2	„	Salla	Salla as., Salla kooli pargis	Üks neist «Plettenbergi tamm» ü. = kuni 5 m k. = 17 m
321. Kuusk		1	„	Simuna	Pudivere küla, Äntusse suunduva tee ääres	Kaheharuline ü. = 1,8 m k. = 20 m
322. Tamm		1	„	Rakke	Liigvalla pargis	ü. = 3,8 m k. = 22 m «Orjatamm»
323. Mänd		1	„	Tamsalu	Porkuni veski taga põlul	ü. = 3 m k. = 12 m

1	2	3	4	5	6	7
324. Hõbepajud		3	V.-Maarja	Tamsalu	Porkuni järve ääres	ü. = kuni 6,2 m k. = 16 m
325. Pärn		1	„	Vajangu	Kuie park	Omapärase juurega ü. = 1,3 m k. = 18 m «Hobusepuu»
326. Pärnad		2	Vändra	Aesoo	Võiera küla, Võiera algkooli õuel	ü. = 3,15 m ja 2,55 m k. = 16 m
327. Künnapuu		1	„	Aluste	Masso küla, Vändrast 7 km Pärnu poole, tee ääres	ü. = 3,8 m k. = 15 m «Ohvrijalakas»
328. Mänd		1	„	Kaisma	Kaisma as., end. Kais- ma mõisa õues, Kingis- sepa-nim. kolh.	ü. = 3 m k. = 15 m «Oldekopi mänd»
329. Mänd		1	„	„	Kergu küla, Kergu— Aluste mnt. ääres, Kin- gissepa-nim. kolh.	Omapärase võraga mänd ü. = 1,95 m k. = 10 m
330. Mänd		1	„	„	Kõnnu m/k. kv. nr. 32, Kergu—Järvakandi mnt. ääres	ü. = 3,7 m k. = 15 m «Sohlu mänd»
331. Tamm		1	„	„	Kergu küla, Kergu— Metsaküla tee ääres, Kin- gissepa-nim. kolh.	ü. = 4,35 m k. = 18 m «Arametsa tamm»

1	2	3	4	5	6	7
332.	Tammed	2	Vändra	Kaisma	Kergu küla, Paisu pere lähedal, Kingissepa-nim. kolh.	ü. = 4,35 m k. = 22 m ja 20 m «Paisu tammed»
333.	Tammed	2	„	„	Kergu—P.-Jaagupi mnt. lähedal, Pedametsa pere juures, Kingissepa-nim. kolh.	ü. = 5,70 m, 5,55 m k. = 20 m, 18 m «Pedametsa tammed»
334.	Mänd	1	„	„	Allika küla, Peedi pere lähedal	ü. = 3,65 m k. = 8,5 m
335.	Mänd	1	„	Tori	Jõesuu küla, kolh. «Oktoobri Võit» keskuse õues	Omapärase kasvukujuga mänd ü. = 1,37 m k. = 3,4 m «Päkapiku mänd»

**EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU JUURES ASUVA
LOODUSKAITSE VALITSUSE JUHATAJA
K Ä S K K I R I
RIIKLIKU KAITSE ALLA VÕETUD MAASTIKU
ÜSIKELEMENTIDE, DENDRAARIUMIDE JA
KATSEKULTUURIDE, VILJAPUUDE JA
VILJAPUUAEDADE, RÄNDRAHNUDE JA
KIVIKÜLVIDE NING PÕLISTE PUUDE KAITSE
KORRALDAMISE PÕHIMÄÄRUSE KINNITAMISEST**

Vastavalt Eesti NSV Ministrite Nõukogu korraldusele 13. märtsist 1959. a. nr. 331-k kinnitada riikliku kaitse alla võetud maastiku üksikelementide, dendraariumide ja katsekultuuride, viljapuude ja viljapuuaeda, rändrahnude ja kivikülvide ning põliste puude kaitse korraldamise põhimäärus.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja V. Telling*

17. märtsil 1959 nr. 26

Kinnitatud
Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
käskkirjaga nr. 26 17. märtsist 1959. a.

**RIIKLIKU KAITSE ALLA VÕETUD MAASTIKU
ÜSIKELEMENTIDE, DENDRAARIUMIDE JA
KATSEKULTUURIDE, VILJAPUUDE JA
VILJAPUUAEDADE, RÄNDRAHNUDE JA
KIVIKÜLVIDE NING PÕLISTE PUUDE KAITSE
KORRALDAMISE PÕHIMÄÄRUS**

Looduse üksikobjektide riikliku kaitse ülesandeks on säilitada Eesti NSV-s teaduslikel, pedagoogilistel, kultuuri-ajaloolistel ja esteetilistel eesmärkidel meie maastike looduslikult kaunimaid ja haruldasemaid üksikelemente, väärtuslikemaid dendraariume, katsekultuure, viljapuid ja viljapuuaeda, suuremaid ja huvitavamaid rändrahnude, kivikülve ning põliseid puid.

I. Riikliku kaitse alla võetud looduse üksikobjektide säilitamise eesmärgil on keelatud:

1) maastiku üksikelementide osas:

a) geoloogilistest paljanditest, koobastest ja jugade astangutest pae, dolomiidi, kruusa ja liiva võtmine, jugade veejõu kasutamise edasine suurendamine, jõesängi süvendamine ja risustamine või mõnel muul viisil jugade, koobaste ja paljandite ning nende lähema ümbruse loodusliku ilme muutmine;

b) «mägede» ja moreenküngaste loodusliku ilme rikkumine neist kruusa ja liiva võtmise ning metsa lageraie teel;

c) karstialadel pae murdmine, kruusa ja liiva võtmine, prahi mahapanek ja karstimoodustiste loodusliku ilme iga-sugusel muul viisil rikkumine;

d) geoloogiliste ja geograafiliste objektide otseses läheduses ehituste püstitamine ilma Looduskaitse Valitsuse loata;

2) dendraariumide, katsekultuuride, viljapuuaedade ja üksikute kaitse alla võetud viljapuude maharaiumine, rikkumine või kahjustamine;

3) rändrahnude ja kivikülvide loodusliku ilme ja asukoha muutmine;

4) põliste või haruldaste puude maharaiumine, rikkumine või kahjustamine.

II. Dendraariumide, katsekultuuride, viljapuuaedade ja üksikute kaitse alla võetud viljapuude osas tehtavate hool-dus- ja aretustööde aastaplaanid tuleb kooskõlastada Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega.

ANDMEID RIIKLIKU KAITSE ALLA VÕETUD MAASTIKU ÜKSIKELEMENTIDE, RÄNDRAHNUDE, PÕLISTE PUUDE, DENDRAARIUMIDE, KATSEKULTUURIDE, VILJAPUUDE JA VILJAPUUAEDADE KOHTA.

Riiklike kaitse- ja keelualade kõrval esineb meil terve rida väiksematel pindaladel või üksikult paiknevaid loodus-mälestusmärke ja -haruldusi, mis vajavad riiklikku kaitset.

1. Eesti NSV paas-aluspõhjaga seotud loodusmälestus-märkidest väärisid riiklikku kaitset järgmised.

A. Pankranniku kõrgemad osad, nn. pangad, mis on head geoloogilised paljandid mere murrutava tegevuse tule-musel kujunenud iseloomulike kulbastega.

B. Pankranniku juurde kuuluvad huvitavamad joad Põhja-Eesti jõgedel, nagu Jägala, Keila ja Narva jõe juga, Joaveski juga Loobu jõel jt. On küsitav, kas on võimalik kindlustada nende jugade looduslikku seisundit, sest enamiku jugade veed on reguleeritavad jõgedele rajatud hüdrotehniliste ehitustega. Tõenäoliselt tuleb rahulduda ainult nende veejõu edaspidise kasutamise piiramisega.

C. Karstivormid, mis on tekkinud vee lahustava tegevuse toimel lubjakividele. Nimelt on lubjakivides voolav vesi võimeline lubjakive keemiliselt lahustama, mis viib omapäraste pinnavormide, nagu lehtritaolised kurisud, väljaprepareeritud kivilauad ja -pangad ning maapinnas kujunenud tühikute kokkuvarisemisel moodustunud langatusvormid (lehtrid, kraatrid jne.), kujunemisele, mis üldiselt on tuntud karsti nimetuse all. Olgu märgitud, et peale teadusliku tähtsuse on karsti uurimisel suur praktiline tähtsus, ja seda eeskätt kaevandusgeoloogias. Eriti oluline on see meie põlevkivibasseini piirkonnas, kus karstistunud aladel pinnaveed valguvad väga tihti kaevandustesse, raskendades kaevurite tööd. Karstinähtuste uurimise seisukohalt osutus vajalikuks võtta riikliku kaitse alla meie kõige iseloomulikumad karstialad.

D. Omapärase tekkega pinnavormid.

Vaivara Sinimäed, mille tuuma moodustavad liikuva mannerjää poolt meie ala aluspõhjast lahtimurtud ja Vaivara juurde mahajäetud rändpangased. Peale selle on siin mitmed kohad seotud Suure Isamaasõja lahingupaikadega.

2. Lõuna-Eesti devoni liivakivist aluspõhjaga seotud loodusemälestusmärkideks on kas sügavalt liivakivisse lõikunud orgude veerudel või järvede kallastel olevad paljandid (Tamme paljand Võrtsjärve ääres, Kallaste paljand Peipsi rannikul jt.), samuti mitmesugused koopad, mida leidub sageli Lõuna-Eesti orgude veerudel allikaliste vete väljumiskohtades. Veed on devoni liivakividesse uuristanud (sageli hiljem inimese poolt laiendatud) kuni mitmekümne meetri pikkused koopad, kus meie esivanemad leidsid sõdade ajal varjupaika. Neist tuntumateks on Aruküla koopad Tartu lähedal, Helme ja Koorküla koopad Valga rajoonis ning Tori põrgu Pärnu jõe kaldal.

Sellised koopad, samuti eespool märgitud paljandid on omapärased ja pakuvad ka suurt teaduslikku huvi — neist on välja kaevatud devoni ajastu meres elanud hiiglasuurte,

5—6 m pikkuste rüükalade ja primitiivsete taimede (psülofüüdid) jäänuseid.

3. Ka jääaeg on jätnud meie maale palju mälestusmärke mitmesuguste pinnavormide ja rändrahnude näol. Kandes enesega kaasas tohutul hulgal moreeni, kujundas mannerjää põhilise osa meie pinnavormidest.

Peale keelualade on moreenmaastiku pinnavormidest üksikelementidena võetud riikliku kaitse alla kaks looduslikult kaunist metsaga kaetud «mäge» — Vapramägi (Elva rajoon), mis on kujunenud armastatud kohaks ekskursantidele, matkajatele ja suusatajatele, ning Ebavere mägi (Väike-Maarja rajoon), mis on Pandivere kõrgustiku üks kõrgemaid tippe.

Teistest meie alale iseloomulikest jäästumisvormidest on riikliku kaitse all looduslikult väga kaunis metsaga kaetud Uljaste oos (vallseljak) koos samanimelise järvega (Rakvere rajoon).

4. Riiklikku kaitset väärivateks looduslikeks objektideks on ka suured rändrahnud ja kivikülvid. Need kümneid tuhandeid aastaid tagasi esinenud jääaegadest pärinevad suurepärased loodusemälestusmärgid annavad tunnistust mannerjää purustavast ja transporteerivast tegevusest.

Rändkivide uurimine aitab selgitada mitmeid tähtsaid geoloogilisi küsimusi, näit. mannerjää liikumissuunda ja selle muutusi, mannerjää liikumise dünaamikat, merealuste piirkondade kivimilist koostist jne. Peale geoloogilise tähtsuse omavad rändrahnud ka suurt kultuuriajaloolist tähtsust. Nad on illustreerivaks materjaliks paljudele meie muistenditele ja rahvajuttudele.

Suured mitmekümnemeetrise übermõõduga kivihiglasid olid kaua aega inimestele mõistatuseks. Alles hiljuti, ligi 100 aastat tagasi, õnnestus tõestada, et suured graniidrahnud on meile toodud möödunud aegadel Põhja-Euroopat katnud mannerjää poolt, mis lõuna poole liikudes haaras kaljusest aluspõhjast enesega kaasa suuri kivipanku. Olgu märgitud, et üks esimesi mannerjäätumisteooria autoreid oli akadeemik Fr. Schmidt, kes oma teooria loomisel toetus Eesti territooriumil säilinud jäästumisjälgedele.

Rändrahnud ei esine ainult üksikult, vaid nad võivad moodustada tihedaid kogumikke — kivikülve, mida esineb meil rohkesti Põhja- ja Lääne-Eestis. Kuna rändrahnud leiavad ulatuslikku kasutamist ehitusmaterjalina ja meie

põlde puhastatakse pidevalt, siis osutus vajalikuks mõnined kõige iseloomulikud kivikülvid võtta riikliku looduskaitse alla. Võib kindel olla, et mõnede kivikülvide kaitse alla võtmine ei too nimetamisväärsset majanduslikku kahju meie ehitusmaterjalide tootmisele ega maaparandustöödele, küll aga võib mõne kivikülvi jätmise looduslikku olukorda selgitada tulevastele põlvedele, kuivõrd suureulatuslikke töid tuli läbi viia põldude puhastamisel kividest.

Praegu on meil andmeid umbes 1000 suurema rändrahu kohta. Neist (koos kivikülvidega) kuulub riikliku looduskaitse alla 222.

5. Loodusmälestusmärkideks võib pidada ka põliseid puid, mille iga ulatub sadadesse aastatesse, või omapärase, looduses harva esineva kaju ning võraga puude vorme. Need puud on sageli seotud rahvapärimestega ja on väärtuslikud nii kultuuriajalooliselt kui ka pedagoogiliselt seisukohalt (näit. 1000-aastane Pühajärve sõja sündmustega seotud tamm; tamm Viljandi lähedal Vana-Võidus, mille E. Viiralt jäädvustas oma gravüüris «Sakala maastik», jne. jne.). Samuti kaunistavad nad ka maastikupilti, tuues sinna meeldivat vaheldust.

Selliseid põlispuid, mis on võetud eelnimetatud kaalutlustel riikliku kaitse alla, on nimekirjas 335. Keelatud on nende puude saagimine, raiumine, okste murdmine, puude õõnsustesse ja lähedusse tule tegemine ning nende rikkumine ja kahjustamine muul viisil.

6. Teaduslikel ja esteetilistel kaalutlustel on riikliku kaitse all 3 liigirikast dendraariumi, mis sisaldavad meie oludes haruldasi eksoote. Siin on soodne võimalus mitmesuguste võõrpuuliikide aklimatiseerimiskäigu jälgimiseks ja selliste dendraariumide hävimine oleks andestamatuks veaks.

On keelatud nende dendraariumide rikkumine tervikuna või osadena, välja arvatud heakorramise eesmärgil läbi viidud tööd.

7. Riikliku kaitse alla kuuluvad viljapuuaiad (arvult 6) on paljude originaalsete viljapuu- ja marjapõõsasortide emapuude kasvukohtadeks ja vajavad selle tõttu püsivat säilitamist. Üksikud kaitse alla võetud viljapuud (arvult 5) on osutunud meie oludes täiesti külmakindlaiks ja saagi-

riikkaiks, mistõttu nad vajavad kaitset aretustöö väärtusliku lähtematerjalina.

On keelatud kaitse alla võetud viljapuude ja viljapuu-aedade rüüstamine, puude mahasaagimine ja -raimine ning nende igal viisil kahjustamine. Asjaomastel isikutel ja asutustel on lubatud eelnimetatud viljapuude juures ja viljapuu-aedades läbi viia hooldustöid ja üritusi, mis on seotud selektsioonitööga sortide parandamise eesmärgil.

V. TAIME- JA LOOMALIIGID

EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU KORRALDUS HARULDASTE JA RAHVAMAJANDUSE SEISUKOHAST KASULIKE NING TEADUSELE ERITI HUVITAVATE TAIME- JA LOOMALIIKIDE VÕTMISEST RIIKLIKU KAITSE ALLA

1. Täienduseks Eesti NSV Ministrite Nõukogu 11. juuli 1957. a. määrusele nr. 242 võtta riikliku kaitse alla Eesti NSV-s haruldased ja rahvamajanduse seisukohast kasulikud ning teadusele eriti huvitavad, samuti looduslikult kasvavad dekoratiivsed taime- ja loomaliigid vastavalt lisadele nr. 1, 2 ja 3.

2. Teha ülesandeks Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvale Looduskaitse Valitsusele kinnitada riikliku kaitse alla võetud haruldaste ja dekoratiivsete taime- ja loomaliikide põhimäärus.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
esimehe asetäitja G. Nellis*

*Tallinn, Toompea,
24. detsembril 1958 nr. 2015-k.*

Lisa nr. 1

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
24. detsembri 1958. a. korralduse
nr. 2015-k juurde

RIIKLIKU KAITSE ALLA KUULUVATE HARULDASTE TAIMELIIKIDE — LOODUSMÄLESTUSMÄRKIDE — LOETELU

1. Kollane käoking	<i>Aconitum lasiostomum</i>
2. Rand-orashein	<i>Agropyrum junceum</i>
3. Püramidaalne akakapsas	<i>Ajuga pyramidalis</i>

4. Mägi-kilbirohi	<i>Alyssum Gmelini</i>
5. Koerkäpp	<i>Anacamptis pyramidalis</i>
6. Palu-liivkann	<i>Arenaria stenophylla</i>
7. Meripuju	<i>Artemisia maritima</i>
8. Liiv-hundihammas	<i>Astragalus arenarius</i>
9. Haniputk	<i>Berula erecta</i>
10. Jalgtarn	<i>Carex rhizima</i>
11. Valge tolmpea	<i>Cephalanthera longifolia</i>
12. Punane tolmpea	<i>Cephalanthera rubra</i>
13. Mägi-kadakkaer	<i>Cerastium alpinum</i>
14. Faani merisalat	<i>Cochlearia danica</i>
15. Pisikäpp	<i>Epipogon aphyllum</i>
16. Alssosi	<i>Equisetum scirpoides</i>
17. Karehambune osi	<i>Equisetum trachyodon</i>
18. Rand-ogaputk	<i>Eryngium maritimum</i>
19. Lõhnay käoraamat	<i>Gymnadenia odoratissima</i>
20. Luuderohi	<i>Hedera helix</i>
21. Vesipaunikas	<i>Hydrocotyle vulgaris</i>
22. Mägi-naistepuna	<i>Hypericum montanum</i>
23. Tõmpõiene luga	<i>Juncus subnodulosus</i>
24. Rand-seahernes	<i>Lathyrus maritimus</i>
25. Kobarpea	<i>Ligularia sibirica</i>
26. Järvikas	<i>Litorella uniflora</i>
27. Metsõunapuu	<i>Malus silvestris</i>
28. Pihkane pusurohi	<i>Melandrium viscosum</i>
29. Ida-võsalill	<i>Moehringia lateriflora</i>
30. Arukäpp	<i>Orchis morio</i>
31. Põhja lipphernes	<i>Oxytropis sordida</i>
32. Karvane lipphernes	<i>Oxytropis pilosa</i>
33. Mägi-piimputk	<i>Peucedanum oreoselinum</i>
34. Alpi võipätakas	<i>Pinguicula alpina</i>
35. Roidputk	<i>Pleurospermum austriacum</i>
36. Laukapuu	<i>Prunus spinosa</i>
37. Pisilina	<i>Radiola linoides</i>
38. Villtulikas	<i>Ranunculus lanuginosus</i>
39. Saaremaa robirohi	<i>Rhinanthus osiliensis</i>
40. Tume nokkhein	<i>Rhynchospora fusca</i>
41. Soomurakas	<i>Rubus arcticus</i>
42. Randpung	<i>Samolus valerandi</i>
43. Kollane tähtpea	<i>Scabiosa ochroleuca</i>
44. Mustjas sepsikas	<i>Schoenus nigricans</i>
45. Palu-põisrohi	<i>Silene chlorantha</i>
46. Tatari põisrohi	<i>Silene tatarica</i>

47. Tuhkpihlakas
48. Jugapuu
49. Püstine hiirehernes
50. Kiviürt

Sorbus aria
Taxus baccata
Vicia cassubica
Woodsia ilvensis

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
 asjadevalitseja E. U d r a s

Lisa nr. 2

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
 24. detsembri 1958. a. korralduse
 nr. 2015-k juurde

**RIIKLIKU KAITSE ALLA KUULUVATE
 DEKORATIIVSETE TAIMELIIKIDE LOETELU**

1. Kuldking
2. Näsiiniin
3. Sinine emajuur
4. Niidu-kuremõök
5. Siberi võhumõök

Cypripedium calceolus
Daphne mezereum
Gentiana pneumonanthe
Gladiolus imbricatus
Iris sibirica

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
 asjadevalitseja E. U d r a s

Lisa nr. 3

Eesti NSV Ministrite Nõukogu
 24. detsembri 1958. a. korralduse
 nr. 2015-k juurde

**RIIKLIKU KAITSE ALLA KUULUVATE
 LOOMALIIKIDE LOETELU**

1. Kaljukotkas
2. Suur-konnakotkas
3. Väike-konnakotkas
4. Merikotkas
5. Madukotkas
6. Kalakotkas
7. Valge-toonekurg
8. Must-toonekurg
9. Sookurg
10. Karu

Aquila chrysaetos
Aquila clanga
Aquila pomarina
Haliaeetus albicilla
Circaetus gallicus
Pandion haliaetus
Ciconia ciconia
Ciconia nigra
Grus grus
Ursus arctos

11. Hirv ja maraal	<i>Cervus elaphus</i>
12. Põder	<i>Alces alces</i>
13. Lendorav	<i>Pteromys volans</i>
14. Kobras	<i>Castor fiber</i>
15. Rabapistrik	<i>Falco peregrinus</i>
16. Punajalg-pistrik	<i>Falco vespertinus</i>
17. Tuuletallaja	<i>Falco tinnunculus</i>
18. Herilaseviu	<i>Pernis apivorus</i>
19. Hiireviu	<i>Buteo buteo</i>
20. Karvasjalg-viu	<i>Buteo lagopus</i>
21. Must-harksaba	<i>Milvus migrans</i>
22. Puna-harksaba	<i>Milvus milvus</i>
23. Kakulised	selts <i>Striges</i>
24. Kägu	<i>Cuculus canorus</i>
25. Öösorr	<i>Caprimulgus europaeus</i>
26. Siniraag	<i>Coracias garrulus</i>
27. Jäälind	<i>Alcedo atthis</i>
28. Vaenukägu	<i>Upupa epops</i>
29. Piirpääsuke	<i>Micropus apus</i>
30. Rähnilised	selts <i>Pici</i>
31. Värvulised, v. a. ronk, hallvares, harakas, pask- näär, kodu- ja põldvarb- lane	selts <i>Passeres</i>
32. Rabakana	<i>Lagopus lagopus</i>
33. Metsis	<i>Tetrao urogallus</i>
34. Luiged	perek. <i>Cygnus</i>
35. Hallhani	<i>Anser anser</i>
36. Ristpart	<i>Tadorna tadorna</i>
37. Hahk	<i>Somateria molissima</i>
38. Kaurid	perek. <i>Colymbus</i>
39. Alk	<i>Alca torda</i>
40. Pütid	perek. <i>Podiceps</i> , v. a. tutt- pütt
41. Nahkhiirlased	<i>Vespertilionidae</i>
42. Karihiirlased	<i>Soricidae</i>
43. Siil	<i>Erinaceus europaeus</i>
44. Vaskuss	<i>Anguis fragilis</i>
45. Lagrits (oravhiir)	<i>Eliomys quercinus</i>
46. Pähklinäpp (pähklihiir)	<i>Muscardinus avellanarius</i>
47. Eba-pärlikarp	<i>Margaritana margaritifera</i>
48. Viinamäetigu	<i>Helix pomatia</i>
49. Metskits	<i>Capreolus capreolus</i>

50. Metssiga	<i>Sus scrofa</i>
51. Krüüsel	<i>Cepphus grylle</i>
52. Turteltuvid	perek. <i>Streptopelia</i>
53. Metsakuklane	<i>Formica rufa</i>
54. Salukuklane	<i>Formica pratensis</i>

Märkus. Loetelus esitatud esimesed 14 loomaliiki on nimetatud loodusmälestusobjektideks.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja E. Udras*

**EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU JUURES ASUVA
LOODUSKAITSE VALITSUSE JUHATAJA KÄSKKIRI
RIIKLIKU KAITSE ALLA VÕETUD HARULDASTE,
DEKORATIIVSETE VÕI RAHVAMAJANDUSE
SEISUKOHALT KASULIKE NING TEADUSLIKULT
HUVITAVATE TAIME- JA LOOMALIIKIDE
PÕHIMÄÄRUSE KINNITAMISEST**

Vastavalt Eesti NSV Ministrite Nõukogu korraldusele 24. detsembrist 1958. a. nr. 2015-k kinnitada riikliku kaitse alla võetud haruldaste, dekoratiivsete või rahvamajanduse seisukohalt kasulike ning teaduslikult huvitavate taime- ja loomaliikide põhimäärus.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
j. a. Looduskaitse Valitsuse
juhataja V. Tellin g*

25. detsembril 1958. Nr. 145.

Kinnitatud
Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja
käskkirjaga nr. 145 25. detsembrist 1958. a.

**RIIKLIKU KAITSE ALLA VÕETUD HARULDASTE,
DEKORATIIVSETE VÕI RAHVAMAJANDUSE
SEISUKOHALT KASULIKE NING TEADUSLIKULT
HUVITAVATE TAIME- JA LOOMALIIKIDE
PÕHIMÄÄRUS**

1. Taime- ja loomaliikide riikliku kaitse ülesandeks on säilitada Eesti NSV-s haruldasi, teaduslikult huvipakku-

vaid, dekoratiivseid või rahvamajanduse seisukohalt kasulikke taime- ja loomaliike.

2. On keelatud riikliku kaitse all olevate taimede või puude maharaiumine, murdmine, vigastamine (puudel okste murdmine, koorimine jne.) või mõnel muul viisil kahjustamine kõikjal, kus nad esinevad Eesti NSV looduskaitse taimkattes. Nende herbaarne kogumine võib toimuda ainult Eesti NSV Ministrite Nõukogu j. a. Looduskaitse Valitsuse loal, taimede juurmisi osi rikkumata. Aladel, kus esineb riikliku kaitse all olevaid taimi, on lubatud ainult selline maa-alade kasutusviis, mis ei ohusta nende taimede olemasolu.

3. On keelatud osaliselt riikliku kaitse alla võetud dekoratiivsete taimeliikide kogumine müügi otstarbel ja müük.

4. On keelatud riikliku kaitse all olevaid loomi jälitada, püüda või tappa ükskõik millisel viisil, samuti hävitada nende pesapaiku, rüüstata pesi, tülitada poegi pesas ja korjata lindude mune.

Juhuslikult püünistesse sattunud kaitse all olevad loomad tuleb viibimata vabastada. Vigastatud või surma saanud loodusemälestusmärgid (kotkad (6 liiki), toonekured (2 liiki), sookurg, karu, hirv, põder, lendorav ja kobras) tuleb kas otseselt või looduskaitse organite kaudu üle anda ENSV Teaduste Akadeemia, Tartu Riikliku Ülikooli või Eesti Põllumajanduse Akadeemia teaduslikele uurimisasutustele või Riiklikule Loodusteaduste Muuseumile.

5. Järgmiste kaitse all olevate, kuid jahimajanduslikku tähtsust omavate loomaliikide — põder, metskits, metssiga, karu, metsis, rabakana, luiged, hallhani ja kassikakk — laskmine on lubatud jahiorganisatsioonide esildisel ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu j. a. Looduskaitse Valitsuse igakordsel nõusolekul Jahimajanduse Inspektsiooni poolt välja antud erilubade alusel.

6. Kohtades, kus loomad võivad tekitada tunduvat majanduslikku kahju, võib Looduskaitse Valitsuse eriloal pidada võitlust kaitsealuste loomaliikide vastu nende arvukuse reguleerimiseks. Samuti võib Looduskaitse Valitsuse loal teostada kaitse all olevate loomaliikide laskmist sugupoolte arvulise vahekorra reguleerimiseks, sanitaarse seisukorra parandamiseks (võitlus epideemiatega ja parasiitartere haiguste vastu jne.) ning teaduslike uurimisasu-

tuste esildisel piiratud arvul ka kollekteerimiseks. Keelatud on läbi viia töid, mis on seotud kaitsealuste loomade massilise hävitamisega.

7. On keelatud looduse muutmine Looduskaitse Valitsuse loata merikotka, kaljukotka, madukotka, kalakotka ja must-toonekure pesade lähemas ümbruses 200 m raadiusega. Kotkaste ja must-toonekure filmimist ja fotografeerimist nende pesapaikadel lubatakse ainult kooskõlastatult Looduskaitse Valitsusega.

8. Neid loomi, kelle püüdmine või surmamine on jahipidamise eeskirjadega lubatud, võidakse püüda ainult selliste seadmetega, mis loomi ei vigasta. Erandina on lubatud huntide ja ilveste püüdmine raudadega. Lindude püüdmiseks on keelatud kasutada raudu, linge, silmuseid, linnuliimi, mürk- ja uimastusaineid.

9. Tavaliste laululindude püüdmine puurispidamise otstarbel on lubatud ainult 1. septembrist kuni 28. veebruarini Looduskaitse Valitsuse igakordsete erilubade alusel. Vabariikliku alluvusega linnades ja nende ümbruses (10 km raadiusega) on lindude püüdmine keelatud kogu aasta vältel.

Lindude ja imetajate püüdmine märgistamiseks teaduslike asutuste poolt on lubatud aasta läbi ja igal pool.

10. On keelatud rohtu ja roogu põletada ning võsa lõigata lindude rohke pesitsemise kohtades pesitsemise ajal (15. aprillist 15. augustini). Mõrdadesse sattunud lindudele sealt väljapääsu tagamiseks tuleb kalapüügirajoonides mõrdade kuivatamist teostada avatud päradega.

11. On keelatud metsakuklase (punase metsasipelga) ja salukuklase pesade rüüstamine ning vigastamine, samuti sipelgate, nende nukkude ja pesaainese korjamine mistahes eesmärgil, välja arvatud metsamajanduse organite või teaduslike õppeasutuste poolt metsakaitse eesmärgil pesade ümberasustamisega, poolitamisega ja paljundamisega seotud tööd.

ANDMEID RIIKLIKU KAITSE ALLA VÕETUD HARULDASTE, DEKORATIIVSETE VÕI RAHVA- MAJANDUSE SEISUKOHALT KASULIKE NING TEADUSLIKULT HUVITAVATE TAIME- JA LOOMALIIKIDE KOHTA

Eesti NSV territooriumil esineb rida haruldasi looma- ja taimeliike, millest paljud on mälestusmärkideks siin kunagi valitsenud kliimaperioodidest. Möödunud aegadel, kui tingimused olid soodsad, esinesid nad sageli arvukalt, kuid elutingimuste muutumisel on nende arv pidevalt langenud ja paljud nendest on tänapäeval otseses hävimisohus. Viimast soodustab omakorda inimeste mõtlematu tegutsemine. Nii hävitati Eestis (peamiselt hoolimatu küttimise tagajärjel) kobras, keda kui väärtuslikku karusnahalooma püütakse nüüd uuesti reaklimatiseerida; liiga agara kogumise tagajärjel kadus alles hiljuti meie haruldasemaid orhideid — leedrilehine käpp; järjest väheneb rabakanade ja lendoravate arv, kellele elutingimused on muutunud ebasobivaiks, jne. jne.

Et ära hoida Eesti floora ja fauna edasist vaesumist, selleks teostatakse teaduslikul alusel põhinevat looduskaitset.

Eesti NSV territooriumi mitmetes osades esineb taimeliike, mis on haruldased ja suure teadusliku tähtsusega. Nende levikuareaalid on kas markantselt välja kujunenud ja järsult katkevad või omavad nende leiukohad üksikute eel- või järelpostide iseloomu ning neid leidub mõnel juhul (põhja lippernes, kollane käoking) Eestis ühesainsas kohas. Eesti NSV leiukohad võivad olla ka ainsad kogu Nõukogude Liidus (tõmpõiene luga, tuhkipihlakas, taani merisalat) või isegi kogu maailmas (saaremaa robirohi) ja nende taimede hävimine Eesti NSV leiukohtadel tähendaks ühtlasi nende kadu kogu nimetatud alade flooras.

Looduskaitse alla on võetud 50 haruldast taimeliiki. Esinemisviisi ja päritolu iseloomult rühmituvad nad Eesti NSV-s järgmiselt.

I. Põhjapiiri omavad liigid (haniputk, pisilina, kollane tähtpea, püstine hiirehernes, mägi-piimputk).

II. Kirdepiiri omavad liigid (rand-orashein, koerkäpp, meripuju, valge tolmpä, rand-ogaputk, lõhnav käoraamat, luuderohi, vesipaunikas, tõmpõiene luga, arukäpp, roid-

putk, villtulikas, randpung, mustjas sepsikas, jugapuu).

III. Loodepiiri omavad liigid (kollane käoking, mägi-kilbirohi, palu-liivkann, kobarpea, palu-põisrohi).

IV. Läänepiiri omavad liigid (ida-võsalill, tatari põisrohi).

V. Lõunapiiri omavad liigid (taani merisalat, mägi-kadakkaer, põhja lipphernes, alpi võipätakas, soomurakas, alssosi).

VI. Idapiiri omavad liigid (püramidaalne akakapsas, karehambune osi, mägi-naistepuna, järvikas).

VII. Endeemsed liigid (saaremaa robirohi).

VIII. Naturaliseerunud liigid (tuhkpihlakas).

IX. Leviku piiri mitteomavad, kuid esinemisviisilt haruldased liigid (liiv-hundihammas, jalgtarn, punane tolmea, pisikäpp, rand-seahernes, metsõunapuu, pihkane pusurohi, laukapuu, kiviürt, tume nokkhein).

Neist liikidest punane tolmea ei ole eriti haruldane, kuid oma erilise ilu tõttu on ta ohustatud ja vajab kaitset.

Kadumas on metsõunapuu, mille suuri eksemplare leidub väga harva. Metsõunapuu vajab kaitset, sest ta on tähtis alusena kultuurõunapuude vääristamisel.

Loomadest on kaitset vajavaiks tunnistatud 54 loomaperekonda ja -liiki. Neist on loodusmälestusmärkideks (s. o. loomaliikideks, kes on inimeste tegevuse ja oma loomuliku vähese juurdekasvu tõttu niivõrd haruldaseks muutunud, et nende edasine elutsemine vabas looduses on tagatud ainult nende endi kui ka nende pesa- ja elupaikade järjekindla kaitsega) kõik Eestis elutsevad suured kotkad (6 liiki), toonekured (2 liiki), sookurg, karu, hirv, põder, lendorav ja kobras. Ülejäänud 38 loomaliiki pole muutunud küll veel eriti haruldasteks, kuid nad on tähtsad inimeste abilistena kahjulike putukate ja kahjurnäriiliste hävitamisel või omavad teaduslikku ja esteetilist tähtsust.

Nii on nimestikku võetud kullilised kui tähtsad kahjurnäriiliste hävitajad, lisaks sellele on kaunis nende lennupilt. Kukulised on samuti tähtsad kahjurnäriiliste hävitajatena. Kägu, öösorr, siniraag, jäälinn, vaenukägu, piirpääsuke ja rähnilised on nimestikku võetud nii kahjulike putukate hävitajatena kui ka värvi kauniduse, silmapaistvate lennumängude jms. tõttu. Kaitse alla võetud värb-linnud on enamikus kasulikud putukkahjurite hävitajatena; samal ajal on nad ka meie looduse helirikkamad esindajad, kelle seas leidub hulk eriti kauni lauluga liike. Raba-

kanade arv on Eestis pidevalt langenud ja nad on sattunud meil väljasuremise ohtu. Samuti on langenud metsiste arv. Nimestikku võetud hanelisi on vaja kaitsta mitmesugustel põhjustel. Luikede arv on viimastel aastakümnetel tunduvalt vähenenud ja nad on läbirändajatena kaitse all terves reas riikides meist lõuna ja edela pool. Hallhani on Eestis oma leviku põhjapiiril. Peaaegu sama kehtib karistardi kohta. Hahk on meil oma leviku lõunapiiril ja muutunud tema pesade rüüstamise tõttu kõigil meresaartel haruldaseks, kuid massilise esinemise korral omaks ta udusulgede tõttu suurt majanduslikku tähtsust. Kaurid on võetud nimestikku vähesigiva ja veekogusid ilustava võimsa linnuna. Alk on Eestis hajus läbirändaja ning harva esinev talikülaline, kelle pesitsemine meil on vaid oletatav. Krüüsel, pütid ja turteltuvid on kaitse alla võetud meil haruldaste haudelindudena. Nahkhiirased, karihiirased ja siil on kasulikud putukkahjurite hävitajatena. Vaskuss on võetud nimestikku harva esineva putukkahjureid hävitava liigina; lagrits, pähklinäpp, ebapärlikarp ja viinamäetigu oma harulduse tõttu. Metskits ja metssiga on vähe esinevad, loodust mitmekesistavad ning arvukama esinemise korral suure majandusliku tähtsusega liigid.

Kehtestatud kaitseabinõud näevad ette võimaluse vajaduse korral kaitse all olevaid loomi lasta (püüda).

VI. JAHILOOMADE KAITSE

EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU KORRALDUS EESTI NSV TERRITOORIUMIL KEHTIVATE JAHIPIDAMISE EESKIRJADE KINNITAMISEST

1. Kooskõlas NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1957. a. 9. augusti korraldusega nr. 2252-r kinnitada «Jahipidamise eeskirjad Eesti NSV territooriumil» vastavalt lisale.
2. Kohustada ENSV Põllumajanduse Ministeeriumi tagama kontrolli käesoleva korralduse täitmise üle.
3. Lugeda kehtetuks Eesti NSV Ministrite Nõukogu 1953. a. 31. jaanuari korraldusega nr. 111-k kinnitatud «Jahipidamise eeskirjad Eesti NSV territooriumil».

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
esimees A. Müürisepp.*

*Tallinn, Toompea,
15. detsembril 1958. Nr. 1951-k.*

Kinnitatud
Eesti NSV Ministrite Nõukogu
15. detsembri 1958. a. korraldusega nr. 1951-k

JAHIPIDAMISE EESKIRJAD EESTI NSV TERRITOORIUMIL

I. Üldeeskirjad.

1. Eesti NSV territooriumil vabas looduses elavad metsloomad ja -linnud moodustavad riikliku jahifondi.
2. Eesti NSV territooriumil on lubatud ainult sportlik jahipidamine.
3. Jahipidamise all mõistetakse metsloomade ja -lindude küttimist (laskmist ja püüdmist) jahimaa-aladel jahi-

pidamise eeskirjadest ja tähtaegadest kinnipidamise juures.

4. Viibimine jahimaa-alade piirides väljaspool üldkasutatavaid teid püssiga, jahikoortega, jahipidamisvahenditega ning jahisaagiga loetakse võrdseks jahipidamisega.

M ä r k u s. Metsamajandite metsnikel, metsavahtidel, riiklike looduskaitsealade, jahikaitsealade ja jahimajandite töötajail on õigus ametialaste ülesannete täitmisel kanda relva, mis neile on välja antud seaduses ettenähtud korras.

5. Metsloomade ja -lindude püüdmine ja laskmine selleks keelatud ajal või keelatud kohtades, jahikeelu all olevate loomade ja lindude püüdmine ja laskmine, jahipidamine keelatud viisil või keelatud jahipidamisvahenditega, ilma jahipiletita, samuti käesolevate eeskirjade rikkumine mingil muul viisil loetakse salaküttimiseks ja on seadusega karistatav.

6. Jahimajanduse juhtimine ja kontroll Eesti NSV territooriumil on pandud Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi Jahimajanduse Inspeksioonile.

II. Jahimaa-alad.

7. Kõik väljaspool linnade administratiivpiire ja asustatud punkte asuvad maa- ja metsaalad ning veekogud, kus võivad elada või asuda metsloomad ja -linnud, loetakse jahimaa-aladeks.

8. Eesti NSV territooriumil olevad jahimaa-alad jagunevad

a) vabariikliku tähtsusega jahikeelualadeks, milliseid eraldab ja kinnitab Eesti NSV Ministrite Nõukogu;

b) rajoonide TSN täitevkomiteede poolt eraldatavateks ja kinnitatavateks kohaliku tähtsusega jahikeelualadeks (taastamisjaoskondadeks) antud rajooni administratiivpiirides, kus on keelatud jahipidamine kõigile või üksikutele looma- või linnuliikidele tähtajaga 1 kuni 3 aastat.

M ä r k u s e d. 1. Jahipidamine vabariikliku ja kohaliku tähtsusega jahikeelualade territooriumidel võib toimuda üksnes teadusliku uurimistöö eesmärgil, isasja emasloomade arvulise vahekorra reguleerimiseks ning sanitaarseks kütamiseks, vabariikliku tähtsusega jahikeelualadel Jahimajanduse Inspeksiooni loal ning

kohaliku tähtsusega jahikeelualadel antud jahikeeluala valdava jahindusorganisatsiooni loal.

2. Kahjulike kiskjate hävitamist vabariikliku tähtsusega jahikeelualade territooriumidel teostavad erilised jahimeeste brigaadid Jahimajanduse Inspeksiooniga kooskõlastatud plaanide alusel ning kohaliku tähtsusega jahikeelualade territooriumidel antud jahimajandit valdava jahindusorganisatsiooni loal.

3. Rajoonide TSN täitevkomiteedel on õigus keelata igasugune kalapüüdmine 15. aprillist kuni 15. juulini veelindude massilise pesitsemise kohtades väljaspool asustatud punkte jahikeelualadel asuvatel veekogudel; c) kinnistatud jahimajanditeks, s. o. jahimaa-aladeks, mis on kinnistatud ühiskondlikele jahindusorganisatsioonidele ja teadusliku uurimistöö asutustele Jahimajanduse Inspeksiooni poolt nende organisatsioonidega sõlmitud lepingute kohaselt plaaniliste ürituste läbiviimiseks kasulike ulukite kaitse ja paljunemise alal (kaasa arvatud nende söötmine talvel) ning abinõude tarvitusele võtmiseks rahvamajandusele kahjulike kiskjate hävitamise alal.

Jahindusorganisatsioonid ja teadusliku uurimistöö asutused on kohustatud jahimajandites täitma kõiki lepingus ettenähtud nõudeid ning kinni pidama Jahimajanduse Inspeksiooni poolt kehtestatud küttime normidest.

M ä r k u s e d: 1. Jahimajanduse Inspeksioonil on õigus katkestada jahindusorganisatsioonide ja teadusliku uurimistöö asutustega sõlmitud lepinguid enne tähtaega, kui viimased ei ole täitnud jahimajandi majandamise plaane, lepinguid või jahipidamise eeskirju.

2. Ühiskondlikele jahindusorganisatsioonidele ja teadusliku uurimistöö asutustele kinnistatud jahimajandites võivad jahti pidada ka teiste jahindusorganisatsioonide liikmed tingimusel, kui neil on olemas neid jahimajandeid valdavate jahindusorganisatsioonide poolt väljaantud suunamisluba.

III. Jahipidamise õigus ning jahipiletite ja suunamislubade väljaandmise kord.

9. Jahipidamise õigus Eesti NSV territooriumil on kõigil 18-aastaseks saanud kodanikel, kes on jahindusorganisatsiooni liikmed, omavad ühtses vormis jahipiletit, mille

ees on tasutud riigiõivu jooksva aasta kohta, tingimusel, kui nad on sooritanud Jahimajanduse Inspektsiooni poolt kinnitatud programmi järgi jahindusalased katsed jahindusorganisatsioonide spetsiaalsete komisjonide ees ning peavad kinni käesolevatest eeskirjadest.

On keelatud kuuluda mitmesse jahindusorganisatsiooni.

10. Jahipiletite väljaandmise õigus Eesti NSV territooriumil on

a) Jahimajanduse Inspektsioonil vahetult ning jahindusorganisatsioonide nõukogude kaudu;

b) Ülearmeelisel Sõjaväe Jahiseltsil — jahisportlaste-sõjaväelastele;

c) spordiühingu «Dünamo» jahindussektsioonil.

11. Jahipileteid on keelatud välja anda isikutele, kes viibivad eeluurimisel või kohtu all, kellelt on kohtuotsuse põhjal ära võetud valimisõigus, kes on seadusega kehtestatud korras tunnistatud nõdrameelseks, samuti isikutele, kellel on tasumata jahipidamise eeskirjade rikkumise eest määratud trahv ja jahimajandusele tekitatud kahju.

12. Suunamisload jahipidamiseks antakse jahisportlastele välja jahindusorganisatsioonide poolt tähtajaga mitte üle 3 päeva. Pärast jahi lõppu märgitakse suunamisloas lastud ulukite nimetus ja arv.

13. Jahil olles peab jahisportlane kaasas kandma jahipiletit, jahikoera passi (kui jaht toimub koeraga) ja suunamisluba ning esitama need isikutele, kellele on pandud kontroll jahipidamise eeskirjadest ja tähtaegadest kinnipidamise üle, esimesel nõudmisel.

IV. Jahipidamise viisid ja tähtajad.

14. Eesti NSV-s on lubatud kollektiivne ja individuaalne jahipidamine käesolevates eeskirjades lubatud ajal, viisil ja vahenditega.

M ä r k u s. Kollektiivseks jahipidamiseks loetakse jahipidamist, kui sellest võtab osa vähemalt kolm jahisportlast. Hagijatega jahipidamisel jänestele ei või jahisportlaste grupp olla suurem kui viis inimest.

Individuaalne jahipidamine on lubatud ainult lindudele.

15. Kollektiivne jahipidamine riikliku metsafondi maaladel on lubatud ainult jahindusorganisatsioonide poolt koostatud ja Jahimajanduse Inspektsiooniga kooskõlastatud plaanide alusel.

16. Jahipidamiseks lubatud relvade ja vahendite hulka kuuluvad

a) iga süsteemi sileraudsed püssid kaliibriga 10 kuni 24 (kaasa arvatud);

b) paradoksid, kolmeraudsed püssid, bokslindid, štutserid, millised on kõlbmatud sõjaväerelvade padrunitele;

c) jahindusorganisatsioonide poolt registreeritud iga tõugu jahikoerad;

d) püüniskastid, lipud, kujud, profiilid, peibutusabinõud ja -vahendid.

17. Kasulikele ulukitele lubatakse jahti pidada ainult laupäeval, pühapäeval ja esmaspäeval ning riiklikel pühadel.

M ä r k u s. Alates 10. augustist kuni 1. novembrini on jahipidamine lindudele lubatud kõigil nädalapäevadel.

18. Eesti NSV territooriumil on keelatud

a) jahipidamine sõjaväerelvadega, jahivintrelvadega, mis on valmistatud sõjaväes kasutatavatele padrunitele, ning väikekaliibriliste vintpüssidega;

b) kasutada hävitavaid jahipidamisviise: looma tagaajamine ja laskmine prožektorite ja autolaternate valgusel, sõraliste tagaajamine ja laskmine jääl või kõval lume-koorikul, tormi, tulekahju või uputuse eest põgenevate loomade ja lindude püüdmine ja laskmine, kasulike ulukite laskmine öösel ja söödalt varitsemisega, samuti abitus seisukorras olevate külmunud, sulgivate ja noorte lennuvõimetute jahilindude laskmine;

c) kasutada üldsusele ohtlikke jahipidamise abinõusid: iselaskjate ülesseadmine, aukude kaevamine loomade püüdmiseks, mürgistatud sööda laialipildumine, loomade ja lindude püüdmine püünisraudade, võrkude, silmuste, konksude ja lingudega.

M ä r k u s. Mürgistatud söödaga ja püünisraudadega on lubatud püüda hunte, ilveseid, rebaseid ja kährikkoeri, kuid ainult talvisel ajal pärast hagijatega jahipidamise tähtaja möödumist. Püünisraudadega on lubatud püüda ka ondatraid, tuhkruid, kärpe ja nirke selleks lubatud ajal, tingimustes, millega tagatakse püügi täielik ohutus;

d) korjata looduskaitse alla võetud lindude, jahi- ja laululindude mune, lõhkuda nende pesi, lahti kaevata

karusloomade urgusid, urgude ülevalamine ja nendest loomade väljasuitletamine;

e) rikkuda ja hävitada ulukite kunstlikke pesitsemis- ja söötmiskohti, suuna- ja sihtposte, silte, kuulutusi, tunnusmärke ning muid spetsiaalseid jahiseadeldisi;

f) igasugune jahipidamine linnade, asulate ja parkide territooriumil ja nende piiridest lähemal kui 200 meetri kaugusel ja Tallinna, Tartu, Pärnu, Kohtla-Järve ja Narva linna piiridest lähemal kui 10 km kaugusel.

Kahjulike röövlindude hävitamine linnade ja asulate territooriumil võib toimuda kohalike tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede loal;

g) jahti pidada kariloomade karjatamiskohtades, turbakarjäärides, põldudel ja raielankidel, kus töötavad inimesed, samuti lasta telefoni- ja elektriliini postidel ja juhtmetel olevaid linde;

h) igasugune jahipidamine kogu aasta jooksul järgmistele metsloomadele ja -lindudele: hirvedele, maraalidele, karudele, kobrastele (piibritele), naaritsatele, kivinugistele, lendoravatele, faasanitele, ematetredele, rabakanadele, valge- ja must-toonekurgedele, sookurgedele, kaljukotkastele, suur- ja väike-konnakotkastele, merikotkastele, madu- kotkastele, kalakotkastele, raba- ja punajalgpistrikkudele, tuuletallajatele, herilase-, hiire- ja karvasjalgviudele, hark- sabakullidele, loorkullidele (välja arvatud roolokull), kõigile kakulistele, turteltuvidel, kauridele, hahkadele, alkidele, püttidele (välja arvatud tutt-pütt), luikedele, hall-hanedele, ristpartidele, kägudele, öösorridele, sini- raagudele, rähnidele, jäälindudele, vaenukägudele, piir- pääsukestele, kõigile varblindudele (välja arvatud ronk, hallvares, harakas, pasknäär, varblased).

M ä r k u s. Punktis 18 «h» loetletud lindude ja loomade laskmiseks peab olema Jahimajanduse Inspektiooni spetsiaalne luba, mis on kooskõlastatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega;

i) jahipidamine üle 50 sm kõrguste mitmetõuliste hagi- jatega;

j) jahipidamine registreerimata koeraga, samuti hagi- jatega vee-, soo-, põllu- ja metslindudele;

k) jahipidamine kohtadel, kus korraldatakse ajujahti huntidele;

l) tuleohtlikul perioodil jahipidamisel tarvitada takku-

dest, paberist, kaltsudest ja teistest hõõguvatest materjali-dest troppe;

m) planeerida ja rajada raielanke metsise mängukoh- tade ja kobraste elupaikade piirkonnas, niita ja põletada kõrkjaid ja pilliroogu lindude massilise pesitsemise paika- des. Need keelupiirkonnad määratakse kindlaks kooskõlas- tatult vastavate maakasutajatega Jahimajanduse Inspekt- siooni poolt.

19. Jahikoerad kuuluvad alates kuue kuu vanusest registreerimisele jahindusorganisatsioonides, kes Jahi- majanduse Inspeksiooni volitusel annavad välja vastavad passid.

Registreerimise maksu võetakse iga koera eest 20 rubla ning saadud summad kantakse Jahimajanduse Inspekt- siooni arveldusarvele ja kulutatakse jahikoerte aretamiseks. Jahindusorganisatsioonidele kuuluvad koerad on registree- rimismaksust vabastatud.

20. Jahimaa-alade territooriumidel kaugemal kui 200 m asulatest ja elamutest avastatud hulkuvad õuekoer- rad ja kassid loetakse kahjulikeks kiskjateks ja kuuluvad hävitamisele.

21. Jahimaa-aladel jahikeelu ajal või keelatud kohta- des avastatud jahi- ja teenistuskoerad kuuluvad hävitami- sele ning koera poolt jahimajandusele tekitatud kahju kuu- lub koeraomanikult sissenõudmisele.

22. Jahimajanduse Inspeksioonil on õigus keelata jahipidamist hagiatega jahimaa-aladel, kus elunevad hir- ved, maraalid, metssead ja karud, samuti põtrade ja mets- kitsede massilise elunemise paikades.

23. Eesti NSV territooriumil on lubatud jahti pidada

a) tedrekukkedele alates 15. aprillist kuni 31. maini ja 10. augustist kuni 31. detsembrini;

b) metskurvitsatele lennuajal alates 15. aprillist kuni 31. maini ja alates 10. augustist kuni nende lahkumiseni;

c) vee- ja soolindudele (välja arvatud punktis 18 lõi- gus «h» nimetatud linnud) alates 10. augustist kuni 30. novembrini;

d) noortele tetretele alates 10. augustist kuni 1. sep- tembrini;

e) metstuvidele alates 10. augustist kuni nende lahku- miseni;

f) laanepüüdele alates 1. septembrist kuni 31. oktoob- rini;

g) põldpüüdele alates 1. oktoobrist kuni 31. oktoobrini;
h) hanelistele (välja arvatud hall-hani) alates 10. augustist kuni nende lahkumiseni;

i) mäkradele alates 1. novembrist kuni 30. novembrini;

j) hall- ja valgejänestele alates 1. novembrist kuni 31. jaanuarini;

k) oravatele alates 16. novembrist kuni 31. jaanuarini;

l) tuhkroutele, kärpidele ja nirkidele alates 16. novembrist kuni 15. veebruarini.

24. Jahimajanduse Inspeksiooni erilubadega on lubatud jahipidamine

a) metssigadele alates 1. oktoobrist kuni 31. detsembrini;

b) põtradele alates 1. oktoobrist kuni 15. detsembrini;

c) metskitsedele alates 20. juulist kuni 15. augustini;

d) metsnugistele alates 1. detsembrist kuni 31. jaanuarini;

e) ondatradele (ainult püünisraudadega ja lõksudega) alates 15. oktoobrist kuni 28. veebruarini;

f) saarmastele alates 1. novembrist kuni 31. jaanuarini;

g) metsistele alates 15. aprillist kuni 15. maini.

25. Jahifauna säilitamiseks ja arendamiseks on Jahimajanduse Inspeksioonil kooskõlastatult Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega õigus lühendada jahipidamise tähtaegu üksikutele loomavõi linnuliikidele, limiteerida või täielikult keelata nende laskmist (püüdmist) kogu vabariigis või üksikutes rajoonides.

26. Elusate metsloomade ja lindude püüdmine nende levitamiseks ja paigutamiseks loomaaedadesse ning uute metslooma- ja linnuliikide sissetoomine, samuti laskmine teaduslikuks otstarbeks ja muuseumidele võib toimuda ainult Jahimajanduse Inspeksiooni loal kooskõlastatult Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsusega. Põldpüüde ja faasanite püüdmine nende ületalve hoidmise eesmärgil on lubatud ka jahindusorganisatsioonide loal.

Eraisikutel on keelatud püüda, kinni pidada ning müüa elusaid jahiloomi ja -linde.

27. On lubatud hävitada kogu aasta kestel kõigi lubatud vahenditega kõigil jahimaa-aladel kahjulikke metsloomi ja linde: hunte, ilveseid, rebaseid, kährikkoeri, kanakulle,

raudkulle, rooloorkulle, hallvareseid, harakaid, pasknääre ja varblasi ning rüüstata nende urge (v. a. rebased ja kährikkoerad) ja pesi.

28. Keelatud on jahipidamine hagijatega alates 1. veebruarist kuni 31. oktoobrini ja linnukoertega alates 1. veebruarist kuni 10. augustini.

Märkused: 1. Linnukoerte ja hagijate väljaõpetamine ilma uluki laskmiseta, samuti linnukoerte ja hagijate välikatsete korraldamine võib toimuda ainult selleks eraldatud maa-aladel järgmistel tähtaegadel: linnukoertega alates 1. juulist ja hagijatega alates 1. oktoobrist, erandjuhtudel kogu aasta kestel Jahimajanduse Inspektsiooni loal.

2. Kevadel metsturvitsa jahil on lubatud kasutada kütkestatud linnukoera.

V. Jahisaaduste kasutamine.

29. Jahisaagiks saadud metsloomade nahad kuuluvad kehtivate riiklike kokkuostuhindade alusel äraandmisele vastavatele varumisorganisatsioonidele hiljemalt 15 päeva jooksul peale jahitähaja möödumist.

Nende karusnahkade äraandmisel varumisorganisatsioonidele peavad viimased nahkade vastuvõtu kviitungitele märkima jahindusorganisatsiooni nimetuse, kuhu jahisaaduste müüja kuulub, tema jahipileti numbri ja eriloa numbri (kui temal see on olemas).

30. Parkimisettevõtte templita metsloomanahkade müümine ja ostmine turgudel, laatadel ja käest kätte on keelatud.

Samuti on keelatud parkimisettevõtte templita metsloomanahkade hoidmine, metsloomanahkade (ilma vastava loata) parkimine ja jahiulukite liha müümine ja ostmine.

31. Metsloomanahkade parkimise õigus on riiklikel ja kooperatiivsetel organisatsioonidel, kes on ettenähtud korras saanud vastava loa nende töötlemiseks.

32. Kodanike käes avastatud parkimata ning parkimisettevõtete templita pargitud metsloomanahad kuuluvad konfiskeerimisele ja nende realiseerimisest saadud summad kantakse Jahimajanduse Inspektsiooni arveldusarvele.

33. Ebaseaduslike jahisaaduste kokkuostu eest trahvi-

takse varumisorganisatsioone vastavalt NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 1932. a. 9. mai määrusele nr. 680 (NSV Liidu SK 1932, 35, 215).

VI. Järelevalve jahipidamise eeskirjade täitmise üle.

34. Järelevalvet käesolevate eeskirjade täitmise üle teostavad Jahimajanduse Inspeksioon, jahindusorganisatsioonid, riikliku metsavalve, looduskaitsealade ning karusnahkade varumisorganisatsioonide töötajad.

Kaasabi jahimaa-alade kaitsel ja kontrolli teostamisel jahipidamise eeskirjade ja tähtaegade täitmise üle peavad osutama kõik jahisportlased, miilitsatöötajad, ühiskondlikud jahindusinspektorid ja külanõukogude täitevkomiteed.

35. Kontrolli teostavatel isikutel on õigus nõuda jahisportlastelt jahipileti, suunamisloa, jahikoera passi, jahirelva ja jahisaaduste ettenäitamist, kontrollida püssi numברי vastavust jahipiletil tähendatud numbrile, salaküttimise puhul ära võtta jahipilet, suunamisluba, jahipidamisvahendeid (püsse ja püüniseid) ja jahisaadusi, samuti koostada jahipidamise eeskirjade rikkumise akt, millest üks eksemplar antakse allkirja vastu eeskirjade rikkujale, teine eksemplar saadetakse Jahimajanduse Inspeksioonile süüdlase vastutusele võtmiseks.

36. Äravõetud jahisaak kuulub riiklike kokkuostuhindadega üleandmisele laste- ja tervishoiuasutustele või kaubandusorganisatsioonidele.

VII. Vastutus jahipidamise eeskirjade rikkumise eest.

37. Käesolevate jahipidamise eeskirjade rikkujaid karistatakse

a) kriminaalkorras — jahipidamise eest keelatud kohtades ja tähtaegadel riikliku kaitse alla võetud loomadele ja lindudele ning keelatud abinõude ja vahenditega — ENSV territooriumil kehtiva VNFSV KrK paragr. 86-1 järgi või Eesti NSV 1957. a. 7. juuni seaduse järgi;

b) administratiivkorras — kuni 300 rubla suuruses summas koos jahisaagi konfiskeerimisega, mis määratakse Jahimajanduse Inspeksiooni poolt käesolevate jahipidamise eeskirjade muude rikkumiste eest.

Jahimajanduse Inspeksiooni poolt määratud trahvide peale võib 10 päeva jooksul edasi kaevata Eesti NSV põllumajanduse ministriile Jahimajanduse Inspeksiooni kaudu. Edasikaebamine ei peata otsuse täitmist;

c) Jahimajanduse Inspeksioonil on õigus salaküttimise eest karistatud isikutelt ära võtta jahipidamise õigus kuni kolmeks aastaks.

38. 10 päeva möödumisel trahvi määramisest nõutakse trahvisumma vastuvaidlematus korras sisse süüdlase töökoha järgse raamatupidamise kaudu (töolistelt ja teenistujatelt palgast ning kolhoosnikutelt normipäevadest saadud sissetulekutest). Juhul kui pole võimalik trahvisummat kinni pidada palgast või normipäevatasust, saadab Jahimajanduse Inspeksioon materjalid kohtutäiturile sissenõudmise pööramiseks süüdlase varale.

39. Peale kriminaal- või administratiivvastutuse nõutakse salaküttidelt Jahimajanduse Inspeksiooni poolt esitatud tsiviilhagi korras sisse ka jahimajandusele tekitatud kahjud käesolevate eeskirjade VIII osas kindlaksmääratud suuruses.

40. Jahipidamise eeskirjade rikkumise eest sissenõutud trahvisummad, jahisaaduste müügist ja konfiskeeritud jahija püügivahendite realiseerimisest saadud summad kantakse Jahimajanduse Inspeksiooni arveldusarvele, kust 50% kasutatakse jahimajanduse taastamiseks ja arendamiseks ja 50% nende isikute premeerimiseks, kes avastasid jahieeskirjade rikkujaid, samuti isikute premeerimiseks, kes on aidanud salakütte avastada.

VIII. Kahjutasu suurus metsloomade ja lindude ebaseadusliku tapmise või püüdmise ning koobaste ja pesade rüüstamise eest.

Jrk. nr.	Looma või linnu nimetus	Kahjutasu ühe looma või linnu eest rbl.
----------	-------------------------	---

Tapmine või püüdmine

1.	Pöder, hirv, maraal	10.000.—
2.	Metskits	3.000.—
3.	Kobras ja karu	5.000.—
4.	Metssiga	3.000.—
5.	Saarmas, nugis, naarits, kotkad ja lendorav	1.000.—

Jrk. nr.	Looma või linnu nimetus	Kahjutasu ühe looma või linnu eest rbl.
6.	Mäger, metsis, luik, hani, lagle, faasan	500.—
7.	Hall ja valge jänes ning ondatra	250.—
8.	Teder, laanepüü, rabakana ja põldpüü	200.—
9.	Nirk ja orav	100.—
10.	Pardid iga liiki ja nepid iga liiki, kasulikud kullilised ja kakulised	100.—
11.	Muud metsloomad ja linnud, välja arvatud kahjulikud kiskjad	50.—

Koobaste rüüstamine

12.	Kopra ja mägra	1.000.—
13.	Muude loomade, välja arvatud huntide koopad	500.—
14.	Ondatra koobaste ja kuhilpesade rüüstamine	250.—

Pesade rüüstamine

15.	Jahilindude ja käesolevate eeskirjade 18. punktis loet- letud lindude pesad	250.—
16.	Muude lindude, välja arvatud käesolevate eeskirjade p. 27 loetletud linnud	100.—
17.	Iga korjatud muna eest, välja arvatud käesolevate ees- kirjade p. 27 loetletud lindude munad (tükk)	10.—

VII. KALAKAITSE

EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU MÄÄRUS

27. märtsist 1958. a. nr. 102

EESTI NSV VEEKOGUDE PAREMAST KALAMAJANDUSLIKUST KASUTAMISEST

Veekogude paremaks kalamajanduslikuks kasutamiseks ning kalavarude kaitse ja taastamise tõhustamiseks Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrab:

1. Kinnitada üleliidulise ja vabariikliku tähtsusega veekogude nimestikud vastavalt lisadele nr. 1 ja 2.

Kõik ülejäänud järved, jõed, ojad, kanalid ja tiigid lugeda kohaliku tähtsusega veekogudeks.

2. Kinnitada Eesti NSV kalapüügieeskirjad vastavalt lisale nr. 3.

3. Kohustada linnade ja rajoonide tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteesid võtma arvele kohaliku tähtsusega veekogud, mis asuvad linna või rajooni piirides, ning kinnistama need kooskõlastatult ENSV Põllumajanduse Ministeeriumiga kolhoosidele, sovhoosidele ja teistele organisatsioonidele ratsionaalseks kalamajanduslikuks kasutamiseks; viima lõpule veekogude kinnistamine hiljemalt 1. jaanuariks 1959. a.

4. Kohustada Eesti Riiklikku Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspektsiooni ühe kuu jooksul välja töötama juhend kolhoosidele, sovhoosidele ja teistele majanditele kinnistatavate Eesti NSV siseveekogude jaotamise ja kalamajandusliku kasutamise korra kohta.

5. Kohustada Eesti Riiklikku Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspektsiooni lepingulistel alustel kinnistama vabariikliku tähtsusega

veekogud kolhoosidele, sovhoosidele, organisatsioonidele ja spordiühingutele.

6. Kohustada kolhoose ja sovhoose, kellele on kinnistatud veekogud, välja töötama veekogude kalamajandusliku kasutamise plaanid ja iga kalendriaasta lõpuks esitada ENSV Põllumajanduse Ministeriumile aruanne plaani täitmise ning andmed kalapüügi kohta liikide järgi, eraldi iga veekogu osas. Ülejäänud organisatsioonid ja spordiühingud esitavad need andmed Eesti Riiklikule Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspektsioonile.

Juhul kui veekogu valdaja ei taga veekogu plaanipäraselt kalamajanduslikku kasutamist ning muid lepingulisi tingimusi, kaotab ta õiguse selle kasutamiseks ning rajooni täitevkomitee kooskõlastatult ENSV Põllumajanduse Ministeriumiga annab veekogu teisele valdajale.

7. Kohustada ENSV Põllumajanduse Ministeriumi kindlustama kalamajanduslike tööde plaaniline juhtimine ja kontroll kolhoosidele ja sovhoosidele kinnistatud kohaliku tähtsusega veekogudes, Eesti Riiklikku Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspektsiooni aga teiste organisatsioonide ja spordiühingute töö üle kohaliku ja vabariikliku tähtsusega veekogudes.

8. Eesti NSV Teaduste Akadeemial abistada kolhoose, sovhoose ja teisi organisatsioone Zooloogia ja Botaanika Instituudi poolt uuritud veekogude kalamajandusliku kasutamise plaanide koostamisel.

9. Kohustada Eesti Riiklikku Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspektsiooni koos ENSV Põllumajanduse Ministeriumi ja Teaduste Akadeemiaga välja töötama iga-aastased kalamajanduslikud koondplaanid kalavarude suurendamiseks Eesti NSV veekogudes.

10. Anda ENSV Rahvamajanduse Nõukogule õigus müüa registreeritud kalamajandeid omavaile põllumajanduslikele kolhoosidele, sovhoosidele ja organisatsioonidele vabadest ressurssidest võrgu ja püüniste materjale, püügi-riistu, paate ja kalastusmaterjale.

11. Kohustada Harju Rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomiteed üle andma Harju rajoonis asuvad Maardu ja Harku järv koos Tiskre jõega Tallinna Linna Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomiteele, selleks et kasutada mainitud veekogusid kalaspordi eesmärgil.

12. Lubada kolhoosidel kasutada neile kinnistatud veekogudest püütud kala kolhoosi üldkoosoleku äranägemise kohaselt.

13. Keelata töenduslik kalapüük põllumajanduslikele kolhoosidele, sovhoosidele ja spordiorganisatsioonidele kinnistatud veekogudest, millede kohta ei ole kinnitatud kalamajanduslikke plaane, lubades üksikutel juhtudel mainitud püüki ulatuses, mis on vajalik kalavarude reguleerimiseks või nende seisukorra uurimiseks ning vääriskalaliikide asustusmaterjali saamiseks.

Nimetatud juhtudel võib töenduslikku püüki teostada ainult antud veekogu valdaja esindaja juuresolekul.

14. Märkida, et Eesti Riiklik Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspeksioon, kohalikud tööraha saadikute nõukogud ja miilitsaosakonnad võitlevad äärmiselt nõrgalt röövkalapüügi vastu ning kohustada neid tõhustama tunduvalt kontrolli kehtestatud kalapüügieeskirjadest kinnipidamise üle, võttes nende eeskirjade rikkujad rangele vastutusele.

15. Märkida, et ENSV Põllumajanduse Ministerium ei abista küllaldaselt kalavarude kaitsmist, ning kohustada teda võtma tarvitusele abinõud, mis tõstaksid metsavalvetöötajate vastutust kalapüügieeskirjade rikkumiste vastu võitlemise eest.

16. Kalavarude kaitsmise alal tehtava töö parandamiseks panna ette Eesti Riiklikule Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspeksioonile ja rajoonide TSN täitevkomiteedele tõmmata kaasa laialikes võtsid aktiivselt osa võitlusest kalapüügieeskirjade rikkujatega.

Kehtestada, et kalapüügieeskirjade rikkujatelt sissenõutud trahvi ning konfiskeeritud püügiriistade ja kalade realiseerimisest saadud summadest võib Eesti Riiklik Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspeksioon 50% kasutada isikute premeerimiseks, kes võtsid aktiivselt osa võitlusest kalapüügieeskirjade rikkujate vastu.

17. Kohustada ENSV Rahandusministeriumi koos Eesti Riikliku Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspeksiooniga ühe kuu jooksul välja töötama juhend premeerimise korra kohta kalapüügieeskirjade rikkumiste avastamise eest.

18. Tunnistada kehtetuks

a) Eesti NSV Ministrite Nõukogu 1954. a. 20. oktoobri korraldus nr. 1494-k;

b) Eesti NSV Ministrite Nõukogu 1955. a. 9. augusti korraldus nr. 910-k;

c) Eesti NSV Ministrite Nõukogu 1957. a. 18. aprilli korradus nr. 467-k.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe esimene asetäitja
V. Klauson*

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu asjadevalitseja asetäitja
E. Sikk*

Lisa nr. 1

Eesti NSV Ministrite Nõukogu

27. märtsi 1958. a.

määruse nr. 102 juurde

Üleliidulise tähtsusega veekogud Eesti NSV-s

Jrk. nr.	Veekogu nimetus	Veekogu piirid
1.	Balti meri koos Soome ja Riia lahega	Eesti NSV territoriaalveed
2.	Pihkva ja Peipsi järv	Kogu veekogu ulatuses koos järve või veehoidlasse suubuvate jõgedega 3 kilomeetri pikkuselt, arvates jõesuudmest
3.	Narva veehoidla	"
4.	Narva jõgi	Kogu pikkuses
5.	Pärnu jõgi	Jõesuudmest kuni Sindi vabriku paisuni
6.	Suur-Emajõe delta	Suur-Emajõgi suudmest kuni Kastre asulani, Koosa, Lagina, Akali, Kalli, Kaevandu ja Leegu jõgi kogu pikkuses, Ahja jõgi suudmest kuni Ahja järveni, Kargaja jõgi suudmest 1 kilomeetri ulatuses, Koosa, Kalli, Leegu ja Ahi järv ning Võngjärv
7.	Kõik Soome lahte suubuvad jõed, kuhu lähevad kudema lõhe ja meriforell, samuti Pidula jõgi	Jõesuudmest kuni esimese koseni või esimese paisuni

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja asetäitja E. Sikk*

Lisa nr. 2
Eesti NSV Ministrite Nõukogu
27. märtsi 1958. a.
määruse nr. 102 juurde

Vabariikliku tähtsusega veekogud Eesti NSV-s

Jrk. nr.	Jõesed ja järved	Jõe või järve asukoht
1.	Võrtsjärv	Kogu järve ulatuses (tervikuna) koos järve suubuvate jõgedega 3 kilomeetri ulatuses, arvates jõesuudmest, Väike-Emajõgi 7 kilomeetri ulatuses (Reinu taluni)
2.	Kuremaa järv	Jõgeva rajoon
3.	Raigastvere järv	"
4.	Pikkjärv	"
5.	Proosa järv	"
6.	Kaiavere järv	"
7.	Elistvere järv	"
8.	Saadjärv	Jõgeva ja Tartu rajoon
9.	Kaiu järv	Jõgeva rajoon
10.	Jõemõisa järv	"
11.	Õisu järv	Abja ja Viljandi rajoon
12.	Veisjärv	Abja rajoon
13.	Mäeküla järv	Abja rajoon
14.	Ruhi järv	"
15.	Keeri järv	Elva rajoon
16.	Pangodi järv	"
17.	Aheru järv	Valga rajoon
18.	Ähi järv	"
19.	Ermistu järv	Pärnu rajoon
20.	Tõhela järv	"
21.	Lohja järv	Harju rajoon
22.	Suur-Emajõgi	Kogu pikkuses koos lisajõgedega 3 kilomeetri pikkuses lisajõe suudmest, Elva jõgi suudmest kuni Keeri järveni ja kogu Suur-Emajõe luhaveekogud
23.	Timmkanali jõgi	Kilingi-Nõmme rajoon
24.	Mullugu-Suurlaht Nasva jõega	koos Kingissepa rajoon

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja asetäitja E. Sikk*

EESTI NSV KALAPÜÜGIEESKIRJAD

Eeskirjade kehtivuse piirkond

§ 1. Käesolevad eeskirjad kehtivad

a) Balti mere territoriaalvete kohta Eesti NSV piirides, kaasa arvatud Soome ja Riia laht samades piirides;

b) Võrtsjärve kohta ühes temasse suubuvate jõgedega;

c) Narva jõe kohta jõesuust kuni koseni Narva linna juures;

d) kõigi teiste veekogude kohta Eesti NSV piirides, välja arvatud Narva jõgi jõelätest kuni koseni Narva linna juures ja Peipsi-Pihkva järv koos Emajõe suudmeala veekogudega, millede kohta kehtivad kalapüügi erieeskirjad.

Üldeeskirjad

§ 2. Kalavarude kaitse, kalapüügi reguleerimine, kalastuspiirkondade eraldamine, lubade väljaandmine kala ja teiste veeloomade püügiks ning taimede võtmiseks väljaspool kalastuspiirkondi, samuti kalavarude taastamise abinõude ja kalamajandusliku melioratsiooni läbiviimine ning kalapüügieeskirjade täitmise üldine järelevalve kohaliku tähtsusega veekogudes pannakse Eesti Riiklikule Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspeksioonile (Estgossrõbvodile).

Sovhoosidele, abimajanditele ja kolhoosidele kinnistatud kalamajanduslikes veekogudes võtavad kala kasvatamise ja püügi, kalamajandusliku melioratsiooni ning kalavarude kaitse abinõud tarvitusele nimetatud majandid.

Järelevalvet kalapüügieeskirjade täitmise üle sovhooside, abimajandite ja kolhooside veekogudes, kuhu tulevad kudema hinnalised kalaliigid kalatööstusele kinnistatud kalamajanduslikest veekogudest, teostavad kalakaitseorganid, teistes sovhooside, abimajandite ja kolhooside veekogudes aga mainitud majandid oma jõududega.

§ 3. Asjaarmastajate kalapüük-vähipüük isiklikuks tarbeks (müügi õigusega) on lubatud tasuta kõigis Eesti NSV

veekogudes, välja arvatud püük kalakasvandustes, tiigi- ja teistes kultuurkalamajandites, keelukohtadel (loetletud § 7) ja lõhe, meri- ja jõeforelli, harjuse ja vähi püügiks kehtestatud keeluajal:

a) kalapüük on lubatud kõigil töötajail lihtsate käsiõngedega, vähipüük — nattadega, välja arvatud need veekogud, mis on kinnistatud kalaspordi organisatsioonidele, kus asjaarmastajate kalapüük on lubatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Kehakultuuri- ja Spordikomitee poolt kinnitatud eeskirjade järgi;

b) spordiühingute vabariiklike, linnade või rajoonide kalaspordi klubide või seksioonide, jahindusklubide kalaspordiseksioonide ning Nõukogude Armeed ja Laevastiku spordiühingu liikmeile, kes omavad ühtset liikme- raamatut, mis ühtse vormi kohaselt on välja antud Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Kehakultuuri- ja Spordikomitee poolt, — igasuguste käsiõngedega (s. h. spinninguga), ühe vedeli või landiga ja kuni viie ketas- unnaga.

Märkus: Pirita jõgi on eraldatud ainult sportlikuks kalapüügiks, kus võib teostada püüki ka keeluaegadel vastavalt vabariikliku Kehakultuuri- ja Spordikomitee ja Estgossröbvodi poolt väljatöötatud korrale.

§ 4. On keelatud

a) kalatööndus- ja teistel laevadel peatuda kalapüügiks keelatud kohtades, välja arvatud peatused asulate juures ja äärmise vajaduse korral (torm, avarii, tulepaakide ülesseadmine);

b) teostada ilma kalakaitse organite loata uute kala- ja veeloomade ning -taimede liikide aklimatiseerimist ja kasvatamist kalamajanduslikes veekogudes ning ümber paigutada ilma teadusliku aluseta ühest veekogust teise kalu, vähke ja teisi veeloomi;

c) keelukohtadel ülespandud märkide, siltide, kuulustuste rikkumine ja hävitamine.

§ 5. On keelatud juhtida kalamajanduslikesse veekogudesse tööstus- ja kommunaalettevõtete puhastamata roiskvett, leotada lina, kanepit, niint, nahku ja visata veekogudesse, nende kaldale, jääle puukoori, oksid, laaste, saepuru ja muid metsatööstuse jäätmeid.

§ 6. Paisusid, veeäravooluseadmeid ja veesulgusid omavad organisatsioonid on kohustatud iga kord, kui veepind

langeb alla normi, teatama sellest Estgosrõbvodile ja võtma tarvitusele abinõud kalavarude säilitamiseks neis veekogudes, kus veepind muutub. Avariide korral, kui ei ole võimalik õigeaegselt teatada Eesti Riiklikule Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspektsioonile, koostatakse kalavarude säilitamiseks tarvitusele võetud abinõude kohta akt, mille ärakiri saadetakse Eesti Riiklikule Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspektsioonile.

Kalapüügiks keelatud kohad ja ajad

§ 7. On keelatud igasugune kalapüük

a) koskede all 500 m ulatuses ja järgmiste paisude juures samas ulatuses: Pärnu jõel — Sindi, Kasari jõel — Kasari, Laastre, Vigala, Rumba, Teenuse ja esimesed paisud (jõesuudmest arvates) kõikidel merre suubuvatel jõgedel;

b) kogu aasta jooksul järgmiste jõgede suudmeid ümbritsevatel veealadel:

Pühajõgi, Pada, Kunda (Sämi), Toolse, Selja (Selge), Mustoja (Vihula), Loobu, Valgejõgi, Pudisoo, Jägala, Pirita, Vääna ja Keila — 500 m ulatuses mõlemal pool jõesuud ja 500 m kaugusel mere suunas;

Narva jõgi — mõlemal pool jõesuud ühe kilomeetri ulatuses ja ühe kilomeetri kaugusel mere suunas;

Timmkanal — mõlemal pool jõesuud 300 m ulatuses ja 300 m kaugusel Riia lahe suunas;

Pärnu jõgi — raadiusega 200 m muulide otsast ja Pärnu jões muulide vahel;

Pidula jõgi — lõuna pool joont, mis ühendab Teesu oja suud Onni saeveski juures asuva topograafilise torniga;

Võrtsjärvel Emajõe väljavoolu lähikonnas, raadiusega 250 m muulidest ja Emajõel jõelättest kuni maantee sillast 250 m allapoole looduses märgitud piirini;

c) jõgedes:

Narva — koskest kuni Ivangorodi kindluse nurgani;

Keila — jõesuust kuni köseni;

Pidula — jõesuust kuni paisuni kalakasvatusemaja juures;

d) 1. aprillist kuni 15. juunini jõgede suid ümbritseval veealal: Harku (Tiskre), Vasalemma, Nasva ja Põduste —

300 m ulatuses mõlemal pool jõesuud ja 300 m kaugusel mere suunas;

e) Pärnu lahes Madalmurru veealal, mida piirab mere-rannal põhjas — Raeküla eeslinna Teisejoone tänav, lõunas — Pärnu metskonna talu maa peal asetsev topograafiline torn, ja merel — joon edela suunas 7 km kaugusel kuni ülesseatud märkideni — 15. aprillist kuni 15. juulini;

f) Matsalu lahe idaosas jooneni, mis on tõmmatud põhja-lõuna suunas üle Suurerahu saare — 15. maist kuni 15. juunini;

g) Haapsalu lahes ida pool joont, mis ühendab Tahunina Ransalu oja suuga, ja Saunja, Sutlepa ning Salajõe lahes — 15. aprillist kuni 15. maini.

§ 8. Jõgedes ja järvedes on keelatud

a) lõhe ja meriforelli püük 15. septembrist kuni 15. novembrini, Narva jões — kogu aasta jooksul (5 aastat);

Märkus. Oktoobris ja novembris on lõhe ja meriforelli püük lubatud ainult kalakasvatuse eesmärgil.

b) jõeforelli püük 15. septembrist kuni 30. novembrini;

c) harjuse püük 1. aprillist kuni 1. juunini;

d) silmupüük — 1. märtsist kuni 30. juunini;

e) vähipüük — 15. septembrist kuni 25. juulini;

f) vimmapüük Pärnu, Pirita, Selja ja Kasari jões 10. maist kuni 10. juunini;

g) siiapüük Pärnu jões 20. septembrist kuni 15. novembrini;

h) suursoomkala (haug, latikas, koha) püük kogu Võrtsjärve ulatuses, kaasa arvatud Väike-Emajõgi jõesuust ülesjõge kuni Reinu taluni, Ohne jõgi — jõesuust ülesjõge kuni Kallaste kraavini ja Oiu (Tännasilma) jõgi koos lisajõgedega jõesuust ülesjõge 3 km ulatuses — 1. aprillist kuni 15. juunini. Keelu alla kuuluvad ka nende luhaveekogud;

i) 1. maist kuni 30. juunini töenduslik kalapüük kohaliku tähtsusega järvedes ja tiikides ning aasta ringi kõigis kohaliku tähtsusega jõgedes ja ojades.

Keelatud püünised ja püügiviisid

§ 9. On keelatud

a) kala ja teiste veeloomade püügiks tarvitada lõhke- ja mürkaineid, tulirelva, elektrivoolu, ahingut, tragi ja muid torkeriistu ning 1. maist kuni 1. augustini kalade hirmutamiseks mütta;

Märkus. Viibimine^e veekogude ääres või veekogudel kalapüügi vahenditega loetakse kalapüügiks.

b) enam kui $\frac{2}{3}$ jõe, oja, sidenõva, kanali laiuselt sulgeda seisev- ja ujuvpüünistega. Vabaks peab jääma $\frac{1}{3}$ peavoolu jooksust;

c) ehitada tõkkeid ja asetada loomusekohtadesse seisevpüüniseid või taguda vaiu.

§ 10. Seisevnootade üldpikkus ei tohi ületada Pärnu lahe lähistel Liu ja Tahkunina piirkonnas püügile asetatavatel nootadel 450 m ja teistes piirkondades — 600 m; nootades vahe ühes jadas peab olema vähemalt 300 m ja seisevnootade jadade vahe vähemalt 600 m, välja arvatud Soome laht, kus vahemaa nootade asetamisel on ette nähtud üksnes jadade vahel, mis peab olema vähemalt 400 m.

On keelatud asetada seisevnooti malekorras ja asetada teisi püüniseid nootade vahele ning asetada püüniseid jõgedesse, ojadesse, sidenõvadesse ja kanalitesse nii, et püüniste kaugus üksteisest, olgu kummalt kaldalt tahes, oleks vähem kui 100 m voolu suunas.

Seisevnootade tähistamiseks on püügiorganisatsioonid kohustatud asetama iga nooda kasti otsatünni juurde lipp-tähise, mille varda pikkus veepinnast peab olema vähemalt 2 m ja lipu suurus 30×60 cm. Lipp peab olema punane, kuhu on valgete tähtedega märgitud jada nr. ja organisatsiooni eraldusmärgid.

Eesti Riiklik Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspeksioon määrab kindlaks vahemaad mõrdade asetamisel, arvestades kohalike kalamajanduslike organisatsioonide ettepanekuid.

§ 11. On keelatud traalpäük

a) Pärnu lahes põhja pool Liunina—Tahkunina joont;

b) Pärnu lahe lähistel Liunina—Tahkunina joone ja Heinaste—Kübarsaare joone vahel ning Riia lahes loode

pool joont, mis ühendab Sõrve tuletorni Sõmeri tuletorniga, 1. maist kuni 10. juulini;

c) madalamal kui 20 m Soome ja Riia lahes ning Muhu väinas;

b) motoriseeritud traalpüük Võrtsjärvel.

§ 12. Traalpüük on lubatud mitte lähemal kui 500 m kaugusel võrk- ja mõrdpüüniste jadadest.

Et ära hoida kalurite püüniste rikkumist traallaevade poolt, tuleb nende asetamisel traalpüügikohtadele kohustuslikult kinni pidada järgmistest signalisatsioonidest:

a) mõrra ja võrgujadade otstele tuleb panna kaks tähist, mis on teineteisest 10 m kaugusel, kusjuures äärmistel tähistel on punased lipud ja sisemistel — valged lipud;

b) võrgujadade keskkohtadele pannakse veel täiendavalt tähiseid valgete lippudega 100 m kaugusele üksteisest.

Tähise varda pikkus veepinnast peab olema vähemalt 2 m ja lippude suurus 30×60 cm.

§ 13. Riia lahes on lubatud traalpüüki teostada ainult Läti ja Eesti NSV kalapüügi organisatsioonidel.

Traallaevade arv Riia ja Soome lahel määratakse kindlaks kalakaitse organite poolt kooskõlastatult töönduslike ja teaduslike organisatsioonidega.

Püüniste silmamõõdud

§ 14. On keelatud tarvitada püüniseid väiksema silmamõõduga kui allpool esitatud (mm-tes):

a) traal- ja kaksiktraalnootadel:

tursapüügiks	40
räime- ja tindipüügiks	12
kilupüügiks	10

b) muud liiki nootadel ja mõrdpüünistel:

suursoomkala- ja lõhepüügiks	38
lestapüügiks	40
vimmapüügiks	30
siiapüügiks	34
säina-, nurru-, särje- ja ahvenapüügiks	20
räime- ja meritindipüügiks	12
kilupüügiks	10

c) võrkudel:

lõhe- ja meriforellipüügiks	60
lestapüügiks	46
koha- ja latikapüügiks	40
vimmapüügiks	34
siiapüügiks	36
säina-, särje-, nurru- ja ahvenapüügiks	20
räime- ja meritindipüügiks	14
kilupüügiks	11

Märkused. 1. Prügikala väljapüüdmiseks veekogude puhastamise eesmärgil võib Eesti Riikliku Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspeksiooni loal kasutada peene-silmalisi püüniseid.

2. Söödakala püüdmiseks võib Eesti Riikliku Kalavarude Kaitsmise ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Inspeksiooni loal kasutada nootaid pikkusega mitte üle 50 m ja silmasuurusega mitte vähem kui 6 mm.

3. Püüniste silmamõõdud on arvestatud kuivade konserveeritud püüniste kohta. Märgade püüniste silmade mõõtmisel on lubatud mõõtusid 5% võrra vähendada.

4. Silma suurus tehakse kindlaks sel teel, et mõõdetakse 11 sõlme vahemaa võrgu niiti mööda ja saadud arv jagatakse 10-ga.

§ 15. On keelatud kalade ja vähkide püük, vastuvõtmine, töötlemine ja säilitamine, mille mõõdud värskel kujul on (cm-tes):

angerjal	alla	45	säinal	alla	20
lõhel	„	55	jõeforellil	„	19
meriforellil	„	32	linaskil	„	18
kohal	„	40	harjusel	„	18
latikal	„	25	lestal	„	15
siial	„	27	räimel	„	10
vimmal	„	24	kilul	„	8
haugil	„	30	vähil	„	10

Märkus. Haug omab alamõõtu ainult kohaliku ja vabariikliku tähtsusega veekogudes.

Kalade mõõtu arvestatakse ninamikust (kinnise suu puhul) kuni soomuskatte lõpuni (sabauime keskmiste kiirte alguseni), vähi mõõtu — otsahorgi tipust laka lõpuni.

Töödeldud (soolatud, kuivatatud, suitsutatud jms.) kala mõõdu määramisel on lubatud ülaltähendatud mõõtusid 4% võrra vähendada.

Väljapüütud kala, mis on alla lubatud mõõtu, tuleb elusalt vette tagasi lasta.

§ 16. Nende kalade kaaspüük, mis on § 15 näidatud mõõtudest väiksemad, ei tohi ületada järgmisi koguseid:

a) räimi 1. detsembrist kuni 30. aprillini arvuliselt mitte enam kui 15% ja ülejäänud aastaaegadel arvuliselt mitte enam kui 8% ning kilusid kogu aasta jooksul mitte enam kui 15% kalade arvust;

b) ülejäänud kala võrgupüügil arvuliselt mitte enam kui 8%, teiste püünistega püügi korral arvuliselt mitte üle 5%.

Kalakogused, kus alamõõduliste kalade sisaldavus ületab kalapüügieeskirjades ettenähtud protsendi, hoolimata sellest, kus need avastatakse (kas püügil kalavastuvõtu-punktis või tööstuses), võetakse kalakaitse organite poolt ära ning antakse üle kalatööstusele või kaubandusorgani-satsioonidele kindlaksmääratud vastuvõtuhindadega ja nende hind kantakse riigituludesse.

Alamõõduliste kalade väljapüüdmisel üle lubatud koguste on kalapüügiorganisatsioonid ja kalurid ise kohus-tatud otsekohe püügi sel kohal lõpetama või asendama püünised suuremasilmalistega.

Vastutavus kalapüügieeskirjade rikkumise eest

§ 17. Kalapüügieeskirjade rikkumises süüdi olevad isikud, organisatsioonid, ettevõtted ja asutused võetakse vastutusele kooskõlas Eesti NSV Ministrite Nõukogu 1954. a. 18. septembri määrusega nr. 444 kehtestatud NSV Liidu veekogude kalavarude kaitse ja kalapüügi reguleeri-mise määrustikuga, määrates üksikisikutele trahvi kuni 500 rubla ning üksikutele ettevõtetele ja organisatsiooni-dele kuni 5000 rubla, võttes nende eeskirjade kuritahtlikke rikkujaid kriminaalvastutusele.

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu
asjadevalitseja asetäitja E. Sikk*

VIII. LOODUSKAITSE USALDUS- MEESTE JA RIIKLIKU LOODUSKAITSE ALLA KUULUVATE OBJEKTIDE VORMISTAMISE MATERJALE

AVALDUS

Palun mind vormistada looduskaitse usaldusmeheks
(volinikuks)

1. Nimi .....
2. Sünniaasta .....
3. Haridus, eriala .....
4. Amet, töökoht .....
5. Aadress (telefon) a) töökohta .....
- b) kodune .....
6. Kas usaldusmees on varem tegutsenud looduse vaatlemisel või
kaitsemisel? .....
7. Millises piirkonnas soovib tegutseda? .....

Avalduse täitmise kuupäev

Allkiri

-
1. Looduskaitse usaldusmeheks vormistatud (kuupäev) .....
  2. Looduskaitse usaldusmehe tegevuspiirkonnaks on .....
  - ja tema hoolealusteks objektideks on .....

*ENSV Ministrite Nõukogu juures asuva
Looduskaitse Valitsuse juhataja*

ÜHISKONDLIKE LOODUSKAITSE USALDUS- MEESTE (VOLINIKE)

PÕHIMÄÄRUS

1. Eesti NSV Ülemnõukogu seaduse «Eesti NSV looduse kaitsest» 7. juunist 1957. a. § 2 ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruse «Abinõudest looduskaitse organiseerimiseks Eesti NSV-s» 11. juulist 1957. a. p. 5 alusel organiseeritakse ENSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse juures vabatahtlikkuse printsiibil looduskaitse usaldusmeeste (volinike) võrk.

2. Ühiskondlikeks looduskaitse usaldusmeesteks võivad olla kõik kodanikud, kes tunnevad huvi loodusteaduse vastu ja osutavad tõsist kaasabi looduskaitse ideede ellurakendamisele.

3. Ühiskondliku looduskaitse usaldusmehe vahekorid Looduskaitse Valitsusega vormistatakse vastava sooviavalduse alusel, kusjuures usaldusmees saab sellekohase tõendi.

4. Looduskaitse usaldusmehe tegevuspiirkonnaks on tema ametikoha (elukoha) vahetu ümbrus või tema kodurajooni ulatuslikumad piirkonnad.

5. Looduskaitse usaldusmehe tegevust juhivad Looduskaitse Valitsus, kusjuures usaldusmees koordineerib oma tegevust kohaliku täitevkomitee juures asuva alalise kultuurikomisjoni või vastava sektsiooni looduskaitse-alase tööga, ka miilitsa, piirivalve ja metskonna töötajatega.

6. Looduskaitse usaldusmehe ülesandeks on

a) jälgida maavaldajate tegevust vastutajatena looduskaitseobjektide säilitamise eest, kontrollida looduskaitse eeskirjade täitmist ja aidata kaasa looduskaitse seaduste ning määruste täitmisele kohapeal;

b) jälgida kohalike looduskaitseobjektide seisundit, täiendada pidevalt nende kohta käivat andmestikku, osa võtta Looduskaitse Valitsuse poolt teostatavatest ringküsitlestest looduskaitsealaste objektide kohta jne.;

c) oma ülesannete teostamise käigus selgitab usaldusmees välja uusi looduskaitset vääriivaid objekte, esitades andmed nende kohta Looduskaitse Valitsusele;

d) objekti ohustatuse korral on usaldusmehel õigus nõuda objekti rikkumist põhjustava tegevuse kohest lõpetamist, kusjuures usaldusmees koostab objekti rikkumise

kohta kohapeal akti ja esitab selle viibimata koos oma avaldusega kohalikule TSN täitevkomiteele või miilitsaorganile süüdlaste administratiiv- või kriminaalvastutusele võtmiseks, informeerides sellest samaaegselt Looduskaitse Valitsust;

e) oma ülesannete täitmise käigus teostab usaldusmees igal selleks avanenud võimalusel looduskaitse propagandat (vestlused, loengud, ekskursioonid jne.).

7. Looduskaitse usaldusmees omab usaldusmehe liikmeraamatut kui tõendit tegutsemiseks kohapeal.

KAITSEKOHUSTUS

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvas Looduskaitse Valitsuses on arvele võetud Eesti NSV seaduse «Eesti NSV looduse kaitsest» 7. VI 1957. a. ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruse nr. 242, 11. VII 1957. a. põhjal .....

..... rajooni/linna piirides oleva ..... territooriumil
 maavaldaja kolhoosi, asutuse, ettevõtte jne. nimetus

järgmised riikliku kaitse alla kuuluvad loodusobjektid:

Jrk. nr.	Objekti nimetus ja lühike iseloomustus	Objekti asukoht	Alus riikliku kaitse alla võtmise kohta	Märkusi (eriline kaitse, vigastused jne.)

KAITSEKOHUSTUSE PÕHILISED TINGIMUSED

1. Maavaldaja, kelle territooriumil asuvad ülalkirjelatud riikliku kaitse all olevad loodusobjektid, on kohustatud neid kaitsma rikkumise ja hävitamise eest, samuti nende asukoha ja loodusliku ilme muutmise eest.

2. Looduskaitseobjektide asukoha ja loodusliku ilme muutmine, kaitsealuste puude mahavõtmine, maa-alaste

objektide (parkide jne.) hoonestamine jne. on lubatud ainult eriti möödapääsematutel juhtudel ja

a) vabariikliku tähtsusega looduskaitseobjektide suhtes Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse loal;

b) kohaliku (rajoonilise) tähtsusega looduskaitseobjektide suhtes — rajooni/linna TSN täitevkomitee loal ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse teadmisel.

3. Riikliku kaitse alla kuuluva loodusobjekti juures toimunud kuritahtlikest või loodusõnnetuste tagajärjel toimunud muudatustest teatab maavaldaja, kelle territooriumil nimetatud loodusobjekt asub, piirkonna usaldusmehele, kes omakorda informeerib kohaliku rajooni/linna TSN täitevkomiteed ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvat Looduskaitse Valitsust.

Käesolev kaitsekohustus koostatakse kolmes eksemplaris: üks eksemplar antakse maavaldajale asutusele, kolhoosile, ettevõttele jne., kelle territooriumil asuvad kaitsealused objektid; teine säilitatakse kohaliku rajooni/linna TSN täitevkomitees ja kolmas saadetakse Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures olevale Looduskaitse Valitsusele.

Märkus. Käesolevas kaitsekohustuses märgitud riikliku kaitse all olevate objektide asukoht looduses on maavaldajal teada.

„.....“ ..... 19..... a.

.....
Looduskaitse Valitsuse usaldusmees

.....
Rajooni/linna TSN täitevkomitee
esindaja

.....
Maavaldaja kolhoosi, asutuse,
organisatsiooni jne. esindaja

(pitser)

Looduskaitseobjektid, mille kohta on sõlmitud käesolev kaitsekohustus, on Looduskaitse Valitsuses arvel nr. nr.

..... all.

.....
Looduskaitse Valitsuse vaneminspektor

IX. JUHISEID LOODUSKAITSET VÄÄRIVATE OBJEKTIDE KIRJELDAMISEKS

LOODUSKAITSET VÄÄRIVATE RÄNDRAHNUDE KIRJELDAMINE

1. Nimi (või nimed, kui neid on mitu). Lisada, millest nimi on tekkinud.
2. Asukoht (rajoon, külanõukogu, kolhoos, sovhoos, metskond, vahtkond, kvartal; kaugus maastikul ja kaardil hõlpsasti leitavatest punktidest). Joonistada asukohta skeem.
3. Mõõtmed (suurim pikkus, sellega ristisuunas võetud suurim laius, suurim kõrgus, ümbermõõt maapinnalt ja maksimaalne ümbermõõt).
4. Rahnukuju ja asend maapinna suhtes. Joonis põhiplaanis ja külgvaates. Rahn pildistada ja näidata pildistamise suund.
5. Pinnas, millel rahn asub (paas, rähk, savi, liiv jne.).
6. Kivimi liik. Käsipala (proovitüki) olemasolu.
7. Rahnuseisund (lõhede ja mõrade olemasolu).
8. Lähema ümbruse ja rahnu taimkate.
9. Rahnuga seotud muistendid, traditsioonid, ajaloolised sündmused jm.
10. Muud märkused. Objekti tähtsus (vabariiklik, kohalik).
11. Kirjeldamise aeg.
12. Kirjeldaja nimi ja aadress.

LOODUSKAITSET VÄÄRIVATE PUUDE KIRJELDAMINE

1. **Puu liik**
2. **Nimi** (või nimed, kui neid on mitu). Lisada, millest nimi on tekkinud.
3. **Asukoht** (rajoon, külanõukogu, kolhoos või sovhoos, metskond, vahtkond, kvartal; kaugus maastikul ja kaardil hõlpsasti leitavatest punktidest). Joonistada asukoha skeem.
4. **Mõõtmed ja kuju** (tüve ümbermõõt ja läbimõõt rinna, s. o. 130 cm kõrguselt; puu kõrgus ligikaudselt hinnates või mõõtes; võra kuju, tihedus ja suurim läbimõõt). Puu üldine kuju skitseerida või pildistada ja näidata ilmakaared.
5. **Puu sanitaarne seisund** kirjeldamise ajal. Suuremad kahjurite-, tule-, pikse- ja külmakahjustused või muud vigastused.
6. **Ajaloolised andmed**. Puu istutamise aeg ja muud olulised andmed, mida teatakse kohapeal.
7. **Puuga seotud muistendid, traditsioonid, ajaloolised sündmused jm.**
8. **Muud märkused**. Dekoratiivsus. Objekti tähtsus (vabariiklik, kohalik).
9. **Kirjeldamise aeg**.
10. **Kirjeldaja nimi ja aadress**.

LOODUSKAITSET VÄÄRIVATE PARKIDE KIRJELDAMINE

1. **Pargi nimi**.
2. **Asukoht** (rajoon, külanõukogu, kolhoos, sovhoos või asutus, kelle maa-alal asub park; kaugus asulast, maanteest, raudteest).
3. **Suurus**. Skemaatiline põhiplaan.
4. **Üldiseloostus** (reljeef, veekogud, mullastik, taimestik).
5. **Puistu liigiline koosseis**. Liikide ligikaudne arvuline suhe ja jaotumine pargis. Kui liigi määramisel esineb raskusi, võtta kaasa ja säilitada lehistunud võrse, okaspuudelt ka käbi.

6. Võõrpuuliikide külmakindlus, seemnekandvus (millised liigid arenevad hästi, millised on välja langenud).
7. Puistu seisund ja kasutamine praegu (niitmine ja karjatamine; kahjustused looduslikel põhjustel ja inimese tegevuse tagajärjel). Korras-hoid.
8. Ajaloolised andmed (millal on park rajatud; kas looduslikust puistust või kultiveerituna).
9. Muud märkused. Objekti tähtsus (vabariiklik, kohalik).
10. Kirjeldamise aeg.
11. Kirjeldaja nimi ja aadress.

SISUKORD

Saateks	3
Eesti NSV seadus Eesti NSV looduse kaitsest	9
Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus abinõudest looduskaitse organiseerimiseks Eesti NSV-s	11
Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valit- suse põhimäärus	14

I. Looduskaitsealad

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus Matsalu, Nigula, Vaika ja Viidumäe riiklike looduskaitsealade piiride ja põhimääruste kinnitamisest	16
1. Matsalu Riiklik Looduskaitseala	16
2. Nigula Riiklik Looduskaitseala	22
3. Vaika Riiklik Looduskaitseala	25
4. Viidumäe Riiklik Looduskaitseala	27

II. Keelualad

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus riiklike maastiku- liste, geoloogiliste, botaanilis-zooloogiliste, botaaniliste ja ornitoloogiliste keelualade ja nende piiride kinni- tamisest	32
Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse juhataja käskkiri riiklike maastikuliste, geo- loogiliste, botaanilis-zooloogiliste, botaaniliste ja ornito- loogiliste keelualade kaitse korraldamise eeskirjade kinnitamisest	33
1. Riiklik maastikuline keeluala «Ahja jõe ürgorg»	33
2. Riiklik maastikuline keeluala «Pirita jõe org»	34
3. Riiklik maastikuline keeluala «Tilleorg»	36
4. Riiklik maastikuline keeluala «Suur-Munamägi ja Vällamägi»	37
5. Riiklik maastikuline keeluala «Rõuge järvestik»	38
6. Riiklik maastikuline keeluala «Pühajärv»	39
7. Riiklik maastikuline keeluala «Väike-Munamägi ja Tedremägi»	41
8. Riiklik maastikuline keeluala «Neeruti mäed»	42
9. Riiklik maastikuline keeluala «Aegviidu-Nelijärve»	44
10. Riiklik maastikuline keeluala «Saka-Ontika-Toila paekallas»	46
11. Riiklik maastikuline keeluala «Valgejõe org»	47

12. Riiklik geoloogiline keeluala «Kaali meteoriidikraatrid»	48
13. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Harilaid»	49
14. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Nehatu soo»	50
15. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Nätsi raba»	52
16. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Muraka raba»	53
17. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Looduskaitse kvartal Järveljal»	55
18. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Virussaare rabasaar»	56
19. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Virtsu-Laelatu-Puhtu»	57
20. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Abruka saare salu-lehtmets»	59
21. Riiklik botaanilis-zooloogiline keeluala «Mihkli tammik»	60
22. Riiklik botaaniline keeluala «Tagamõisa puisniit»	61
23. Riiklik botaaniline keeluala «Halliste puisniit»	63
24. Riiklik botaaniline keeluala «Koiva puisniit»	64
25. Riiklik botaaniline keeluala «Harku dendropark»	65
26. Riiklik ornitoloogiline keeluala «Linnulaht»	67
Andmeid riiklike maastikuliste, geoloogiliste, botaanilis-zooloogiliste ja ornitoloogiliste keelualade kohta	68

III. Pargid

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus abinõudest parkide säilitamiseks ja korrastamiseks vabariigis	84
Riikliku kaitse alla kuuluvate vabariikliku tähtsusega parkide loetelu	86
Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse juhataja käskkiri riikliku kaitse alla võetud vabariiklikku tähtsust omavate parkide kaitse korraldamise eeskirja kinnitamisest	91
Riikliku kaitse alla võetud vabariiklikku tähtsust omavate parkide kaitse korraldamise eeskiri	91
Andmeid riikliku kaitse alla võetud parkide kohta	92

IV. Looduse üksikelemendid

Eesti NSV Ministrite Nõukogu korraldus maastiku üksikelementide, dendraariumide ja katsekultuuride ning viljapuude ja viljapuaedade riikliku kaitse alla võtmisest	94
Riikliku kaitse alla võetud maastiku üksikelementide nimestik	95
Riikliku kaitse alla kuuluvate dendraariumide ja katsekultuuride loetelu	101
Riikliku kaitse alla kuuluvate väärtuslike viljapuude ja viljapuaedade loetelu	102
Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse juhataja käskkiri riikliku kaitse alla kuuluvate rändrahnude, kivikülvide ja põliste puude nimekirjade kinnitamisest	104

Riikliku kaitse alla kuuluvate rändrahnude ja kivikülvide nimestik	105
Riikliku kaitse alla kuuluvate põliste puude nimestik	130
Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse juhataja käskkiri riikliku kaitse alla võetud maastiku üksikelementide, dendraariumide ja katsekultuuride, viljapuude ja viljapuuadade, rändrahnude ja kivikülvide ning põliste puude kaitse korraldamise põhimääruse kinnitamisest	167
Riikliku kaitse alla võetud maastiku üksikelementide, dendraariumide ja katsekultuuride, viljapuude ja viljapuuadade, rändrahnude ja kivikülvide ning põliste puude kaitse korraldamise põhimäärus	167
Andmeid riikliku kaitse alla võetud maastiku üksikelementide, rändrahnude, põliste puude, dendraariumide, katsekultuuride, viljapuude ja viljapuuadade kohta	168

V. Taime- ja loomaliigid

Eesti NSV Ministrite Nõukogu korraldus haruldaste ja rahvamajanduse seisukohast kasulike ning teadusele eriti huvitavate taime- ja loomaliikide võtmisest riikliku kaitse alla	173
Riikliku kaitse alla kuuluvate haruldaste taimeliikide — loodusmälestusmärkide — loetelu	173
Riikliku kaitse alla kuuluvate dekoratiivsete taimeliikide loetelu	175
Riikliku kaitse alla kuuluvate loomaliikide loetelu	175
Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuse juhataja käskkiri riikliku kaitse alla võetud haruldaste, dekoratiivsete või rahvamajanduse seisukohalt kasulike ning teaduslikult huvitavate taime- ja loomaliikide põhimääruse kinnitamisest	177
Riikliku kaitse alla võetud haruldaste, dekoratiivsete või rahvamajanduse seisukohalt kasulike ning teaduslikult huvitavate taime- ja loomaliikide põhimäärus	177
Andmeid riikliku kaitse alla võetud haruldaste, dekoratiivsete või rahvamajanduse seisukohalt kasulike ning teaduslikult huvitavate taime- ja loomaliikide kohta	180

VI. Jahiloomade kaitse

Eesti NSV Ministrite Nõukogu korraldus Eesti NSV territooriumil kehtivate jahipidamise eeskirjade kinnitamisest	183
Jahipidamise eeskirjad Eesti NSV territooriumil	183

VII. Kalakaitse

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus Eesti NSV veekogude paremast kalamajanduslikust kasutamisest	195
Üleliidulise tähtsusega veekogud Eesti NSV-s	198
Vabariikliku tähtsusega veekogud Eesti NSV-s	199
Eesti NSV kalapüügieeskirjad	200

VIII. Looduskaitse usaldusmeeste ja riikliku looduskaitse alla kuuluvate objektide vormistamise materjale

Avaldus	208
Ühiskondlike looduskaitse usaldusmeeste (volinike) põhimäärus	209
Kaitsekohustus	210
Kaitsekohustuse põhilised tingimused	210

IX. Juhiseid looduskaitset väärivate objektide kirjeldamiseks

Looduskaitset väärivate rändrahnude kirjeldamine	212
Looduskaitset väärivate puude kirjeldamine	213
Looduskaitset väärivate parkide kirjeldamine	213

Управление охраны природы при Совете
Министров Эст. ССР

МАТЕРИАЛЫ ПО ОХРАНЕ ПРИРОДЫ

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja G. Merisalu

Tehniline toimetaja H. Kohu

Korrektor S. Vasard

Ladumisele antud 11. VIII 1959. Trükkimisele antud
24. IX 1959. Paber 54×84, ¹/₁₆. Trükipoognaid 13,75.
Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 11,28.
Arvutuspoognaid 12,07. Trükiarv 5000. MB-04478. Tellimise nr. 2061. Hans Heidemanni nim. trükikoda, Tartu, Ülikooli 17|19

Hind rbl. 3.65

Rbl. 3.65

EA 12110

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

Z-168032

59-975